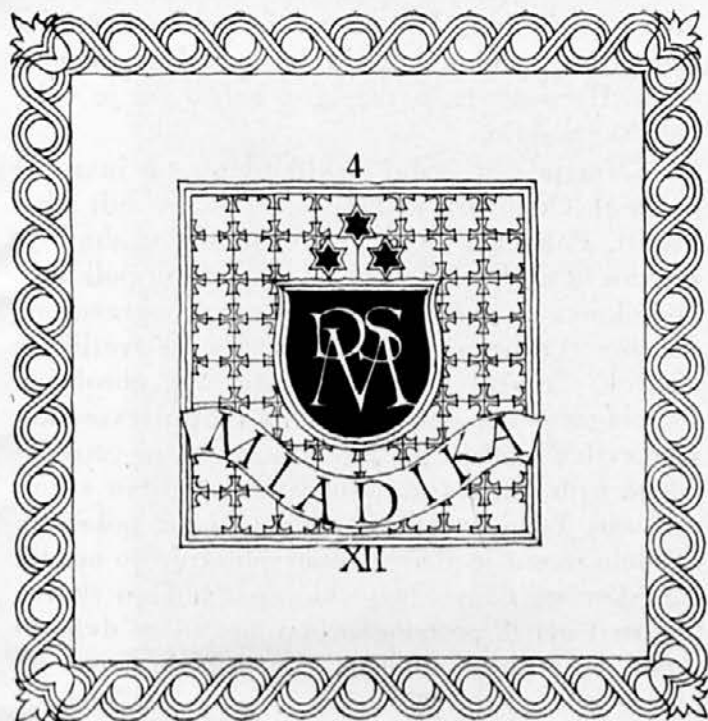




G O R N J E M E S T O

Povest iz zagrebškega življenja / Magajna Bogomir

9.

Vsi so odšli. Ostali so samo Simon, Malči in Anica. »Prinesi mu takoj črne kave,« je naročila Malči Anici. Ko je Anica prinesla kavo, je Malči vzela venec z njegove glave.

»Simon! Simon!«

Dvignil je glavo in strmel vanjo s kalnimi očmi.

»Anica, prinesi še čašo vode!«

Malči je namočila robec v vodo in ga stisnila Simonu na čelo. Simon se je polagoma zavedel. Kot otroku mu je naslonila Malči skodelico kave na usta. »Pij!« Pil je. »Koliko je ura?«

»Tri. Drugi so vsi odšli.«

»Pojdem tudi jaz.«

»Da, domov pojdeš, da se prespiš. Spremim te.«

Ubogal je in vstal. Toda na vratih se je okrenil, šel nazaj do mize, razdelil tam rože na dva šopa in izročil enega Malči, enega Anici. To je delal brez besede, v nekakem snu. Potem je ponudil Malči roko, kot da hoče voditi on.

Po Ilici so hitele samo še samotne gručice. Ko sta dospela do onega mesta, kjer je zvečer govoril s stražnikom, je rekel:

»Ne vem, kako da mi je bilo poprej vse tako jasno, ko sem govoril z njim. Silno so mi bili napeti živci. Zazdelo se mi je, da mu lahko prečitam vsako misel. Sam ne vem, kako je to mogoče. Toda dober človek je.«

»Kdo?«

»Stražnik.«

Malči je mislila, da se mu blodi od vinjenosti, in ni odgovorila, toda on je nadaljeval: »Mogoče, da ni vse samo telo. Ko sem spal ob mizi, sem videl, da duša do duše ne pozna razdalj. Slišal sem, kako je ona iz Gornjega mesta govorila nekaj, ne spominjam se, kaj. Tudi Danica ni mrtva, ampak samo spi. Ni mrtva, ni, ni, ni! Sedaj čutim, da ni mrtva. Kaj si rekla, Malči?«

»Nič nisem rekla.«

»Ni prav, da si mirna in da ti je dobro, ko kadiš cigarete. Jaz ti nič ne verjamem, da si mirna. Le dušo imaš iz železa in biješ po njej dan na dan. Ti bi rada imela otroka, si mi rekla, kaj?«

»Ne, rekla sem, da on ni vreden biti mož tiste, ki bi naj bila mati njegovih otrok.«

»Otroka imeti ni zlo. Otroka ne imeti, je zlo. Misliš, da moraš ostati brez otroka, če je tvoj mož lump? Ti si pa že skoraj kakih trideset let stara. Tisti stražnik zelo ljubi svojega otroka, toda žene nima, vdovec je.«

»Zakaj mi to pripoveduješ?« je vprašala Malči in se zasmejala z veselimi smehom.

Simon jo je pogledal s kalnimi očmi. Ves je bil naslonjen nanjo in padel bi, da ga ni podpirala. Ilica se je v polkrogu vila naprej in naprej in se čudno zibala pred njim.

»Eden kadi cigarete, drugi pije vino. Prav je tako. Jaz nisem bil nikdar pijan, Malči, a danes sem in kdo ve kolikokrat bom še. Toda drugič bom šel tudi pijan lahko sam. Danes me podpiraš ti. Hvala ti, Malči!«

»Tvoja bol je še sveža. Pa imaš komaj tri in dvajset let. Tebi bi ne bilo treba piti. Ko se tvoja bol ustali, bo v tvojem srcu prostora za mnoge velike stvari.«

»Na koncu vrvice le križ visi,« je odgovoril sanjavo, »na koncu vrvice življenja. Hamletu ni bilo rešitve, sebe in druge je pogubil. Dante je varal samega sebe in je bežal za belo senco odrešenja skozi pekel v nebese in se ni zavedal, da ga preganjajo po zemlji takega, kot je bil, človeka ubogega, ki bo našel mir šele, ko se bo zemlja zgrudila na njegovo truplo. Veš, kdo je bil Stavrogin? Ti ne veš? Nosil je strašno črno dušo, ves živ je je bil. Lahko bi gibal množico svojega ljudstva in je vedel, da bi jo lahko. Ni se bal niti peklà niti nebes. Oboje je nosil v sebi in vendar se je klavrno obesil v podstrešju.«

»Cankar pa se ni hotel obesiti. Tudi on je doživel vse težke stvari in je nosil v sebi pekel in nebo. Vendar so bile njegove oči žalostne, ko

je bil prezgodaj poklican, da odide od svojega ljudstva.«

»Kaj si rekla?« je vprašal in jo pogledal.

Ni ponovila.

»Si kaj večerjal?« je vprašala.

»Kaj?«

»Če si večerjal?«

»Da, da, mnogo.«

»Ne razumeš, kaj sem vprašala. Če bi jedel, bi ti bilo manj slabo. 'Jadran' tu pred nama je odprt. Pojdi z mano. Bom plačala jaz.«

»Ne! Jaz sem večerjal. Jaz moram domov.«

Ni ga več silila. On tudi ni več odgovarjal na njene besede. Tako sta šla molče in spremila ga je do vrat, kjer je Simon obstal in ji ponudil roko.

»Boš prišel lahko sam gori?« je vprašala.

On ni nič odgovoril. Lahno ji je položil glavo na ramo. Slonel je tako ob njej kot otrok. Ona mu je gladila z roko lase.

»Simon, ko prideš v sobo, se najprej umij, potem pa leži. Če boš kaj potreboval, pridi k meni!«

Povedala mu je naslov trgovine, v kateri služi. On je prikimal z glavo in ji še enkrat dal roko.

»Hvala ti, Malči! Zbogom!«

Težka hrastova vrata so se zaprla pred njo. Poslušala je korake po stopnicah. »Prišel bo,« je rekla. Po dolgem času se je zasmejala z mehkim, skoraj materinskim smehom ob uri, ko je natakarica Anica slonela v prazni gostilni s šopkom na prsih, ki ga je dal Simon, in prepevala: Tam za goro zvezda sveti ...

10.

Širok trak mesečine je padal skozi temnikasto vijoličast polmrak v sobo in se gubil v kotu. Simonov obraz je bil bled in je ostro odseval v mesečini. Poteze so se mu čudno pritegnile k ustnicam. Nepremično je gledal proti strani, kjer je Gornje mesto. Vino mu je krožilo po krvi. Šepetal je:

»Ti lepa žena, ki ti je duša sedaj utopljena v drug svet, ki ga skrivnostna sila prikličje v človeka sredi noči, ko so mu oči zaprte in gledajo v sebe nazaj, v čisti svet človekov, ki je poln najčudovitejših barv in ki mu ni mejá in ki je svetu angelov podoben, ti lepa žena, daj mi košček tega sveta, le eno zvezdico od rojev zvezd, da ne bo več teme v moji duši, da bom lahko zatisnil oči in gledal te lepe barve tudi jaz.«

Umolknil je in prisluškoval, kot da pričakuje odgovora, ki bi po mesečini priplaval do njega. Toda tišina je molčala.

»Marija!« je poklical sedaj komaj slišno in prisluhnil. Zazdelo se mu je, da je zaslišal v od-

govor svoje ime, kot da ga je nekdo imenoval tiho, tiho, mehko, kot da bi iz daljave dospel šepet. Hrepenenje, združeno z boljo, mu je valovalo skozi dušo.

»Marija!« je sedaj vzkliknil glasno in zopet poslušal. Odgovora ni bilo. Živci so mu bili silno napeti. Polaščala se ga je omotica. Omahnil je k oknu in ujel se je z obema rokama za polknice. Pod oknom se je širilo globoko v noč pogreznjeno dvorišče. Le nekaj belih kamnov se je svetlikalo na dnu. Onkraj dvorišča je stal zid, obrobljen s sijem mesečine, onkraj zidu na rebri drevesa kot velike žive molčeče kulise. Niti en list ni vztrepetal na njih. Kamni na dnu dvorišča so mu vezali oči nase. Vedno večja omotica se ga je polaščala in zdelo se mu je, da se kamni oddaljujejo nekam v neskončne nižine in se mu spet bližajo skoraj tik pred oči in se pogrezajo zopet in se dvigajo zopet. To strašno nihanje je priklinalo grozo na njegov obraz. Čeljust se mu je povescila. Naslonil se je s polovico telesa skozi okno in roke so se mu povescile proti dvorišču ob zidu navzdol. Na levo in desno od njega je rdeče sijala streha.

»Marija, daj mi roko!«

Kamni na dnu so se zibali, zibali kot na širni valujoči vodi.

»Marija, daj mi roko!«

Telo se je nagibalo vedno bolj naprej. Blodni nasmeh se mu je risal na ustnice.

»Simon!«

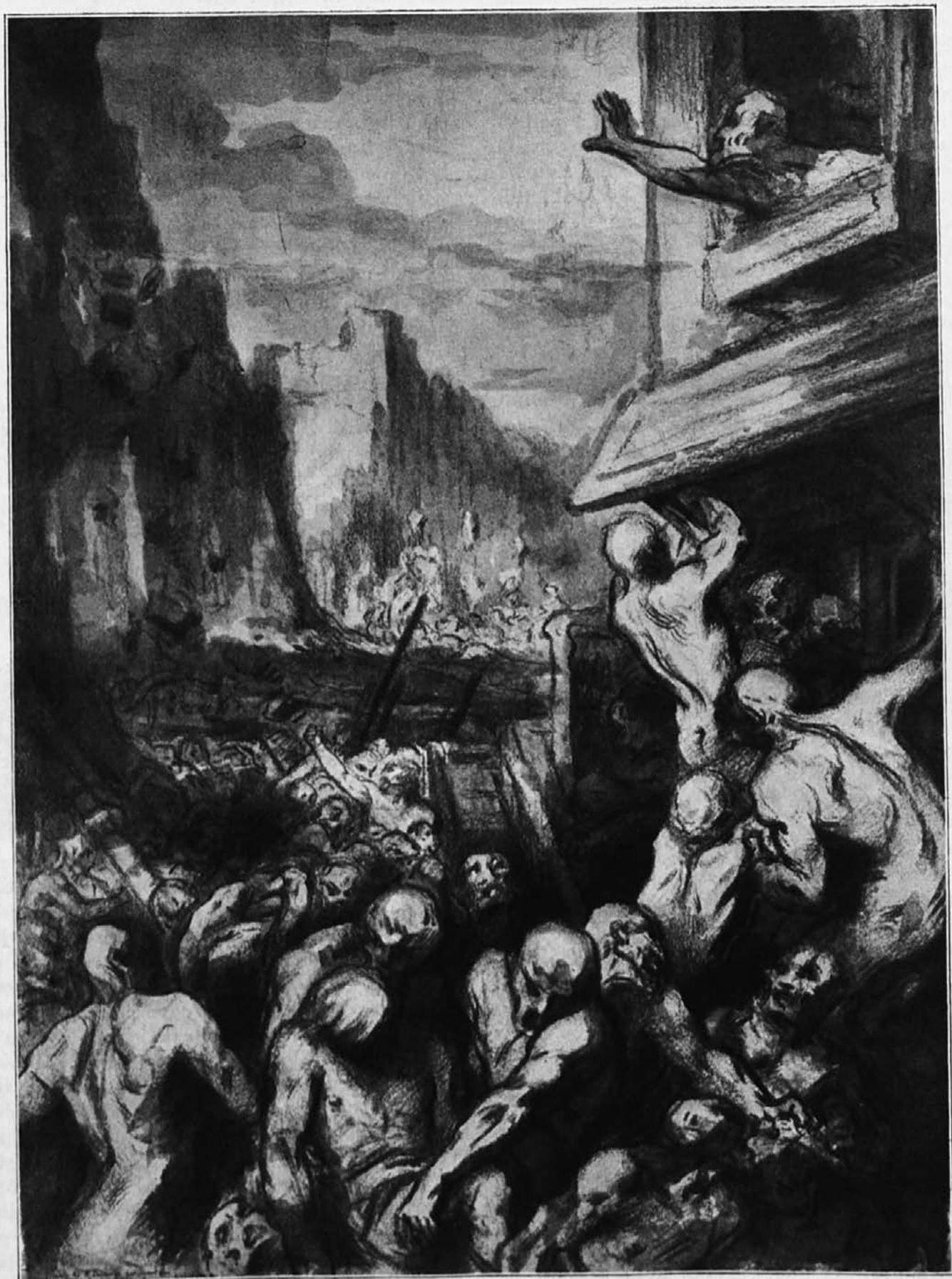
Obrnil se je sunkoma in se opotekel do postelje. Srce mu je udarjalo tiho, tiho, kot da hoče nekam zbežati. Glas, ki ga je poklical, je bil srebrn, otroško mehak. Hotel je vstati, toda telo mu je bilo kot prikovano na posteljo. Stisnil je roko na čelo in siloma obrnil pogled od okna. Kot da mu ukazuje čudna sila, je potoval pogled po traku mesečine v kot. Tedaj je ves vztrepetal. Oči so se mu razširile na široko. Kot dva črna oglja sta strmeli zenici v kot. Tam se je lesketalo na podu materino pismo. Jelka ga je bila spustila na tla. V mesečini je razlikoval črne črke na njem, na tisti belini črne črke, urejene v vrstice, kratko in mirno poročilo, poslano mu od doma.

Srce mu je zastalo s skelečo bolečino. Pritisnil je pest na prsi. Toda bolečina je vzklopela sedaj z vso silo in se prevrgla čez vse meje duše. Zobe je krčevito tiščal skupaj. Za očmi so mu migetale lučke.

»Danica!«

Vse telo mu je trepetalo in kot osteklenele so bile oči.

V kotu nad pismom se je pričela porajati slika, tisto čudovito, ki se dogodi človeku le par-



Honoré Daumier: Vstaja.

krat v življenju, misel se je strnila v obliko, ali pa — morda je res stopila senca iz onostranstva.

V kotu je stala deklica, čudovito lepa, s širokimi, dobrimi plavimi očmi, z zlatimi lasmi, ovenčanimi z vencem iz kostanjevih listov, tista, ki jo je gledal one dni, ko je sklenil bežati od doma in se mu je ob slovesu vrgla krog vratu, pesem Primorja, Danica, njegova sestra, radi katere se je napotil v svet, da bi zanjo poiskal lepših dni, Danica, koprnenje in hrepenenje njegove duše. Skozi ta prosojni privid je sijala mesečina.

Dvignil se je počasi, kot da se boji, da bi ne pregnal podobe in se približal tik do nje. Privid je stal nepremično.

»Ti!« je zajecal Simon.

Danica ni odgovorila, le dobre, dobre oči so strmele vanj. Razprostrl je roke, da bi jo objel. Roki sta segli skozi svetlobo in se doteknili med seboj. Privid je vztrepetal in izginil.

Simon se je opotekel do vrat in še vedno strmел v kot. Toda hipoma je pričel kričati, odprl sunkoma vrata, zbežal na hodnik do Jelkinih vrat, na katere je udaril z obema pestema in se zgrudil.

Jelka je takoj pritekla iz sobe. Hitro je prižgala žarnico in se preplašila, ko ga je zagledala na tleh.

»Kaj je?« je zaklicala gospodinja iz sobe.

»Nič! Bom že sama opravila,« je odgovorila Jelka, stekla v Simonovo sobo in razgrnila odeje ter se vrnila z vrčem vode, ki mu ga je nastavila na usta. Potem ga je dvignila in ga skoraj nesla v sobo. Ovila mu je glavo z vlažno hladno ruto. Potem ga je spravila na posteljo in sedla k njemu. Prav do takrat, ko se je pričelo svitati, mu je zamenjavala obkladke, ki so se hitro razgrevali. Šele proti jutru je zaspal. Mesec je tonil. Mesečina se je izbrisala. Simonu je legel mir na obraz in ustnice so se mu rahlo nasmehnile. Tudi Jelka se je nasmehnila. Sedela je ob postelji in položila svojo glavo na blazino k njegovi in ga gledala, dokler je ni gospodinja z zaspanim glasom poklicala, naj pripravi zajutrek.

11.

Marija je hodila vsak dan gledat na črno desko godbene šole, je li kdo pritrdil nanjo vabilo za poučevanje godbe. Dnevi so potekali, njen denar je kopnel. Kupovala je »Novosti« in »Jutranji list«. Toda oglasa ni bilo nobenega. Zbala se je bodočih dni in pisala stricu po denar. Stric ni odgovoril. Pričela je sama iskati od hiše do hiše, od kina do kina. Povsod pred njo jih je iskalo drugih sto. Vendar ji ni izginil dobri nasmeh z ustnic. Brez besede je poslušala vsako

zavrnitev in iskala naprej. Pouka ni zamudila niti ure.

Mesec se je manjšal. Nebo so pričeli prepre-gati oblaki in enolične megle so ležale med hišami. V nočeh je bilo v njeni sobi mraz. V plašč oblečena in ogrnjena v rožast šal je presedevala pri harmoniju dolge ure, do desetih, do enajstih. Preludiji, sonate, večernice so se glasile vsak večer v njeni sobi. Skoraj vsak dan je dobivala od tovarišev pisma in jih puščala polprečitana na mizi, da jih je gospodinja odnašala kdovekam. Vendar je tudi ona enkrat poskusila pisati.

»Ljubi in neljubi moj!« — Ni več verjela, da jo še ljubi; kajti prepričana je bila, da moški, ki ljubi, ne pozabi nikdar, dasi se je na drugi strani bala, da bi se vrnil. Slika Mirogoja ji je še vedno bdela pred očmi. Tako je stal le naslov na pismu, ki ga je naslovila na vseučilišče, in tisti dve besedi na belem papirju. Toda četudi bi bila pismo odposlala, bi ga Simon ne bil dobil, kajti po sestrini smrti niti enkrat več ni bil na vseučilišču. Ni slutila, kaj se z njim godi, kako blodi polpijan, kako je odnesel zadnjo knjigo razen tistih pesmi v zastavljavnico in se boril v sebi, ali naj zastavi tudi gosli.

Dnevi so tekli. Odpovedati se je morala večerji. »Kuhala si bom sama doma,« je rekla v gostišču, »kajti predaleč mi je hoditi sem.« Postrežnica v gostišču je poznala take stvari in je samo prikimala. Toda Marija si je res kuhala kak teden za večerjo čaj. Potem se je odpovedala tudi temu. Kljub temu je doživljala kot še nikdar. Godbo je doumevala šele sedaj in zvoki, ki so ji bili prazni in hladni, so udarjali sedaj v njeno dušo živi, nanovo porojeni. Kadar ni igrala, je slonela ob oknu in gledala na ozko ulico pred seboj. Dasi ni verjela, da se povrne, se ji je vendarle zdelo, da se bo prikazal nad stopnicami in zavil v njeno ulico: »Natančno v tej in tej minuti se bo prikazal. Jaz se bom skrila za zaveso in ne bo vedel, da sem ga pričakovala.« Vedno zeleni asparagus, ki ga ji je podarila gospodinja, je nalašč postavila tako, da je v slapu padal proti cesti, da bi ga Simon zagledal že oddaleč. Toda njega ni bilo. Le veter se je igral na tej samotni ulici z rumenim listjem, ki je pripotovalo tam od vrtov nekje. Včasih je šla mimo kavarne, v kateri je mislila, da ga bo videla sedeti pri oknu. A le tuji obrazi so zvedavo gledali skozi šipe nanjo. Gospodinja je slutila, kaj se dogaja v njej, in je večkrat vprašala po mladem gospodu. »Zakaj ne pride več k vam? Poštene in dobre oči je imel. Pojdite sami k njemu, kot sem šla pred davnimi leti k svojemu možu jaz. Če vidi ženska, da jo ljubi kdo, naj



Evgen Delacroix: Križarji zavzamejo Carigrad. (Pariz, Louvre.)

hodi, hodi za njim, in ko ga dohiti, naj pade pred njim na kolena in mu objame srce; kajti velika ljubezen do žene zagori v možu samo enkrat.« Marija ni odgovarjala starki. V tem starem, ovehnelem telesu je živela ljubezen še prav tako silna kot takrat, ko je bila dekle in žena in se je razodevala v vsaki stvari: na moževih knjigah, ki jih tudi v stiski ni hotela prodati, na njegovi sliki, na kateri ni smel obviseti niti prašek, in na svečah, ki jih je nosila in prižigala na Marijin oltar v Kamenitih vratih. Natanko si je ustvarila sliko posmrtnega svidenja z možem in si je včasih že kar želela umreti. Večkrat je govorila Mariji o tem.

Neko popoldne je prihitela starka k njej:

»Videla in srečala sem gospoda Simona.«

»Kje?« je vprašala Marija in uprla oči vanjo.

— Starka se je obotavljala.

»Kje?« je ponovila Marija.

»Morda pa le ni tak, kot sem si mislila,« je rekla starka.

»Kje ste ga videli?« je vprašala Marija trdo.

Starka je imenovala ulico, toda ko je videla, da Marija ne umakne pogleda z nje, je nadaljevala: »Prav iz gostilne pri 'Črnem jagnjetu' je stopil. Danes ob štirih je bilo, Obleka mu je bila zanemarjena. Niti ovratnice ni imel prav zavezane. Ko sem ga pozdravila, je samo nekaj zamrmral in ni niti dvignil glave, da bi pogledal, kdo ga je pozdravil.«

»Je bil pijan?«

»Ne vem. Morda je bil. Tista gostilna je že od nekdaj ...«

»Molčite!«

Marija se je hitro napravila: »Če vidiš, da te moški ljubi...« je ponovila starkine besede in odhitela.

»Bog ti ga daj srečati!« je zamrmrala starka. Mariji se ni zaustavil korak, ko je stopila v »Črno jagnje«.

V gostilni je sedela samo natakarica Anica in radovedno gledala Marijo.

»Želite, gospodična?«

»Ste vi Slovenka?«

»Sem.«

»Nekaj bi rada govorila z vami. Stopiva v kuhinjo. Saj je tam kuhinja? Nočem, da bi me kdo videl.«

»Ne bojte se! V tem času pri nas ni gostov. Edini, ki prihaja tudi ob tem času, pa je ob štirih odšel.«

»Simon?«

Anica se je začudila. »Ste vi gospodična Marija?«

To vprašanje jo je udarilo za hip.

»Ali vam je pripovedoval o meni?«

»Ne! Samo tisti večer, ko je prvič igral gosli, je vpričo vseh govoril o vas.«

»Kaj je govoril?«

»Dolgo je govoril, a samo lepe stvari. Pa je bil pijan in je rekel potem, da bo izročil godbo angelom. Z Regino je plesal in rekel, da bo ona njegova pesemca.«

»Hodi sedaj z Regino?«

»Največ z Regino, pa tudi z Malči in z drugimi. Le za Eriko se ne meni, ker ve, da jo ljubi Benčina, in za Manciko, čeprav je Mancika najlepša.«

»Je še kedaj po tistem večeru govoril o meni, morda je vam kaj govoril?«

»Ni govoril več, niti enkrat vas ni več omenil. Samo kadar je zelo pijan, pripoveduje o neki gospe iz stolpa in o neki hiacinti. Denarja pa nima nič. Krilan pravi, da Simon skoraj nič ne jé. Od njega ni hotel denarja, meni pa je rekel, da me bo udaril, če bom govorila o denarju. Jesti noče tu na upanje, pije pa, kadar je sam, a pravi, da bo gotovo povrnil.«

»Verujete vi, da bo povrnil?«

»To vem gotovo. Poznam ga. Vem tudi, da bi gosli prodal, če bi ne mogel drugače plačati, čeprav bi se težko ločil od njih.«

»Kako sodite o njem? — Ko koliko pije?«

»Da! On pije zato, ker mu je sestra umrla. Malči pravi, da vsak dan govori o sestri.«

»Sestra mu je umrla!« je zaklicala Marija. Potem je prišla Anica za roko. »Sedite k meni, kako vam je ime?«

»Anica.«

»Poslušajte, Anica! Hočete biti moja prijateljica? Seveda. Ne bo vam žal. Tikajva se!«

Anica jo je z začudenjem gledala.

»Veruj, Anica, da hočem Simonu dobro. Toda od tebe želim, da mu ne daš niti slutiti, da sem bila pri tebi. Mi oblubiš to?«

»Obljubim.«

»Za enkrat mu drugega ne morem storiti, kakor da mu pošljem nekaj denarja.«

»Saj ne bo hotel vzeti.«

»Bo moral, ker ne bo vedel, kdo mu je poslal. Kakega dečka bom poslala k tebi. V pismu bo denar. Ti samo reci, da je pismo prinesel deček in da ni hotel povedati, odkod. Obenem opazuj, kaj bo naredil z denarjem in mi pridi povedat v Gornje mesto. Moj naslov je ... Anica, imaš ti čas, recimo, ob nedeljah popoldne?«

»Popoldne, da!«

»Lahko prideš tudi sicer, kadarkoli ti je drago. Imaš tovarišice in prijateljice?«

»Nekaj tovarišic s Štajerske in Kranjske!«

»Pripelji tudi nje k meni! Pogovarjale se bomo o domu, o življenju. — — Prideš?«

»Če vam bo prav?«

»Če mi bo prav? Ne obotavljaj se priti! Z iste zemlje si doma kot jaz in srce imaš ti prav tako kot tisti, ki mislijo, da so visoko nad teboj, ali pa še lepše. Simonu pa ne govori nič o tem!«

Marija je stisnila natakarici roko in se poslovila.

»Sedaj moram na vsak način dobiti denar,« je rekla sama sebi in odhitela na Ilico, prešla to dolgo ulico, veliki trg, nekaj drugih ulic in se ustavila pred veliko, razkošno razsvetljeno hišo. Za hip je postala.

»Bodi, kar bodi! Poizkusila bom tam, kjer je upanja najmanj in kjer najemajo le najboljše godce.«

Poslušala je godbo, ki je prihajala izza velikih oken in njeno upanje je bilo od trenutka do trenutka manjše. Vendar se je odločila. Stopila je na desni strani zabavišča skozi široka vrata in odhitela po stopnicah, pregrnjenih s preprogami, v prvo nadstropje. Ob dolgem širokem hodniku, tlakovanem z marmornatimi kockami, so se vrstila vrata za vrati. Čitala je naslove na njih in se ustavila ob srednjih.

»Žid je,« je pomislila, ko je prečitala napis in njeno upanje se je skrčilo skoraj na nič.

»Ura še ni šest,« je rekla in potrkala.

Ob črni mizi je sedel v usnjatem naslonjaču gospod kakih petdesetih let, jako ostrih potez. Ko je vstopila, je odložil smotko in hladno uprl oči vanjo.

Predstavila se je in vprašala: »Ste vi lastnik tega zabavišča?«

»Sem. Želite, gospodična?«

»Godbenica sem. Rada bi, da bi me sprejeli v službo.«

»Kaj igrate?«

»Na harmonij in klavir.«

»Imate harmonij rajši od klavirja? Lepa ste, gospodična!«

Zardela je.

Opazoval jo je z nekoliko zbadljivim nasmehom. Potem pa je rekel. »Sedite vendar. Zardevati seveda ni treba pred menoj. Imam sicer samo petdeset let, toda imam tudi ženo in pet otrok. — Torej poslušajte, gospodična! Sedaj je ženska lahko umetnica takoj, če je lepa, kot, postavim, vi. Moja nečakinja Mancika je tudi lepa, a sem ji rekel, da lepota telesa ni dovolj, čeprav sprejemajo uredniki njene črtice radi lepote njenega telesa. Svetoval sem ji, naj se rajši marljiveje poprime medicine, a upornica ne sluša. No, sem ji rekel, čeprav manjka moči, vendar je volja hvalevredna. Sicer je še začetnica v leposlovju. Bomo videli, ali se bo spametovala, ali je res kaj v njej.«

Opazoval je Marijo, potem je rekel:

»Svetoval bi vam, gospodična, da odpotujete na Dunaj ali še bolje v Berlin. Vi imate vse sposobnosti za filmsko divo.«

»Oprostite,« je rekla Marija vsa rdeča. »Oprostite, da sem vas motila.«

»Ne, počakajte nekoliko,« je odgovoril resno. »Jaz sem človek stare mode in meni ni dovolj samo lepo telo. Tam stoji klavir. Ob njem so note. Imate na voljo najrazličnejše skladbe. Moj ljubi Wagner vam gotovo ne bo več ugajal. Na akademiji se nekoliko puntate zoper njega. Jonny svira, bi hoteli to? Moderno je. Vidim vam po očeh, da sem vas užalil. Vzemite Borodina! V onem kupu na klavirju je šesti zvezek od zgoraj navzdol. Vezan je črno! Odprite šest in trideseto stran in igrate. Ni lahko, vam kar povem!«

Stopila je začudena h klavirju in poiskala zahtevano stran. Ko je udarila na prvo tipko, se ji je razvedril obraz. Še nikdar ni sedela pri takem klavirju.

»Blazno lepi, divji zvoki, ustvarjeni sredi široke ravnine, ki naj so jih živeli iz zemlje same ustvarjeni Tataři in Rusi nekoč, zvoki, gibajoči od sonca zagorela krdela...«

Pred Marijo se je odprl nov svet, ki ga ni poznala do tedaj. Oči so ji zagorele. V hipu je pozabila, zakaj je pri klavirju. Prva stran je zbežala pred očmi, zbežala je druga in tretja, prsti so potovali, grabili so v dalje, grabili so muziko, grabili sami sebe.

Gospod ob črni mizi se je vzdignil, stresel smotko in zlati zobje so se široko režali.

»Dosti!« je zaklical in se udaril z dlanjo po kolenu. »Rusi so hudič, pravi hudič, ti ruski muziki. Še moj ljubi Wagner... Gospodična, sedite nazaj! Lahko se domeniva za plačo. Poprej vas pa moram opozoriti, da do polnoči igrajo samo godbeniki, godbenice pa od polnoči do petih zjutraj. Izvolite cigareto? Ne kadite? Zdi se mi, da niste najboljšega zdravja. Premislite torej! Od polnoči do petih zjutraj. Dam vam tri tisoč dinarjev mesečno. Zdi se mi, da vi ne boste hoteli postranskih zaslužkov. Kar se tega tiče, vas opozarjam na to: Ne bojte se ničesar. Preveč pametni ljudje res ne prihajajo vedno v lokal. Če pride kdo k vam, zahtevajte petdeset tisoč dinarjev. Padel bo pred vami na kolena in se cemeril radi lepote, toda šel bo. Tudi kar se zdravja tiče, vam svetujem, da spite podnevi. Tudi nekaj dima se nabere v prostoru. Na vse to vas opozarjam. Ali hočete podpisati pogodbo?«

Prikimala je.

»Nekaj dni je še do prvega decembra. Nastopite prvega!«

Dal ji je roko.

Kot v sanjah je odhitela na cesto in ni je zdramil hrup stoterih vozov niti reka ljudi niti velike črke, ki so ugašale in se prižigale na velikem trgu in vabile ljudi v zabavišče, pri čigar lastniku je bila pravkar Marija.

(Dalje prihodnjič.)



Tone Kralj: Kronanje Marijino.
(Stropna slika v cerkvi na Sv. Višarjah.)

KADAR GRE ROMAR ...

Kadar gre romar sanjajoč
pod tihimi gozdovi zvezd,
šumi mu rahlo vsa bolest,
odeta v daljno, daljno noč ...

A on je daleč od vsega:
na kraški gmajni tihi brest,
oddaljen od šumečih cest,
sredi samotnih stez sveta.

Tako gre romar tih in sam,
zaprt v svoj svetli, topli hram —

Naj burja bore oživi,
razseje zvezde na poti —
jadro njegovo tiho pozna
le veter, ki nosi preko sveta ...

† Srečko Kosovel.

SESTRI

Sestra, kod iščeš poti?
Jutro je sivo, temno,
v rosi na pol temi
še sanja črno drevo.

Ob oknu majka stoji,
tja v belo cesto strmi,
čaka ga, čaka
že cele tri dni.

Daleč je topli dom,
dvom sega vate z mrzlo rokó,
pot pred teboj — na poti si sam —
tiho je črno drevo.

Ali še pride, — pride po cesti tej?
Tesno je majčici, ko čaka sina —
cesta, povej!

† Srečko Kosovel.

ŽALOSTNA

Zarja, zarja prisijala Poj še ti, veseli se,
mi v žareče je oči. da živiš, da si bogat,
Kaj stojiš ob strani ceste — da živiš, in tudi to,
poj še ti! da si vsem nam brat.

Pel bi, pel bi z vami jaz,
pa sem sam tako,
tudi če sem sredi vas,
da mi je tesno ...

† Srečko Kosovel.

RAZPAL, RAZRUŠIL ...

Razpal, razrušil se je grad
najlepših mojih sanj,
in sredi razvalin sem sam
napol ubit, izdan.

A dalje tam še eden je,
a jaz ne morem vanj,
ta hram je dober, topel, tih —
če ne bi bil izgnan!

In to je tista bolečina,
ki jaz tajim jo vsem ljudem,
saj vrnil bi se, a ne morem,
ne morem — in tudi ne smem.

Večerna luč blesti v stolpovih
in okna žarijo svetlâ,
a meni je kakor zlovešča megla
zakrila bolest pol sveta.

† Srečko Kosovel.

REKRUT MAGAJNA

Prijatelju Magajni v spomin na kraške kadete
— po napevu Rostandovih gaskonjskih kadetov.

To so naši kraški rekruti:
Tozon, Magajna in jaz;
imajo rešpekt pred štatuti
(štatuti so časih pač kruti) —
kdo bil bi se z bikom v obraz?

Študentje so, malo boječi,
pozvali so jih na nabor,
ukazali so se jim sleči —
Magajna, nikar ne trepeči,
sicer ne spadaš v naš zbor!

S ponižno sklonjeno glavo
Magajna je slišal: Sprejet!
No, kaj boš s pisateljsko slavo,
če te zaprejo v trdnjavo,
od tebe odrežejo svet?

Pisateljska slava: adijo!
Komu boš pisal, zakaj?
Poljâ, ki v zelenju bleščijo,
dekleta, ki se smejijo —
adijo na vekomaj!

No, pa je le dobro končalo:
zvečer smo šli na pomol,
od misli turobnih ostalo
zares je prav malo, prav malo,
in deklic je bilo dovolj.

† Srečko Kosovel.

ODREŠENJE

Nocoj je v meni vse svetló
od belih katedral,
blestečih stolpov,
čeprav je še temná povsod,
čeprav še ni prišel naš Kralj.

Bolest pričakovanja, brat,
je bela v noč sprostrla
svoj svetli alabastrni plašč —
in duša, brat, zdaj ne ječi,
zdaj je oči odprla.

Zavzeta, v tistem molku je
blestenja in tišine,
tam pred oltarjem zdaj kleči,
kot je pred dnevi strta še
bilà od bolečine.

Kot da iz tihe polnoči
vsa srca zdramil je en glas,
zdaj vsaka duša tja strmi,
odkoder Kralj naš govori —
in odrešenje je pri nas.

† Srečko Kosovel.

VEČERNA MOLITEV

Pod drevjem se spreha
v roki s knjigo... Sonce zahaja...
In žarki gredo više in više
in vedno tiše in tiše
postaja... Slednjič je senca

po vrtu vsem: izžarel je dan,
sonce sveti le na vrhove... Z zlatega venca
okraski se je obkrožil zaton.

In on sanja... Sveto pismo se mu odpira,
in on prebira, prebira, prebira,
mami ga kakor čudežna mira
v srebrnih oblakih. Hodi po poti
v večer; daleč je svet brezobzirni,
nič ga tukaj ne moti...

In duša mu plava v tišini večerni.

† Srečko Kosovel.

LAHNO

Nekdo prihaja — Čisto do mene —
ne, le studenec šumi. o, saj ne sme, saj ne sme.

Vendar, prav tiho — Nadme se sklanja —
o, saj le dete ihti. saj je le poten obraz.

Trka na vrata — Nekdo je prišel —
močno ti bije srce. nekdo odšel je od nas...

Vital Vodušek.

VELIKI TEDEN

Vrvež velemesta. Raglje v mrak kričé.
Molit božji grob hité ljudje.
V marmorni duplini Kristusovo truplo spi,
v lučkah sijejo rubini — ran Njegovih kri.

Zgrinja se gospoda: žamet in škrlat
s svilo tu tekmuje, vmes žarí brokat.
Bog pa gol pred ljudstvom ranjen ves leži,
trnjevenec glavo mu krasi.

Na vasico mislim, med gorami ždi,
v cerkvi domači Krist ko živ leži,
vse med poljskim cvetjem sveto je telo,
cvetke veterne Mu hladé glavo.

Straža, glej, lesena proti oknu zre,
kjer za sivim zidom črešnja že cvete,
matere šepčejo, dvigajo roke,
Bogu razodevajo — nade in želje.

Deklice — ko rože — v Kristusa strmé,
plašno trepeta pred Njim srce
za ljubav, ki v dušah čista jim gori,
vendarle zamere božje vsaka se boji.

Kmetom v irhovini klecajo noge,
njih obrazi mrki se pred Njim zjasne,
saj skrbi, nadloge mučijo može,
v božji grob jih devajo, molijo molcé...

Gustav Strniša.

POMLADNA

Deviške breze nad meno razpele
so zélen sončnik; v hlad somraka smreke
so zagrnil me ko vali reke,
hladeč mi nežno ude razgorele.

Bolan sem od lepote nerazcvele
pretaval se skozi gmajne in preseke...
Zajokal bi od tajne muke neke,
ah, ki kot kri kaplja na dni mi bele...

Tam spodaj v vasi hrup, razkošni smehi
in sonce in zelena nežnost trave.
In deklica, ko bel metulj na lehi,

vsa vtapljajoč v pomladne se vonjave...
Le jaz, ko da težé me črni grehi,
nikjer ne najdem si utehe prave...

Vinko Žitnik.



Rembrandt: Kristus v Emavsu. (Izjedenka.)

Z E M L J A

Smolej Viktor

I.

Ko je Tone stopil v sobo, se je Janez umival. Lojze pa je sedel na mizi ob oknu in bral pismo. Tone je bil že kar preveč. Sklonjen je stal v tej nizki sobi, premajhni za tri mlade ljudi. Če so odprli okno, so imeli vso noč prašen in smrdljiv mestni zrak v sobi, če ga pa niso, so imeli zjutraj vse rdeče oči od zatohlosti in vročine.

»Dragi brat, ker me vprašaš, kako jaz živim, hvala Bogu veš, da navadno nikoli ni vse prav. Dobro, ne boj se. Piši mi, kako ti živiš. Imaš kaj denarja, jaz bi šel v Francijo, a ne morem radi pasaporta in ker nimam denarja. Kar, dragi brat, prashaš, ali kaj piše Zimov Franc, piše, on je v Belgiji. Piše, da je bila tam tudi slaba letina. Zdaj malokrat pridejo pisma iz Belgije in iz Francije. Zato ne vem, ali bi šel. Kar mi pišeš, kako bomo sejali zdaj na pomlad. Tako mislim, koruzo, za Bistrice pol in v Močilah pol, drugo polovico pa za žito, potem v Polju krompir. Sedaj ti nimam nič več novega pisati. Sprejmi srčne pozdrave od mene, tvojega brata, Ivana

Golca. Pozdrav od nas vseh v hiši in vseh znanih ti pošilja
Ivan Golc.«

»Hej, Tone!« je pozdravil Janez fanta, ki je vstopil.

Tone ni nič pozdravil in nič rekel. Šel je k svojemu pogradu in se vrgel nanj, da so deske zaškrilale.

»Jutri pa v ponedeljek imamo praznik.«

»Greš domov?« se je od pisma obrnil k Janezu Lojze. »Meni je brat pisal, naj pridem.«

»O, bom šel malo pogledat, da,« govori hrupno in veselo Janez, da ga je vsa soba polna. »Že dolgo nisem bil. Bom videl, ali je že naša lesena bajta zidana pa v koliko nadstropij je zdaj, odkar me ni bilo doma. In kolač pokusim pa piruhe.«

»Hudič!« je poskočil Tone s pograda. »Kaj pa vpijete kot Čiči! Kdo vas bo pa poslušal.«

»No, no, nikar hud!« ga tolaži Janez. »Glej ga, še ti pojdi domov! Mogoče boš prišel kaj bolj vesel nazaj.«

»Meni ni treba domov!«

»Saj si sam šel z doma, čeprav ti ni bilo treba,« mu pravi Lojze. »Vrag te razumi. Doma gre pa vse pod nič.«

»Pod nič!« plane spet pokonci Tone. »Kaj te to briga! Si mi že kdaj jesti dal?«

Lojze ga je presekala s tem, da je spet od kraja začel brati bratovo pismo. In Tone je utihnil in gledal v strop.

»Najprej, dragi brat, jaz sem dobil tvoje pismo. Jaz sem hvala Bogu zdrav in vesel, to pa je pol sreče, kakor je zmeraj rekel Gregec, saj si ga poznal, ravno prejšnji teden je umrl...«

Pepi, sin mesta in nikjer doma, je hrupno odprl vrata in stopil v sobo. Stresel je Janeza za mokre lase. »Ho, šleva, se ti spet po mami toži, pojdeš spet domov?« Sedel je k Tonetu na postelj. »Oh, jaz bi tudi tako rad domov,« je bril norce, se cmeril in vzdihoval. »Mama pa ata, oh, pa rožice po travnikih pa krompirček pa gnoj —«

»Da, da,« je prekinil Lojze strupenega mestnega, ki je bil strupen in zbadljiv prav zato, ker je bil v mestu doma pa vendar nikjer doma ni imel. »Domov imam predaleč, pojdem pa k teti. Tri ure s kolesom.«

»Pa ti, Tone?« je sunil Pepi ležečega. »Si ti tudi šleva? Pojdi, greva! Danes je sobota, ga bomo malo, pa še v nedeljo in ves ponedeljek, da bomo še v torek mačkasti. Pojdiva!«

*

»Kaj,« ga je dregnil Pepi, ko sta šla po brluzgi in temnih ulicah brez luči proti krčmici. »Pri nas je lepo, ha, ha!«

»Kaj pikaš, zlodej!« je zapihal razdraženi fant. »Norca se delaš iz tistih, ki hočejo domov, norčuješ se iz rojstnega kraja —«

»Te barakarije, kjer sem doma! Vrag jih odnesi!« je siknil vmes Pepi.

»Kam pa naj grem? Povsod pikaš in vse opljuješ!«

»Ej, pustiva to! Pit pojdiva. Tam je veselje pa družba.«

*

»Lepše je na deželi,« mu je rekla dekle, ko sta obstala pred njo na cesti in se menila. Nebo je bilo čisto črno in brez zvezd.

»Kaj?!« je zamahnil z roko Tone. »Ti tega ne razumeš, dekle. Na deželi je samo garanje! Še v gostilno nič ne moreš! Od zore do trde noči garanje in samo garanje.«

»Že! Ampak hišica, malo vrta, njiva in polje. Veselje, da si na svojem.«

»Kajpada!« je zagrenjeno odvrnil Tone. »Zato pa bom doma postal mlinar pa potem prišel pote, da boš za mlinarico.«

Dekletu je bilo hudo. »Glej, tako se norčujemo drug iz drugega. Če bi me res rad imel —«

— bi šel domov, postal mlinar, potem pa prišel še pote.«

»Da, če bi me rad imel...«

In je šel nazaj v gostilno in popival vso noč.

*

V nedeljo dopoldne je potem napol spal napol bedel na klopci pred gostilno.

V mestu je zvonilo.

»Ali vabi?« je ugibal. »Ali že vkup zvoni?«

Koliko časa že ni bil pri maši! Prav daleč zvoni. Toliko se sliši pri njih doma, če pri fari zvoni. V grapi, voda šumi čez rake, v samotah pod Sv. Katarino. Tukaj pa so ulice široke in ozke, hiše visoke in nizke, duh po umetnih vijolicah in vonj, ki mu na kmetih smrad pravijo. In nikoli ni človek zadovoljen, nikoli prav vesel. Kot da je vse iz kamna, tudi ljudje in njih obrazi. Zato je tudi veselje tako mrzlo, kot je mrzel kamen.

II.

Tone se je ustavil na brvi. Kolo je prislonil na ograjo brvi, potem pa gledal dolgo časa na mlin, nekaj korakov ob vodi navzgor. Voda je padala z rak, kolo je stalo. Od nikoder ni bilo slišati glasu. Nekaj kur in petelin so se pasli za hišo. Mogoče je šel oče na Krsnikovino, k hčeri Lojzki, ki je tam omožena. Mogoče je šla mati k fari. Ali pa sta šla oba. Danes, ko je Velika noč. Če ni nikogar doma, ko je tako tiho...



Rembrandt: Izgubljeni sin. (Izjedenka.)

Pod brvjo je hitel Beli potok, kaka postrv je švignila mimo. Kamenje ob straneh struge in v vodi, rake in kolo, vse je bilo obraslo z mahom.

Krsnik? Zdaj je za gospodarja doma in z Lojzko se je oženil. Z njegovo, Tonetovo sestro. Pa še na ženitovanju ni bil. Zato ker sta se s Krsnikom stepla, prej, ko je še v vas hodil v mlin. Stepla skoraj do krvi, kar tako, ker sta bila trma-sta in svojeglava. Potem je šel Tone od doma in ga do danes ni bilo pogledat na Robičevino.

Tone je počasi stopil proti hiši. Steza ni bila nič shojena. Po cesti in katarinskih kolovozih je bilo že kopno, zato je lahko vozil s kolesom. Ta steza k mlinu pa ni bila še nič shojena, gotovo vso zimo nihče ni šel po njej, da bi vsaj gaz naredil. Po vozni poti pa Tone ni hotel priti k mlinu, da ne bi srečal kaj znanih ljudi.

»Ješ Marija!« je mati sklenila roke, ko je stopil sin v vežo in naslonil kolo ob steno. »Kaj si res ti?«

»Bog daj, mati!« je pozdravil njo, potem še očeta. Oba sta stopila na prag kuhinje, ko sta spoznala Toneta.

»Bog daj!« je odzdravil oče in stopili so v hišo.

»Da si le prišel! Vendar enkrat!« Tako je vzdihovala in se veselila mati. Oče pa je molčal in sédel za mizo v kot.

»Kar zrasel si,« se mu je čudila mati.

»I no, saj je že precej dolgo, kar nisem bil doma.«

»O, tisto pa!« je rekel oče. Samo to in nič drugega.

Tone ni pogledal očeta. Obesil je kapo na steno, potem je tudi on sedel k mizi.

Zdaj bi se lahko sporekla oče in sin. Mati je to čutila in, ker ni vedela, kaj bi, je rekla: »Skoraj bi pozabila, Tone. Malo čaja ti skuham, ves si poten in vroč.«

»Pa večerjo tudi, kajne, mati?« je rekel oče. »Saj je že čas.« In je Tone spoznal po glasu, da je vendar tudi oče vesel, da je prišel.

»Kako pa kaj pri vas?« je vprašal fant. »Ali kaj meljete?«

»Danes ne,« je bil oče zopet trd. »Danes je nedelja. Pa tudi drugače. Ljudje pravijo: Kaj bo stari mlel, ko pa ne more! Tako vozijo rajši še pol ure dalje, k Jurcu.«

Potem sta dolgo molčala.

»Nekaj je je pa le?«

»Kaj? Meljaje? Že, pa vse sam podelam, v mlinu, v hiši. Pomladi bo že zdaj malo več dela, ko je polje pa take stvari.«

Spet sta umolknila. Čez dlje časa je spet rekel Tone:

»Bo pa Krsnik pomagal.«

Oče ga je pogledal in ni nič rekel.

Molčala sta.

Potem je prinesla mati čaja, domačega, ajbšovega. In žegna zraven. Stala je pred njim, ko je pil in prigrizoval.

»Imaš svoje kolo? Tisto v veži?« je vprašala. Tone je pokimal.

»Kako si pa vozil po naših potih, ko je samo blato in brluzga?«

»Da, s ceste sem je šlo težko, po cesti sem pa dobro vozil.«

»Si ga sam kupil?«

Tone je pokimal.

»Pa plačal si ga tudi že?« je rekel oče.

Nekaj je bilo med njimi, to so čutili vsi. Nekaj ni prav, nekaj se mora še zgoditi, da bodo lahko dihal in mirno govorili.

Tone je iskal prave poti, da najde pri očetu miren odgovor. »O, je že plačan. Na obroke sem ga kupil. V fabriki ga ima skoraj vsak.«

»Pa kaj drugega tudi še?«

»Kaj? Kako?« Tone ni razumel, kaj hoče reči oče.

»Če imate tudi še kaj drugega kakor obleko na sebi in kakšno kolo in kakšne pare za kruh

in cigarete? Imaš še kaj v žepu ali kaj prihranjenega?«

Tone ni ničesar rekel. Pomislil je na popivanje od snoči do davi in na prazen žep včasih, ko tudi za tobak ni pare.

Oče je vstal izza mize. »Taka je mladina, da, Tone. Dere v mesto, ker je tam družba in denar na roko pa prostost. Kaj bo pa potem, če dela ne bo, če se bo ženil, če se postara. — Ej, seve, to vam ne pride na misel.«

In kakor da ima še veliko povedati, je stal še nekaj časa sredi sobe. Potem je odšel, trdó stopal po veži in čez prag na dvor.

Mati je tiho jokala. »Kaj ti je treba, da se potikaš okoli po svetu?«

Tone je mislil na prijatelje, na veselo tovarišijo, na prepete in prepite noči, na norčije, ki so jih včasih zagodli komurkoli on in Janez in Lojze.

Potem so skoraj ves večer molčali.

Kmalu so šli spat. Prej so še molili rožni venec. Tone je skril glavo v dlani, včasih se je tako zamislil, da je pozabil odgovarjati. Zunaj je šumela voda. Poslušal je pljuskanje vode čez rake. Veter je pihal skozi smreke na robu grape, tisti veter, ki piha samo spomladi. Včasih je klopotalo in čofotalo kolo, žrmljali kamni.

Zdaj je mlin tih, kot začaran.

III.

Drugi dan okrog poldne se je vrnil od sestre Lojzke, omožene na Krsnikovini.

»Je že vstala?« je vprašala takoj mati.

»Seveda!« je vedro pravil Tone. »Vstala. Pa kakšnega lepega otrokca ima, majčkenega, tako lepega. Ta je Janez, kajne?«

»Da, kakor oče. V petek so ga krstili.«

»Hudo jim bo. Tako majhne otroke imeti. Koliko časa sta že poročena?«

»Za letošnji pust bo dve leti.«

»In že dva otroka?«

»Da, hudo je. Pa bo že Bog dal. Če jim je življenje dal, jim bo že tudi še naprej pomagal.«

Tone je vedel, pri čem je, da se ne vrne več v fabriko. Mogoče zato, ker je videl tistega Lojzkega otročička, nebogljenega? Motile so ga še skušnjave. Garanje doma, nič denarja, nikoli družbe in vesele tovarišije... Mali Janezek, majhen kot črv, droben in lep kot angelček. Če bi bil njegov...

»Če bi me rad imel, bi šel domov, postal mlinar, potem pa prišel še pome. Če bi me rad imel.«

Spomnil se je na dekle, ki mu je to govorila. Zdelo se mu je, da je tega že dolgo. Prav za prav

pa je bilo v soboto, predvčerašnjim. In danes je ponedeljek. In to ni tako dolgo.

Stopil je ven na dvor k očetu.

Potem sta skupaj stala tam, oče in sin. Ej, včasih je imel tri sinove, oče Robič. A kaj! Andrej je šel v Ameriko, sestra Lenka za njim še pred vojsko, Lojzka je omožena pri Krsniku, Lojz je v vojski izginil. In če gre še Tone, bo mlin propadel in vsa Robičevina. Ali pa če bi kakšnega Lojzkega počakal... Da, Robič bi čakal. Bi, a smrt ne čaka.

Tone je vprašal: »Kaj pa zemlja? Rodi?«

»O, zemlja,« je zrastle oči v svoji veri v zemljo. Potem kot da se je razjezil nad sinovim vprašanjem, se je glasno in strastno razgovoril. »Rodi! Rodi! Kdaj zemlja ne rodi?! Zmeraj rodi, včasih veliko, včasih manj, dovolj pa zmeraj, če človek ni požrešen in je z malim zadovoljen. Pa vi, mladi, tega ne razumete, nočete razumeti. Vam je samo za prostost pa za veselje.«

Sin je gledal očeta. Ni razumel te vere v božjo zemljo.

»Zemlja zmeraj rodi, zato ker zemlja je zmeraj zemlja. In ko se vse podere, vsa učenost in fabrike, in če vojska vse uniči, zemlja je božja stvar in se nikoli ne spremeni in zmeraj ostane. Da, Tone, to boš sam še skusil: Bog pa zemlja!«

Tone je nehote prijel očeta za roko, a jo takoj spet izpustil.

»Oče, jaz ostanem doma!«

Očetu so se razprla usta. Gledal je sina in molčal.

Potem se je spoteknil čez vežni prag in označil materi: »Mati, slišiš...«

»Res, mati, doma bom ostal!«

In mati je zajokala v predpasnik.

PRED ŠTIRISTO LETI IZ LJUBLJANE V CARIGRAD

Silvo Kranjec

7. Kosovo polje.

Iz Mitrovice so šli 24. septembra in potovali čez Kosovo polje v mesto Prištino. Na polju so videli obzidan grob, podoben štirioglatemu, enonadstropnemu stolpu, pokrit z okroglo svinčeno streho. Notri je pokopano drobovje Murata, osmega turškega carja, ki je bil na tem mestu, ko je šel z vojsko zoper srbskega despota ali kneza, v svojem šatoru od starega srbskega viteza Miloša Kobilovića zaboden. O tej zgodbi pripoveduje naš pisatelj takole: Ko je prišel

turški car z vojsko nad omenjenega kneza na Kosovo polje, je ta zbral svojo vojsko, da bi se z njim pomeril, in pri tej vojski je bil tudi Miloš Kobilović. Čeprav je bil Kobilović slaven in zaslužen vitez, ki je vsak dan izvršil na meji mnogo junaških del, o katerih se še danes poje med Hrvati, so ga le tožarili pri njegovem gospodarju, češ da v sporazumu s sovražnikom snuje veleizdajavske naklepe. Toda, kot kažejo njegova dela, so mu delali krivico, pač iz zavisti, kot se večkrat zgodi na tem hudobnem svetu. Zato je padel Kobilović v nemilost pri svojem knezu, ki mu ni več kazal prejšnje naklonjenosti. Stari vitez je to dolgo molče prenašal.

Tedaj je povabil knez v taboru več mladih plemičev in vitezov na večerjo in jim izkazoval vse časti pri svoji mizi, dočim je pustil starega Kobilovića stati pred mizo. Stari vitez je jasno spoznal vso nemilost in nezaupanje, ki ga njegov gospod po krivici goji napram njemu. To ga je bridko bolelo in žalosten je premišljal, kako bi dokazal svojo nedolžnost in se osvetil svojim klevetnikom.

Po večerji začne torej s težkim srcem govoriti svojemu gospodu, rekoč: »Gospodar, ne veš li več, kolikrat sem v tvoji službi viteško tvegaval svoje življenje v bojih zoper tvoje sovražnike in kako sem svoje junaštvo na vse načine dokazal? In pri vsem tem pustiš mene, svojega starega služabnika, stati pri mizi, mlajše, ki še videli niso tega, kar sem jaz izvršil, pa obsipaš s častmi, meni v sramoto! Zatorej, gospodar, obvari te Bog, jaz pa grem in ti dokažem svojo zvestobo, da spoznaš, kako sem bil mnogo bolj vreden časti nego oni, ki si jih posadil za svojo mizo. Kajti storil bom, kar onim še na misel ne pride in bom končal to vojno, čeprav izgubim pri tem življenje.«

To rekši, odjezdi Miloš Kobilović v tabor turškega carja. Ko so knez in njegovo spremstvo to zvedeli, so ga preklinjali, misleč, da jih hoče izdati. Turški car in njegovi so se pa razveselili Kobilovićevega prihoda, ker so ga smatrali za svojega prijatelja. Turki so ga prijazno sprejeli in hvalili njegovo junaštvo, sultan pa ga je povabil k sebi. Toda on je hotel s carjem o važni zadevi na samem govoriti. Sultan mu je ugodil, v nadi, da bo zvedel, kako bi srbskega kneza najlaže premagal. Ko sta bila sama, mu je prožil nogo v poljub (taka je bila takrat navada na turškem dvoru), tedaj je stari vitez vzkliknil: »Kakšna krivica, da bi kristjan tebi nogo poljubljal! Zato boš pa takoj prejel plačilo!«

In ko se je sklonil nad nogo, je potegnil iz rokava bodalo in od spodaj zabodel cesarja v srce,

da je s smrtnim krikom izdihnil. Turki so planili proti Kobiloviću, on pa k svojemu konju in ga je že zajahal, toda koj nato so ga na konju ubili. Ko so v srbskem taboru slišali, kako je Kobilović zabodel cesarja in sam poginil, tedaj je šele spoznal knez svojega zvestega služabnika. Turki, izgubivši svojega poglavarja, so se spustili v beg in tako so bili knez in njegova vojska, dežela in narod to pot rešeni Turkov.

»Tako si se na krščanski način maščeval in hudo z dobrim povrnil« — pravi pisatelj o Kobiloviću — »dal si življenje za svoje klevetnike, obenem pa si domovino otel iz rok sovražnikov. Zato si zaslužil enak spomin kot ona dva Rimljana: Scevola, ki si je desnico sežgal, ko ni svojega naklepa izvršil, in Mark Kurcij, ki se je vrgel v prepad, da bi rešil domovino. Od takrat si noben turški car ne pusti poljubiti nogo, ampak le roko, a tistega, kateremu dá roko v poljub, držita dva paša za roko, da ne bi mogel kaj sličnega storiti kot Kobilović. Vse to v viteški tvoj spomin, Kobilović!«

Kuripečičevo pripovedovanje o bitki na Kosovem temelji brez dvoma na ustnem izročilu. Gotovo je slišal od srbskih guslarjev narodno pesem o Milošu Obiliću in je njega postavil v središče vse zgodbe. Ime Kobilović ali Kobilic, kot ga on navaja, je pravilno staro ime in se nahaja v vseh poročilih iz 16. stoletja. Šele kasneje v 18. stoletju so ga pretvorili bolj učeni pisatelji v Obilić, ker se jim je zdel priimek, ki prihaja od kobile, za slavnega junaka malo primeren. Da Kuripečič ni poznal srbske zgodovine iz knjig, dokazuje tudi njegovo pripovedovanje, da je Obilić rešil domovino pred Turki, ki da so se po smrti svojega vladarja spustili v beg. Danes vé sicer vsak šolar, da so na Kosovem zmagali Turki in da je baš ta bitka za stoletja utrdila njihovo oblast nad balkanskimi Slovani, toda koj po boju so se res širile tudi novice o zmagi kristjanov. Kajti Turki so utrpeli težke izgube in novi sultan Bajazit ni prodiral naprej, ampak je hitel v Odrin in Malo Azijo, da zavaruje svojo oblast pred raznimi tekmeci. Zato je n. pr. bosanski kralj Tvrtko, čigar čete so se tudi borile na Kosovem, poročal v Firence o krščanski zmagi, nakar so mu Florentinci še oktobra tistega leta (1389) navdušeno čestitali in blagrovali »bosansko kraljestvo, ki se mu je posrečilo bojevati tako slaven boj«. Tudi v Benetke in na Francosko so prišle slične vesti in francoski kralj Karel VI., ki so mu poročali, da je na Kosovem poginil sultan Murat s 100.000 Turki, je dal celó opraviti zahvalno službo božjo v pariški stolnici. Ne bi bilo torej čudno, če je tudi Kuripečič dobrih sto let kasneje kaj podobnega slišal od preprostega naroda, ki si je pač težko mislil, da bi bilo Obilićevo junaštvo ostalo brez sadú. Da ga Kuripečič primerja z rimskima junakoma Scevolom in Kurcijem, nam pa dokazuje, da je bil naš »latinski tolmač« res humanistično izobražen mož, ki je dobro poznal stare latinske pisatelje.

8. Preko Bolgarije do morja in v Carigrad.

Iz Prištine so odšli v nedeljo 25. septembra v vzhodni smeri mimo slovitega rudarskega kraja Novega Brgaja in dosegli pri Vranju moravsko dolino. Ob Moravi navzdol so prišli v Surdulico, odtod pa čez visoko goro na bolgarsko stran v dolino reke Jerme, ki teče na sever k Nišavi. Na tem mestu je vpletel Kuripečič kratek opis tistega dela Srbije, ki jo je prehodil. Spočetka je dežela skoraj popolnoma ravna, pravi, in tudi Kosovo polje, ki se razprostira tri dni hoda na dolžino proti Albaniji, je sama ravnina. Po njem je polno lepih, velikih vasi z dobro obdelanimi polji. Skoraj v vsaki vasi je cerkev z duhovnikom, ki vrši službo božjo po predpisih sv. Pavla, zato ga pa do njegove smrti vzdržuje vsa občina z ženo in otroki vred.

»V Srbiji se govori poseben jezik, ki ga imenujejo srbski in ki spada tudi med slovanske jezike, zato smo ga dobro razumeli. Prebivalci te dežele so zelo bogaboječi in se kolikor moč varujejo greha in zla. Čeprav je v deželi nekaj visokih gorá, zraste vendar dosti vina in različnega žita, v zemlji se pa dobi toliko srebra, da kuje turški car vse novce iz srebra, ki ga dobi iz Srbije.«

Nadaljnja pot je vodila naše popotnike mimo Trna in Breznika ter čez planino Isker k Sofiji, ki so jo pa pustili ob strani, ker je razsajala v mestu kužna bolezen. Ustavili so se v neki bližnji vasi in prekoračili nato razvodje med Črnim in Egejskim morjem. Preko Vakarela in Ihtimana so prišli skozi takozvana Trajanova vrata v dolino Marice k vasi Vetrenu.

Pokrajina od Čemerniške planine pa do mesta Drinopolja se imenuje Bolgarija. To je lepa in dobro obdelana dežela, kjer je tudi dosti več ljudi in živine kot drugod, to pa zato, ker prebivalci ne živé na meji in se jim ni toliko bati sovražnika. Vere so sv. Pavla kot Srbi, imajo svoje duhovnike in cerkve ter se zelo bojé Boga in ogibljejo greha. Izkazovali so nam vso čast in spoštovanje in nas sprejeli v svoje hiše. Tudi ti govoré slovanski jezik, ki nam je bil pa malo manj razumljiv kot srbski.

Da je uživala Bolgarija nekoč v krščanski dobi veliko svobodo, bogastvo in izobilje, se vidi iz tega, da imajo moški, ženske in otroci brez izjeme s svilo vezene obleke, okoli vratu in v ušesih pa nosijo srebrne ali vsaj bronaste verižice in uhane; tudi si spletajo žene in dekleta lase v dolge, do tal segajoče kite, prepletene z raznim okrasjem.



A. Dürer: Sveti Jurij. (Lesorez.)

Po ravnini Marice so hodili po znani in že večkrat prej opisani carigrajski cesti, zato Kuripečič o teh krajih ne piše veliko. Zanimiva novost so bila riževa polja, ki so se začela okrog Tatar-Pazardžika, kajti Turki so bili že v 15. stoletju iz Egipta prinesli pridelovanje riža v močvirne predele ob Marici. Pred mestom Plovdivom so občudovali veliko zidano konjušnico nekega turškega paše, v kateri je bilo prostora za 800 konj. Od Vetrena so rabili pet dni do lepega novega mostu čez Marico, ki ga je bil dal zgraditi Mustafa-paša, po katerem se kraj še danes imenuje (bolgarski Svilengrad). To pokrajino imenuje Kuripečič Romanijo in pravi, da so jih tudi tu krščanski Srbi in Bolgari lepo sprejemali. Sicer je dežela podobna Bolgariji, le da ima že veliko Grkov, s katerimi niso mogli slovanski govoriti.

Na levem bregu Marice so potovali nato do velikega mesta Odrina in dalje skozi Lile-Burgas in Čorlu k Marmarskemu morju, ki so ga dosegli pri kraju Silivri. Ves čas ob obali hodeč, so dospeli nato pred sam Carigrad,

kjer jim je prišlo naproti okrog sto sultanovih dvornih služabnikov. Ti so jih spremili v mesto, po katerem so jezdili še dobro uro, preden so dospeli v njim odkazano stanovanje, takozvani »karavanseraj« (gostinjec).

9. Grška žalost.

V to poslopje so jih zaprli in niso pustili k njim nikogar razen dveh odličnih Turkov, ki sta po strogem sultanovem ukazu z vso prijaznostjo zanje skrbela, in pa nekaj služabnikov, ki so jim na cesarjev račun prinašali vsega, karkoli bi si poželeli, tako da razen prostosti niso ničesar pogrešali.

Predn začne Kuripečič s pripovedovanjem svojih carigrajskih doživljajev, nam opiše še grško deželo, ki da se razprostira od zidanega mostu (Mustafe-paše) pa do Carigrada in še dalje. Tu prebiva po vseh mestih, trgih in vaseh še dosti Grkov, ki se strogo držé krščanske vere, svojih cerkvá in duhovnikov, praznikov in zapovedi. Nosijo podobna pokrivala kot Turki, toda modre barve in si glave ne brijejo, da se ločijo od pravih Turkov. Zaradi krščanske vere morajo prestajati veliko gorjá od Turkov, katerim so podložni v težkem jarmu in jim plačujejo neznosne davke. Zato velikokrat in bridko zdihujejo k usmiljenemu Bogu (»kot sem jih sam videl in slišal,« pravi Kuripečič), češ, vsega tega trpljenja smo si sami krivi!

Če jih je vprašal, zakaj, so mu takole odgovarjali: »Takrat, ko so se Turki polastili sosednjih kraljestev in dežel, krajev in mest okrog Grške, smo to videli in dejali: sedaj bo prišla naša dežela na vrsto! Toda naši gospodarji in oblastniki so rekli, da ne bo nič iz tega; kajti prej mora Turek zavzeti ves svet, preden si bo podjarmil širno Grčijo. Tako smo prevzetni omalovaževali resne dogodke, dokler ni spravi Turek ne le širne Grčije, ampak skoraj treh delov sveta, Azije, Afrike in pol Evrope v svoje nenasitno žrelo. Zato pa, plemeniti in pobožni možje, ne bodite gluhi in ne zanašajte se: preden pride Turek do nas, mora še marsikaj osvojiti! Tudi mi smo tako govorili, pa nam je prišel žal veliko preblizu. Držite se svoje gosposke in bodite složni, prosite Vsemogočnega, da bi odvrnil svojo jezo in olajšal jarem, v katerem zdihujemo mi in vse krščanstvo, odkar je začel vladati krvoločni Turek. Kajti pri Turkih je mnogo bolj častno in lepše, če komu pravijo morivec, tat, izdajavec ali pa ubijavec kristjanov kot pa kristjan.«

(Konec prihodnjič.)

IZ ZDRAVNIKOVIH DOŽIVLJAJEV

Priobčuje Bogdan Kazak

4. Ovire in pobude. Prvo srečanje s Krekom.

Nekoč je profesor živalstva začel svoje predavanje s takole mislijo: Ker si ne moremo predstavljati, da je padel človek v svet tak, kakršnega vidimo dandanes, mu moramo dati mesto med drugimi prirodninami, najti razvojne vezi in ga uvrstiti med višje živali, in sicer med sesavce, oziroma njihove najbolj razvite zastopnike — opice.

Bilo mi je, kakor da me je kdo udaril s težkim betonom po glavi, da sem se miselno kar opotekal. Iz vseh predavanj, ki sem jih doslej poslušal, iz vseh knjig, ki sem jih prebiral, je vel takrat leden dih materializma, zakaj vse prirodosnanske in tako tudi medicinske stroke je obvladal v imenu stroge znanstvenosti materializem. To predavanje pa mi je predločilo naziranje odličnega znanstvenika o živalskem izvoru človeka v bengalični luči. Med mojim tedanjim zelo preprostim gledanjem v svet in odločnim naziranjem profesorja, ki je bil tisto leto celó vseučiliški rektor, je zazijal prepad. Tisto malo, kar smo se učili glede svetovnega naziranja pri veronauku na višji gimnaziji, je že obledelo, tudi tisto, kar je takrat v obrambo verskih nazorov prinašal bojeviti »Rimski katolik«, mi ni nudilo dovolj opore proti silni materialistični struji.

Kje je resnica? Jasno sem se zavedel, da je moje dotedanje življenje brezsmiselno in prizadevanje v mojem pravcu brezsmotno, ako je materialistično naziranje utemeljeno. Hkrati pa sem čutil, kako se mi je vsa duša iz globin upirala proti takemu pojmovanju življenja. Kako naj pridem preko slutenj do spoznanja, z znanstvenimi razlogi podprtega in neomajnega naziranja o svetu?

Pri tovariših in starejših rojakih sem iskal sveta in pomoči; nekateri so se mi posmihali, češ, da sem samo za v »lemenat«, drugi, resnejši in dobrosrčni dijaki, po številu zelo redki, so se sami borili z dvomi in iskali utehe, pretežna večina se pa vobče ni zanimala za načelna vprašanja.

Negotovost glede življenjskega smisla mi je bila mučna in nevzdržna, zato sem sklenil, da se sam poučim o temeljnih vprašanjih po prvih znanstvenih virih. Nisem se zavedal, koliko naporega in dolgotrajnega truda bo trebalo, da se poučim o tako zamotanih vprašanjih. Ves prosti čas, ki mi je ostajal poleg zdravniškega učenja, in vse po-

čitnice kar po vrsti sem tičal v knjigah prirodosnanske in modroslovne vsebine. Kar je imela vseučiliška knjižnica del te vrste, sem jih predelal, brskal sem tudi po drugih knjižnicah in po prijateljih dobival najnovejša dela na vpogled.

Priznati moram, da je bilo proučevanje velike snovi izprva obupno in moreče; a kmalu mi je začelo ugajati in izsleditev kakega določenega spoznanja me je navdajala z zadoščenjem. Mesece in mesece sem čepel doma ali v knjižnicah zarit v knjige. Konec prvega leta sem dobil pregled in v drugem letu tudi vpogled v bistvena vprašanja.

Lastno dognanje* in spoznanje mi je utrdilo prepričanje, da je resnica samo ena, in vrnilo veselo zavest, da je smer moje življenske poti pravilna. Koliko vedre utehe sem dobil v pismu svetega Pavla, ki se bere na praznike cerkvenih učencov (II. Tim. 4): »Pride namreč čas, ko ne bodo prenašali zdravega pouka, marveč si bodo po lastnem poželenju volili na kopice učiteljev, ki žgačejo ušesa, in bodo od resnice odvrčali ušesa ter se obračali k bajkam.«

* * *

Druga, ne manj važna pobuda za moj duševni razvoj je prišla od druge strani. Že drugo leto sem se boril z medicino, darvinizmom in — lakotjo, oziroma s stanjem, ko človek vsak dan sproti pogreša marsikaj in mnogo, kar mu treba za najskromnejše životarjenje. Odšel sem v Ljubljano poizvedovat in vrtat radi neke ustanove za medicine, ki bi se obvezali za zdravniško službovanje na deželi. Dobil sem nekaj upanja za bodočnost, a za takratne nuje sem si izposloval s pomočjo in jamstvom dveh dobrih prijateljev posojilo pri denarnem zavodu.

Takrat sem se po teh dveh očetovskih prijateljih seznanil z Janezom Evangelistom Krekom.

Bila je binkoštna nedelja, ko sem bil v gosteh pri teh dveh prijateljih v znameniti hiši nasproti šenklaškemu stolpu. Dr. Krek me je izluščil iz mnogoštevilne družbe birmancev in botrov, ki so takrat polnili hišo, in vzel s seboj na sprehod. Krenila sva na Golovec, kramljajoč vso pot o nalogah posvetnega razumništva. Dospela sva na vrh grička. Radi občutne vročine sva legla v senco borovcev in bréz in nekaj časa uživala prelep razgled na Ljubljano in okolico v pomladni bujnosti ter na divni okvir zasneženih vrhov.

* Priobčil sem v tedanjih letnikih »Katoliškega Obzorika« vrsto razprav o darvinizmu, ki so menda še dandanes premišljanja vredne, saj se stare, v znanstvu že opuščene materialistične zmote še vedno vsiljujejo širšim krogom našega naroda kot znanstveni izsledki.



Ob Ljubljani. (Fot. Fr. Krašovec.)

Kmalu je skočil pokonci in vzkliknil: »Ali smo Slovenci te lepe zemlje vredni, ko jo tako malo poznamo in cenimo!«

Napotila sva se proti Božjemu grobu. Brez ovinkov me je začel izpraševati, kako si zamišljam svoj bodoči poklic. Priznal sem mu, da še nisem utegnil dosti razmišljati, ker dokler gagam in tonem v reki medicinskega studija in vrtincih vsakdanjih stisk, ne morem gledati preko rešilnega brega — medicinskega doktorata, ki je še tako daleč; želel bi si pa biti takole okrožni zdravnik kje na kmetih, kakor sem jih nekaj spoznal v domačem kraju.

Z mojim odgovorom ni bil Krek nič kaj zadovoljen. Zdravljenje bolezni in popravljanje okvar je pač zadeva zdravnikov-rokodelcev, tako nekako je modroval, a višja in lepša naloga zdravnikov bi bila izobraževalna (dandanes bi rekli prosvetna) in nekako zdravstveno in nadzorovalno vodilna, zdravnik naj prevzame zdravstveno vzgojo ljudstva in naj zahteva odpravo vseh zdravstvenih škodljivosti, oziroma uvedbo vseh naprav, kakor jih zahteva zdravje ljudstva, ki je in ostane glavna in morda edina dobrina delovnega ljudstva.

Zazrl sem takrat nov svet, ki mi ga je odprl Krek, a ta svet mi je bil tako nov in — tuj. Odvrnil sem, da je zdravnik človek, ki daje družbi, kar ta od njega zahteva in za kar ga plača, da pa ne more prevzeti vloge, ki je družba od njega ne pričakuje in mu je ne plačuje.

Kdo je kdaj Kreka ugnal? Jaz takrat gotovo ne, zakaj z vso vnemo je pritiskal name kar naprej. Medicinac znanstveno proučuje pogoje za ohranitev in utrditev človekovega zdravja, zato je njegova znanost prav za prav glavna in najbolj zgovorna braniteljica izmozgavanega ljudstva, ki se sicer zaveda krivičnosti družabnega reda na sploh, a ne pozna svojih pravic v podrobnostih, v zahtevah po zdravih, za življenje nujno potrebnih pogojih. Zdravnik naj torej odpira oči trpečemu ljudstvu in kaže smernice prizadevanju za pravično ureditev družbe. Kdor vrši samo plačano dolžnost, stori premalo.

Nisem se mu kar tako vdal in sem se ga otepal še naprej, češ, kako naj se družita medicina in — politika. Medicina se bavi z zdravljenjem, torej odpravljanjem nastalih bolezni in okvar, njena dvojčica higiena skuša bolezni preprečevati, zato ugotavlja pogoje za zdravo življenje. Zdravniški poklic resnega človeka toliko zaposluje in veže, da se ne more ukvarjati z javnimi zadevami; kot higienik pa je zdravnik nameščenec državne ali druge javne uprave, ki pač ne bo trpela, da se njen nastavljenec udejstvuje kot samozanec v političnem življenju. Drugim učenim in neučnim ljudem raznih poklicev je politično udejstvovanje lažje in bolj primerno, zdravnik pa, ki bi se spustil pri nas v politiko, bi moral zanemarjati ali svoj poklic ali pa javne posle, ali pa kar oboje in bi se osmešil v javnosti, morebitne svojce pa upropastil.

Krek sevé ni popustil ali kaj odnehal. Vsakdo je ud družbe in njegov posel mora biti v pravilnem razmerju ali odnosu do družbe, vsako, tudi zasebno dejstvovanje mora biti družabno usmerjeno, v prid družbi, zakaj družba je nad poedin-
cem. Ker je liberalizem in njegov pristni izrastek kapitalizem uničil miselne in gospodarske temelje človeški družbi, narašča življenska zmeda in beda najširših slojev, hujša morda kakor v poganskem suženjstvu. Ta miselna razrvanost in gmotna stiska prihaja tudi med nas Slovence in nas ogroža. Zato morajo vsi dobromisleči razumniki biti bednemu ljudstvu v pomoč. Tudi zdravnik in prav posebno zdravnik, ki ima v rokah najuspešnejše orožje v borbi za ljudske pravice — zdravniško vedo. V imenu zdravniške vede, ki jo priznavajo tudi najbolj zakrknjeni kapitalisti, se dá doseči vsa delavska zaščita, zakaj zdravstveno je ugotovljeno, kdaj sme začeti z delom v obrti, tovarni ali rudniku dorasel človek, koliko naj dela moški delavec, koliko in kdaj tudi delavka, da se ne izčrpata prezgodaj, kakšna naj bodo obratovališča, da ne trpi zdravje, kakšne varnostne naprave so potrebne v vsakem obratu, da se preprečijo nezgode. V imenu medicine se dá tudi dognati pravično plačilo za delo, zakaj medicina ve, koliko hrane potrebuje delavec za uspešno delo, koliko mu treba za obleko in zdravo stanovanje, v imenu medicine se dá izposlovati oskrba za onemoglost in starost.

Občudoval sem Krekovo visoko zamisel o zdravniškem poklicu, ožarjenem v čudoviti, meni dotlej neznani luči — družabnega gledanja in pojmovanja življenja. Nisem se mu več upiral, priznal sem mu brez pridržkov, da mi je odprl okno v nov svet.

Dospela sva med tem k Božjemu grobu in čez most na Kodeljevo. Dr. Krek je kar oživel, kazoč mi prve početke novega selišča — dela njegovega Delavskega stavbnega društva. Nekaj skromnih hišic je bilo že gotovih, druge so rasle iz tal, vsakega lastnika teh hišic življenske razmere in težave je poznal in upošteval bolj ko svoje. Šla sva preko Ljubljane, kjer mi je razkazoval dve dolgi vrsti hišic — istotako last članov njegovega društva. Razgovarjal se je s stanovalci prirčno kakor s svojci, šalil z otroki, kakemu resnemu možaku, ki je taval za njim kakor v zadregi, šepnil kaj na uho, da se mu je razjasnil mrki obraz.

Videl in doznal sem mnogo več, kakor sem pričakoval, spoznal sem moža, ki je preko mej svojega poklica razvijal svojo silno duševnost, da jo je čutila že takrat vsa domovina, in sicer v pravcu iskrene družabnosti in vzorne požrtvoval-

nosti. — Večina tistih hišic je zrasla ob Krekovih osebnih žrtvah, kakor sem zvedel kmalu pozneje.

Vrnil sem se k studiju znatno predrugačen. Krekovih misli se kar nisem mogel več otresti. S prijateljem in tovarišem Justkom iz Trsta, ki ječi prav te mesece kot politični zločinec v »večnem« mestu, sva zbirala v Gradcu naše majhne ljudi, obrtnike in delavce, in jih navzlic prezirljivemu odporu slovenskega razumništva, divjemu nasprotovanju nemških nacionalcev ter besnemu preganjanju socialistov združila v društvo Krekovega duha. To oporišče slovenskega življa v tujem mestu se je ohranilo do dandanes, meni pa kot dijaku ni dajalo samo mnogo dela in skrbi, marveč tudi mnogo zdravih pobud na življensko pot. Koliko sem se takrat naučil, ko sem moral poučevati druge!

(Dalje prihodnjič.)

LOFOTSKI RIBIČI

Iz knjige: JOHAN BOJER, DIE LOFOTFISCHER

Priobčuje A. Šerko

4. Čez Vestfjord.

Naslednjega dne so odrinili, imeli so ugoden severni veter in jezdili so na valovih.

Lars je stal z obema tovarišema na prednjem koncu, plal in plal vodo, medtem ko se je zgrinjalo morje čez čoln, da so jim pršele pene visoko nad glavo. Za trenotek se je ozrl, pa kopnega ni videl več, nebo je bilo megleno in morje samó še valeče se zelene gore s penastimi grebeni. In hipoma je bilo morje tako silno veliko, čoln pa tako majhen. Z glavami naprej so padali navzdol v doline valov, kjer jih je objela tema, se vzpenjali zopet navzgor na vrhove, kjer je postalo svetleje, potem so jezdili nekaj časa vrh valov, ki so jih vlekli s seboj, in zopet jih je vrglo navzdol v prepad in vsakikrat jih je obšla mrzla zona: »Bomo li prišli še kdaj zopet navzgor?«

Sedaj je izgubil Arnt Aasan vso oblast nad seboj, vrgel se na kolena in iztegnil orokavičene roke: »Gospod, pomagaj nam, tonemo!« je tulil. Pa od krme sém je zagrmel glas: »Zgrabite ga in vrzite čez krov!«

Larsu je bilo zelo tesno pri srcu, pa če je dvignil glavo in pogledal očeta, mu je odleglo. Dosedaj še ni bil vedel, kdo je prav za prav njegov oče. Bilo je, kakor da čoln ječi in stoka pod neko silo, izhajajočo iz njega, ki je stal in stiskal zobe z eno samo željo, ukloniti si čoln in naj ga stane življenje. Imel je ženo in otroke in bile so banke in štácunarji, on pa je bil danes samó še

čolnar, danes je jahal na meglah in viharju. Velikanski val prihaja z višave, val, ki jih lahko potegne v smrt, pa Kristaver takoj ve, kako ga bo rezal; jadro pritegne, da dobi čoln pravi zalet. In že jezdi po valu navzgor, više in više, že jih val nese s seboj, ko strmoglavijo zopet navzdol. Moj Bog! Kako se bo vse to končalo? Čez peneče vrhove valov pridrevi sunek viharja, pa Kristaver čuti, kaj čoln danes prenese, tesneje ga privije k vetru in krične: »Popustite vrvi!«

»Popustite vrvi!« ponovi Elezeus in popusti vrv, da se v povešeno jadro upre samó še pol vetra.

Pa ko se tako penijo v valovih, se Kristaver ozira tudi po jadrih svojih tovarišev. Danes se kaj lahko pripeti kaka nesreča, ki bi zahtevala nujne pomoči.

In po jadrju spozna v valovih »Morsko luč«, ki je zdaj komaj tolikšna kot mušičja perotka na morju. In dalje tam vzhodno se peni »Morska roža« z rumenim jadrom, ki se zdaj dvigne visoko v nebo, zdaj zopet izgine v valovih in se zopet prikaže.

Sto in sto jader je danes raztresenih po Vestfjordu; pa kaj, ko je morje tako obširno, da komaj vidijo drug drugega.

Ko je vihar naraščal, je moral Lars k jamboru in prijeti za priar; na prednjem koncu je ostal samó še Kaneles in plal vodo, saj je bil Arnt bolj mrtev kot živ. Oklepel se je veslaške klopi in se tresel po vsem životu.

Nenadoma je veter ponehal in tišina je legla na Vestfjord. Pa kmalu nato se je na zapadu stemnilo in vzdignil se je zahodnik.

Prevrgli so jadra in pluli nekaj časa v kipečem morju, saj so se valovi lomili ob vetru.

Megla se je dvignila, nebo se zjasnilo in pritisnil je mraz. Možje, premočeni od morske vode in potni od planja, so morali stati in čakati, da jim je zmrznila voda v oblekah in oledenel znoj na goli koži; vozili so in šklepetali z zobmi, prestopali se z ene noge na drugo, poskakovali, se tresli in otepavali z rokami, polblazni od ledenega mraza, ki jim je šel skozi kosti.

»Mroč« pa vozi in vozi in kapitan opazuje kompas. Mračni se. Kar se mu zjasni obraz, od klobase tobaka odgrizne nov čik.

Rumenkast večerni sij je legel na morje, daleč tam na jugozapadu je zaplamtelo nebo v dolgih ognjenih pramenih. Pa kaj je spet to, prav pred njimi? Lars gleda in gleda in pozabi na mraz.

Med nebom in morjem je videl dolgo vrsto temnosinjih oblakov in više zgoraj še druge bele oblake, žareče v rumeni luči večernega neba. Vse

je bilo kakor bajna dežela v modrih, belih in zlatih barvah.

»Poglej no tja!« je dejal Kanelesu.

»To so Lofoti,« je ta odvrnil.

»Si znorel? To so vendar oblaki.«

»To so gore. To je lofotska stena,« je ponovil Kaneles ter poskakoval in otepaval z rokami. »Drevi bo žganje.«

Lars je še vedno strmel. Pa so prihajali bliže in bliže. To so torej Lofoti, o katerih je že od mladih nog toliko slišal. Dežela v ledenem morju, o kateri so vsi dečki na obali sanjarili in po njej hrepeneli. Tam so se godila junaštva, tam je bilo bogastvo, tam se je šlo s smrtjo za stavo. Mnoga stoletja so romala cela preseljevanja narodov tja, marsikateri od njih je poginil na morju, drugi so prišli s cvenkom nazaj, po večini pa so ostali siromaki vse svoje življenje. In vendar so romali vedno znova tu sem, leto za letom, pokolenje za pokolenjem. Tu sem so morali. In zdaj je prišla vrsta nanj. Zdaj je videl Lofote tudi on.

Od neba in morja so se odoblikovali tisti oblaki kot strme gore, vijoče se višnjevo, z belimi lisami in snežnimi kapami na vrhovih, v dolgi črti proti jugozapadu. Bile so kakor vojska velikánov, ki počiva in razmišlja na svojem pohodu čez morje.

Že so videli rumene lučke svetilnikov, zročih izmed skalovja na morje, in slišali daljno šumenje, kakor da poje morje. Bila je voda, ki se je lomila tam ob skjarih in čereh nemirne obale.

Jadra na Vestfjordu so se usmerila po svetilnikih v različne luke, da bi pristala za lov preko zime.

Proti večeru je plul »Mroč« skozi sund z rdečimi in zelenimi lučkami na bregovih, tam pod strmo skalnato steno je bil pristan: lučka pri lučki, iz hiš in z mostiči, iz kajut in z jamborov v luki. Temno vodovje sunda je bilo od svetlobnih pramenov kakor polito in oster duh po ribjem olju, katranu in ribah jim je udarjal nasproti.

»Mroč« je spustil sidro, dokler mu ni pristaniški nadzornik odkazal prostora. In potem je ležal v pramenih luči ves siv od primrzle morske vode.

Z odrevenelimi nogami so šli možje s čolna na kopno. Led na njihovih oblekah, lomeč se ob gibanju, je hrestljal, ko so jo mahnili proti nizki, rumeno pobarvani koči, ležeči med stotinami drugih prav takih koč. Na njeno, z važami krito streho, je padala medla luč.

To je bilo bivališče zanje in za posadko »Morske luči« čez zimo.

Kristaver pa se je podal takoj na brzojavni urad in z rdeče nabreklo roko s težavo napisal brzojavko, ki se je vsako leto enako glasila in na katero je čakala žena z otroki daleč na jugu: »Vsi znanci dospeli. Vse zdravo. Kristaver.«

Nato se je zravnal in se odprhal. Od jutra je bil pri krmilu. In tak dan na Vestfjordu zdela človeka.

5. V koči.

Ko so možje prišli do koč, je ležal velik zamet pred vrati in medtem ko so se drugi spravili nadenj, je šel Kaneles h »kralju« pristana po ključ.

Sneg je nanašalo v koč, ko so slednjič odprli vrata. Prvi prostor je bil prazen, namenjen za skladišče vreč z moko, čebrov, zabojev s prehrano in mrež. Ko pa so v drugem prostoru prižgali vžigalico, so videli tudi tam sneg, nanesen po ležiščih in tleh. Malo okence, držeče na sund, je bilo popolnoma motno, zunaj od vremena, znotraj od pajčevine; pod je bil črn in dišalo je po ribah, plesnobi in kožah. V tem prostoru naj bi prezimili obe posadki, skupaj dvanajst mož. Bilo je mraz kakor v pásjici.

Nad mizo je visela svetilka z ostankom olja; to so prižgali; našli so pa tudi nekaj polenec in zakurili z njimi péčco, na kateri je čakal nanje črn kotliček z ostankom rjave kave od prejšnjega leta. V koči je bila tudi še majhna kuhinja in na zasneženem ognjišču je stal črn lonec z nekoliko juhe, ki so jo bili lani, ko so odhajali, pozabili izliti.

Za čistoto in domačnost v koči je imel skrbeti Henrik Rabben, ki je, medtem ko so drugi vlačili zaboje in odeje s čolna, prinesel vode, pomil kotliček in lonec ter pometel sneg z ležišč in poda.

Ko so pozneje prišli možje, se jim je ob pécci otajal led in kmalu jim je kapalo od brad in od las. Odložili so pooljene suknje in odtajali zmrzle škornje. Trajalo je pa precej časa, preden so postali toliko mehki, da so jih mogli sezuti. Zunaj v kuhinji je pod velikim luncem z vodo že prasketal ogenj, iz kotlička se je pa širil po sobi vonj črne kave.

Elezeus je bil z vsemi prebivalci pristana dober prijatelj; zato ni trajalo dolgo, ko je prišel s tremi velikanskimi polenovkami v eni in s polnim korcem jeter v drugi roki. Izposodil si je bil to od nekega ribiča, ki je bil tukaj doma.

Kmalu je krožil kozarček z žganjem med njimi in vsi so prikimavali in si napivali. Celó z Arntom Aasanom so ravnali kakor s svojim.

Dobro jim je dela črna kava; dasi je bil mraz tam zunaj na morju neznosen, so jih začeli pa

tukaj na gorkem prsti na rokah in nogah peklen-sko skeleti. Otepavali so z rokami, si gnetli prste, poskakovali po sobi, slednjič jim pa ni preostajalo drugega nego sleči nogavice in vtekniti roke in noge za nekaj časa zunaj v sneg.

Baš ko je bil krompir kuhan in so ležale kadeče se ribe z jetri v skledi, so začuli zunaj copotanje posadke z »Morske luči«, ki je stopila s Perrom Suzanso v koč.

Oster mraz je prihajal od njih, kožuhi, lasje in brade so bili sivi od leda; v koči je postalo mraz, kakor da je prinesel vsak od njih svojo zimo s seboj.

Kristaver je vstal in jim natočil žganja: »Dobrodošli na Lofotih!«

Hitro so prišleci znosili s čolna svoje stvari in sedli nato z onimi za mizo; prvič v tem letu je bilo zbranih vseh dvanajst mož pri skupnem gospodinjstvu za čez zimo.

Pri gorki peči so jim roke in obrazi začeli po tolikem mrazu na morju otekati in jih skeleti. Deset dni so prestali ob prekajenem mesu, kruhu in kavi, sedaj je pa stala pred njimi kuhana jed, sveže ribe, jetra in vroč krompir. To je dišalo! Jedli so in se niso mogli najesti. V njihovih želodcih je bilo še vedno nekaj prostora. In ko so ostale na mizi le še kosti in olupki krompirja, so sedeli z rdečimi, nabrekli obrazi in se gledali kakor po opravljenem delu. In Per Suzansa bi ne bil to, kar je bil, če bi ne bil izvlekel steklenke žganja in vsakemu od njih natočil. Pa tukaj na gorkem jim je bilo težko držati oči odprte. Toliko da so še nametali na ležišča nove slame in razgrnili odeje. Danes so mogli, ko so legli, zopet sleči debele volnene hlače in jope. Ko so ugasnili luč, so še nekaj časa bedeli, se pogovarjali in zehali. Premočene obleke in škornji, sušeči se pri gorki peči, so razširjali hud vonj po morski vodi, znoju in mokrem usnju. Dasi so bila ležišča vlažna, odeje in kože mrzle, so vendar zaspali z občutkom, da so zopet med ljudmi, tako rekoč zopet doma.

Pa gorkota je ponehaval in v koči je postajalo mrzlo. Pritisnila je polarna noč. Obleke in škornji pri peči, od katerih je kapala voda, so začeli znova zamrzovati in ledeneti. Postal je tak mraz, da jim je spečim puhtel dih kakor temno-sivi oblak iz ust.

6. Pristan.

Pristan je bil sredi majhnih skalnatih otočkov, molečih ob vznožju strmih gorá iz morjá. Ker med njimi ni bilo mostov, so neprestano vozili čolnički sem in tja. Na teh otočkih je stalo več sto majhnih, z važami kritih koč, nad katere so se dvigali cérkvica, bólnica, ribiški dom ter bela stanovanj-



Ribiško ladjevje na Lofotih.

ska hiša in dolga rumena šupa »kralja« pristana. V sundih in pristaniščih se je zibal cel gozd jamborov; bili so tamkaj parniki, jadrnice, veliki in majhni čolni.

Več nego trideset takih pristanov je bilo na Lofotih in v vseh je mrgolelo ljudi ob tem času kakor v kakem mestu. Zbrali so se tu, na par sto milj dolgem obrežju, k prezimovanju ribiči od severa in od juga. Med kočami so se gnetli mornarji, pošteni kmetiški ribiči in brezdomski matrozi, ki so se zdeli, kakor da so ustvarjeni iz vodnih škornjev, jadrovine in brad.

Pred to ali ono kočjo so visele že ribe na latah, tu so se odprla vrata in kosmat dedec je izpraznil lonec: ribje glave, kosti in drobovje, vse je ležalo naokrog; visoko nad kočami so vreščali sivi in beli galebi, nad vsem pa je ležalo zamolklo bobnenje morja.

V prodajalni pri »kralju« se gnetejo ribiči. Čikajo, pljujejo, si pripovedujejo novice, ne kupijo pa ničesar, saj niso zaslužili še pare. Tiha vojna je med njimi in onim, ki bi rad prodajal. Trgovski pomočnik v visokih škornjih in gladki usnjeni jopi stoji z vatlom v roki pri oknu in gleda ven, pa vse nič ne pomaga. Sam gospodar prihaja od časa do časa iz svoje pisarne in se dela, kakor bi kaj v tem ali onem predalu iskal. Ribičev nitj ne pogleda.

Minuli so časi, ko so leteli klobuki z glav, samo da se je pokazal. Svoje dni je bil v resnici nekakšen »kralj« tukaj: takrat, ko ni smel nihče

prodati svojega plena drugemu ko njemu, ko je še sam določeval cene, ko so bile še vse koče njegove in je zahteval zanje najemnino, kakor se je njemu zljubilo.

Pa lepega dne je vmes posegla oblast. In kaj je bila posledica? Njegov ugled pri ribičih je zginil, ponižne vljudnosti ni bilo več. Ribe so prodajali trgovskim ladjam, v njegovi prodajalni so pa jemali robo na kredo, haha! Tako so stali zdaj tam, žarečih oči, kakor bi hoteli reči: Bé! zdaj se te več ne bojimo. Dolga stoletja so nas ljudje tvoje sorte mučili, tukaj in povsod na Lofotih. Zdaj ti pa lahko pokažemo fige. Piši nas v ... Bé!

Ko se je zmračilo, se je pripeljal poveljnik v pristan. Na glavi je imel uradno čepico, na njegovi ladji je plapolala državna zastava. Dva od nadzorstvenih uradnikov sta mu veslala urno naproti, ga že od daleč po vojaško pozdravila in trepetala pri misli, da morata pred obraz vse-mogočnega poveljnika.

Stopil je v čoln in velel veslati po pristaniščih. Njegove sokolje oči so šle od čolna do čolna. »Za vruga, zakaj leži parnik za olje tu?« je naenkrat zarjul. »Ni bilo druge prostora, gospod poveljnik,« se je drznil odgovoriti uradnik. »Prostor gor, prostor dol, saj vidite, da je v napoto. Stran z njim, in sicer takoj!«

In veslali so skozi sunde in gospod komandant je stal v čolnu in gledal na dolge vrste čolnov ob mostiščih, ki so ležali drug poleg drugega kakor konji v hlevu.

(Dalje prihodnjič.)

IZ ANATOMIJE

O RDEČIH KRVNIH TELESCIH

Dr. Janez Plečnik

Razprtili smo kri v dvoje deležev: v rdeči usedek in v (jasno) krvno tekočino. Dognali smo, da ima (jasna) krvna tekočina (plazem) dvoje deležev: vlaknino (fibrin) in sírotko (serum). — Podrobneje si oglejmo rdeči usedek.

* * *

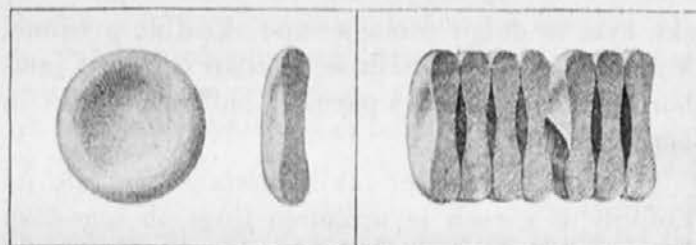
Denimo kapljico rdečega usedka na čisto, jasno, prozorno stekleno pločico (»pločica«), pa položimo manjšo, čisto, jasno, prozorno, kar le možno tenko stekleno pločico (»pokrovko«) na kapljico — kaplja se bo razgrnila med pločico (Objektträger) in pokrovko (Deckgläschen) v prav tenko plast. Kapljica, ki smo jo deli na pločico, je bila rdeča; kapljica, razgrnjena med pločico in pokrovko v tenko plast, sije rjavo zelenkasto. Zelenkasta plast med pokrovko in pločico je dobro tenka, je pa vendarle motna, ni povsem prozorna in je kar samo prosojna.

Položimo pločico z razgrnjeno kapljico pod mikroskop in oglejmo si jo z drobnovidom: videli bomo neverjetno število enakomernih krožkov (rundes Scheibchen), porazpršenih v jasni, svetli, prozorni tekočini; krožki so zelenkasti. Pozorno oko spazi, da so zelenkasta telesca res le krožki in da niso óblice (Kügelchen) — nekaj krožkov, stoječih na lastnem robu, pokaže, da so res pločice; krožki so v sredini nekam stisnjeni, njih rob je kolobarasto zdebelen. Zvedavo oko bo zaznavalo tu pa tam tudi brezbarvna telesca, spazilo pa bo, da brezbarvna telesca niso pločata in da so prav res okrogla, da so oblata, da so torej telesca, ki so jim vse tri (próstorne) mere enake.

Zelenkaste pločice in brezbarvne óblice so v krvi, pa jim pravijo k r v n a t e l e s c a. Zelenkasta telesca so tisto, ki stori kri rdečo, pa jim pravijo r d e č a k r v n a t e l e s c a. Grk označa »rdeč« z besedo »erythrós« in označa »telo« z besedo »kýtos«. Znanstveni »jezik« se razlikuje od preproste govorice le po večjem številu tujk in spakedrank, pa znanstveni »jezik« označa rdeča krvna telesca kot »eritrocite«. Popukaj iz znanstvenega »jezika« ščetine, ki so se zasadile v »jezik« znanstvenika ob jeji znanosti, pa ostane kar vsakdanja, domača govorica in »globoki in globokoumni« znanstveni izsledki postanejo dostopni kar vsakteremu povprečno umnemu. »Brezbarvna« krvna telesca niso niti koj opazna površnemu ogledovavcu; brezbarvna krvna telesca se ti zde v prvem hipu svetle, (dnevno-)bele špranje med rdečimi krvnimi

telesci; označili so torej brezbarvna krvna telesca tudi kot »bela« krvna telesca. Grk označa »svetel, bel« z besedo »levkós« in označa »teló« z besedo »kýtos«, pa znanstveniki označajo »bela, brezbarvna« krvna tesela za »levkocíte«.

Število rdečih krvnih telesc, ki jih vidimo v razgrnjeni kaplji krvi, je skoraj neverjetno: telesce tesno ob telescu leži, dá, pokrivajo se. Koliko jih je? Kako jih štejejo? — Ne bomo v podrobnem pripovedovali, kako štejejo rdeča krvna telesca — veruj mi, da jih štejejo točno in da se števci zmotijo kvečjemu za nekaj sto pri par milijonih. Tako nekako štejejo rdeča krvna telesca, kot bi kmet »štel« in preštel zrna žitnega pridelka: kmet bi preštel število zrn, ki jih gre na en kilogram; zvagat bi nato ves žitni pridelek in bi torej dognal, koliko kilogramov (oziroma centov) ima žita, pa bi nato množil število naštetih zrn s številom kilogramov (oziroma centov). Umevno je samo ob sebi, da ne uporabljajo kilogramov pri štetju rdečih krvnih telesc in da uporabljajo neprimerno než-



Podobi kažeta rdeča krvna telesca (močno povečana): eno telesce leži na široki plati, kaže torej svojo plosko plat; ostala telesca so postavljena na (lastni) rob. Risar je narisal vsa na rob postavljena krvna telesca prerezana; gledaš torej na (namišljene) prerezeke.

nejša merila. Torej koliko pa je rdečih krvnih telesc?

Predstavimo si (pravokotno) kocko in kocka naj je 1 cm dolga, 1 cm široka, 1 cm globoka. Taka kocka je en próstorni (»kubični«) centimeter (cm^3). Vemo: en centimeter je deset milimetrov (mm). Predstavimo si sedaj (pravokotno) kocko, ki je 1 mm dolga, 1 mm široka, 1 mm visoka. Taka kocka je en próstorni (»kubični«) milimeter (mm^3). Próstorni centimeter je torej tisoč (1000) prostornih milimetrov. Kubični (próstorni) milimeter je nekam tako velik kot betičica bucike (knoflice, kijčke). Pa so šteli in so dognali: rdečih krvnih telesc je nekam 5,000.000 (pet milijonov) v enem prostornem milimetru, torej nekam pet milijonov jih je v krvni kapljici, za buckino betičico veliki. Rdečih krvnih telesc je torej precej toliko v treh próstornih milimetrih, kot je človekov v Jugoslaviji. Ne misli, da so te številke zmotne; motijo te le, ker nisi vaje misliti v tolikih številkah in

ker nisi vaje predstavljati si majhne prostore; tisoči in tisoči zdravnikov štejejo vsak dan rdeča krvna telesca v človeški krvi. Še pomisli: prostorni centimeter zajame (en) tisoč prostornih milimetrov. Rdečih krvnih telesc je torej v nekam za grah ali fižol velikem prostoru, za grah ali fižol veliki kaplji naše krvi $1000 \times 5.000.000$ (tisočkrat pet milijonov); pet tisoč milijonov ($5.000.000.000$) jih je, torej pet milijard jih je — dobro dvakrat toliko jih je, kot je vseh človekov na zemlji. Ne pojdi brzih usten čez te številke, pojdi skozi nje in zamisli se vanje.

Umevno je in to kar čutiš, da so rdeča krvna telesca majcena. Merili so rdeča krvna telesca (eritrocite) in so dognali, da so rdeča krvna telesca nekam 8μ (8 tisočink milimetra, $\frac{8}{1000}$ mm) široka in nekam 2μ (dve tisočinki milimetra, $\frac{2}{1000}$ mm) debela; le-te merbe so storjene z vso natankostjo, so močno pravotne — bravec naj mi to verjame. Premerili (in preračunali) so tudi površino (enega) rdečega krvnega telesca in so dognali, da je površina (enega) rdečega krvnega telesca nekam $130 \mu^2$, torej: sto in trideset tisočink površinskega milimetra ($\frac{130}{1000} \text{ mm}^2$). Dobro si oglej številke; ne hodi brbljavih usten preko njih, hodi premišljivo skozi nje; skušaj si predstaviti take količine, ne skušaj si jih pa zapomniti ali celo overovljati, nadzirati, »kontrolirati«. Zdravniki vsi se uč le-teh in še drugih takih števil, pa je malokateri zdravnik sam in iz svojega dognal te številke in zdravniki sami si ne oblagajo spomina z njimi: pogledajo v knjigo, kadar trebajo takih števil. Sam sem tudi le prepisal iz knjige številke in sem jih napisal le, da dobiš občutek, da so rdeča krvna telesca neverjetno majcena, da jih je neverjetno število; občutek naj te vodi k razmišljanju o prav majhnih prostorih in o velikih številkah. Še so računali in so dognali: (vseh) rdečih krvnih telesc je v (vsem) našem telesu nekam 30 bilijonov, torej: $30 \times$ en milijon milijonov, torej: trideset milijonov milijonov (30×10^{12}). Še so računali in so dognali: površina vseh rdečih krvnih telesc (v našem telesu) je nekam 4000 površinskih metrov (4000 m^2). Njiva 20 metrov široka in 200 metrov dolga meri 4000 površinskih metrov. — Zašel si med številke, ki nikdar ne misliš nanje. Številke so te zbegale. Zbeganost ni pridna pri razmišljanju — pa govoriva o nečem drugem.

* * *

Dodali smo (Mladika 1931, št. 3) rdečemu usedku krvi, torej rdečim krvnim telescem (oksalatne krvi), raztopino kuhinjske soli v vodi (1:100); premešali smo rdeči usedek in solno raztopino pa je usedek znova nastal. Odlijmo od usedka solno

raztopino, pa nalijmo na usedek sveže solne raztopine pa znova zmešajmo raztopino in rdeči usedek (rdeča krvna telesca); rdeča krvna telesca se razprše znova po solni raztopini pa se znova usedejo pri postanju; ponavljajmo vse to še parkrat — usedek bo znova in znova nastal.

Zdravniki pogosto tako ravna po svojih delavnicah in opraviliščih (Caf; laboratorijih) in govoré, da »umivajo«, da »spirajo« (waschen) rdeča krvna telesca.

Danes pa dodajmo rdečim krvnim telescem (rdečemu usedku oksalatne krvi) navadne, čiste vode, torej vode, ki v njej ni raztopljenih soli. Dobro premešajmo usedek in nanj vlito vodo — pa ne bomo dobili novega usedka. Voda bo postala enakomerno rdeča pri premešanju, pa bo tudi enakomerno rdeča ostala, pa naj stoji še tako dolgo. Razgrnimo kapljico le-te rdeče vode med ploščico in pokrovko — pa ne vidimo rdečih krvnih telesc v njej. Skušnja uči, da rdeča krvna telesca se napno v navadni vodi, da postanejo resnične kroglice, óblice, da se te oblice napenjajo in napenjajo, da končno popokajo; vse, kar je v rdečem krvnem telescu »rdeče«, stopi skozi poke v vodo; (prej rdeče) krvno telesce postane le bolj »senca« (Blutkörperchenschatten), ki je vidna le s posebnimi pripravami. Rdeče krvno telesce se torej razprti v vodi v dva deleža: v telesce (»senca«) in v rdečilo, ki je bilo v telescu; rdečilo se povsem raztopi v vodi, koj ko stopi iz telesca.

Kri je »hájma«, oziroma »hêma« v grškem. Pa pravijo rdečilu »hematín«. Le-ta hematin je beljakovina. Hematin je pripojen na beljakovino »globín« v krvi. Rdečilo, ki je v rdečih krvnih telescih in ki stopi iz rdečih krvnih telesc v vodo, torej ni pravo v pravem hematín, temveč je spojek hematina z globínom, pa imenujejo torej krvno rdečilo hêmo-globín. — Zbeganost se te znova prijemlje, pa ni pomoči; če ti naj govorim o krvi, si moraš zapomniti: imamo v krvi telesca, ki so prepojena z rdečilom hemoglobinom; zadeva, kot vidiš, ni zahomotana. Hemoglobin pa je spojek dveh beljakovin: hematina in globina — in dostavimo še: hematin je, ki prenaša (sprejema in oddaja) kisik. Slédi še ena prispodoba; zadeva je namreč res vredna, da ti postane jasna. Misli si koč, v koči pa sebe opravljenega v rdečo obleko. Koča pa ti sta si nekaj tujega, nekaj močno različnega; ti in obleka sta si tudi tuja, pa — recimo tako — v manjši meri sta si tuja; koč naj je krvno telesce, ti pa si hemoglobin; tvoje telo naj je »globinasti« del hemoglobina, tvoja (rdeča) obleka naj je pa hematin. Uporabili bomo še to prispodobo, pa je prav opozoriti, da ima tvoja (rdeča) obleka žepe in da je v žepih denar.

Hemoglobin torej je tisti delež krvnih teles, ki dela krvna telesa rdeča, ki dela kri rdečo, ki je krvno rdečilo. Skušnje učé, da hemoglobin, da krvno rdečilo je, ki prisrkava (v pljučih) kisik (O) in ki oddaja kisik po potrebi (celicam po udih). Kri je torej svetlordeča, če je krvno rdečilo (hemoglobin) nasičeno s kisikom, in kri je temnordeča (plava), če krvno rdečilo (hemoglobin) pičlí kisika.

Hemoglobin (krvno rdečilo) se torej spaja s kisikom, če je dosti kisika ob njem (v pljučih), in — s kisikom spojen hemoglobin razpada zopet v hemoglobin (krvno rdečilo) in v kisik (O), če ni kisika ob njem. Krvno rdečilo (hemoglobin) ima — to je očitvidno — dvoje deležev: eden je trajni delež, je beljakovina in mu pravijo hemoglobin; drugi delež je pa begljiv — kisik.

Znani so še drugi takšni spojki, torej kemični spojki, ki imajo trajne in ki imajo begljive deleže. Kemiki pravijo takim (kemičnim) spojkom razbegljivi spojki (dissoziabile Verbindungen). — Zadeva ti je manj umljiva, ker nisi zadostno izstrahovan (dresiran) po znanstvenem »jeziku« in znanstvenih »pojmihi«. Zadeva ti bo pa jasna koj, ko ti jo razložim brez znanstvenega »jezika« in brez znanstvenih »pojmov«. Pripravim te še na raz-lago (raz-ložiti) tako-le: naravarji ne poznamo nikjer »bistva« (das Wesentliche), pa torej ne poznamo pri nobeni stvari in nikjer — »bistvenih« lastnosti in ne poznamo »nebistvenih« lastnosti. Naravarji kar samo opisujemo; ne moremo pa drugače opisati (tebi) neznanih pojavov kot le v prispodobah, (tebi) že bolj znanih. Nara-

varji razložimo torej manj znane, manj jasne pojave z bolj znanimi, z bolj poznanimi pojavi.

Kupec torej bodi pa (stanuješ v koči in) imaš telo in na telesu (rdečo) obleko in v (obleki žepe in v) žepih denar. Kupčuj v dobrih časih, torej v časih, ko je krog tebe denarja dovolj — pa bo tudi v tvojih žepih (res da ne vselej!) dosti denarja. Pridejo slabi časi, torej časi, ko okolica pičlí denarja — pa bo manj denarja tudi v žepih (tvoje rdeče obleke). Ostal pa boš (rdeče) oblečen v dobrih in v slabih časih; trebalo bo prav posebnih sil (nesreč in nezgod), da prideš tudi ob obleko. Ti in tvoja (rdeča) obleka sta torej (raz-meroma) trajaen spojek (globin + hematin); ti (oziroma tvoja obleka) pa denar sta pa kaj razbegljivo spajena, sta torej prilika razbegljivega spojka.

Vemo, da naše telo treba kisik, pa je razbegljivo spajanje hemoglobina s kisikom dobro pripravno za naše živetje: hemoglobin (krvno rdečilo) se spoji s kisikom, kjer je dosti kisika (v pljučih torej), in hemoglobin odda kisik, kjer celice nimajo kisika (v udih torej).

Narava je torej prav povoljno »rešila« nad vse »globok sociološki problem«. — Nadaljnja razmišljanja bodo pokazala, koliko interesantnost nudi analiza naravnih fenomenov sociologom ob fundamentu fizičnih, realnih faktov. Znanost namreč ni drugega, kot prilagodovanje (Anpassung) misli ob dejstva (E. Mach). (Dalje prihodnjič.)

KO SO HRASTI ŠUMELI ZGODOVINSKI ROMAN

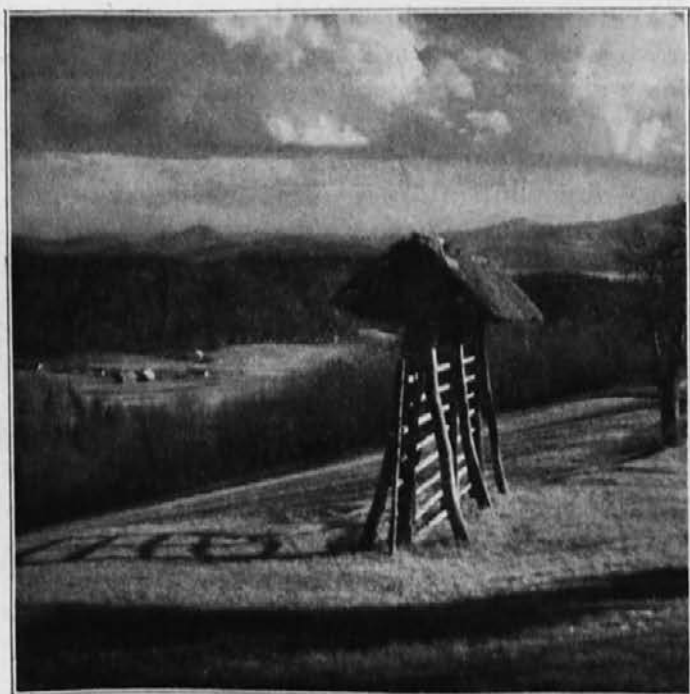
Spisal S. R. Minclov / Iz ruščine prevel B. Vdovič

Četrto poglavje.

Medtem, ko sta se Šujski in Tenšin dogovarjala, se je Pskov živahno pripravljaj na otvoritev trga. Trgovin in prodajaln v starih časih ni bilo. Trgovci so hranili svoje blago v kletih in skladiščih in so kake dni nadrobno prodajali samo manjše predmete za gospodarstvo ali gospodinjstvo, vse drugo — sukno, razno tkanino, usnje, krzno itd. — je bilo mogoče dobiti samo ob trgih. Da bi zastran malenkostne prodaje hodil v skladišče, zaklenjeno s po pud težkimi ključavnicami, se ni zdelo nobenemu trgovcu vredno.

Zato so se v tistih časih zalagali ljudje skoraj za vse leto in dnevi trgovanja z Nemci so bili za Pskoviče celó malo več kot za Nižgorodce njihova znamenita jarmarka.

Glavno življenje je bilo okoli cerkvá; ne glede na to, da je služba božja že povsod minila,



Pred pomladjo. (Fot. Fr. Krašovec.)

so bila cerkvena vrata na stežaj odprta, po stopniščih pa je vrvel narod; iz kleti in iz cerkvá samih so vlačili in valili bale blaga in sode. Po hramih božjih in po njih vežah so visele izpod svodov velikanske železne prečke tehtnic in na njih so tehtali tam shranjeno blago.

Vlačili so zaboje blaga tudi iz oltarjev¹, snemali s sten svežnje krzna, ki so viseli med ikonami. Po cerkvah se je razlegal prepír in šum kakor na trgu.

Taka navada je bila v Pskovu in Novgorodu že od davnih dni; poslopja v njih so bila malone vsa lesena in le mnogoštevilne cerkvice so si kupci in bojari postavili iz kamna.

Razume se, da je kamnit prostor bolj varen pred ognjem in zato so v kletih cerkvá župljani takoj začeli znašati in tam hraniti vse, kar je imelo zanje kaj več vrednosti.

Tudi inozemsko blago so imeli v tistih časih že za dragocenost, in ker je bilo lepše in dražje, so ga kupci skladali v cerkve. Te so imele po številu malo župljanov, večinoma so štele po eno, dve rodbini, zato je bil v njih tudi prostor za molivce povsod tesen, veže — shrambe — pa so bile v vseh prostorne. V večjih cerkvah je bil prehod k oltarju skozi vežo kakor kak hodnik med skladišči z zaklenjenimi železnimi vrati.

Ako blago ni šlo v vežo ali na stene, so ga devali v oltar. Neredko se je moral svečenik, hodeč okoli prestola, po strani prerivati med blagom ter culami ali sodi. Samo na prestol je bilo prepovedano devati kaj drugega, kakor kar je spadalo nanj.

Ako ne prevariš — ne prodaš, pravi star pregovor, in ne dá se tajiti, da je vsa modrost tedanje trgovine temeljila na treh osnovah: na prevari, slabi meri in slabi stehti. Prevariti pri trgovanju se je štelo za trgovsko junaštvo. Sprevarami so se bahali na pojedinah in se norčevali iz tistega, kdor se je ujel. Ako se je opeharjenje svojega človeka štelo za trgovsko stvar in za zabavo, tedaj je veljalo opeharjenje »Nemca« že kakor nekaka zapoved. Nemec se je trudil, da zvede našim vsako gnilo in preležano stvar, a naši so v sode in kolače z voskom in medom zalivali kamne, sleparili pri štetju kož, v svežnje² soboljih kožic so vezali manj vredne kože drugih živalic, med trpežne kože zimskega lova so podtikali ničvredne letne in jesenske. A kje bi preštel vse zvijače tedanjih kupcev?

¹ Oltar je v pravoslavni cerkvi ves prednji, z ikonasom (stena s svetimi podobami; ikona — sveta podoba) predeljeni prostor s prestolom (božjo mizo ali oltarjem v katoliškem zmislu) vred, ki je določen le za svečenike.

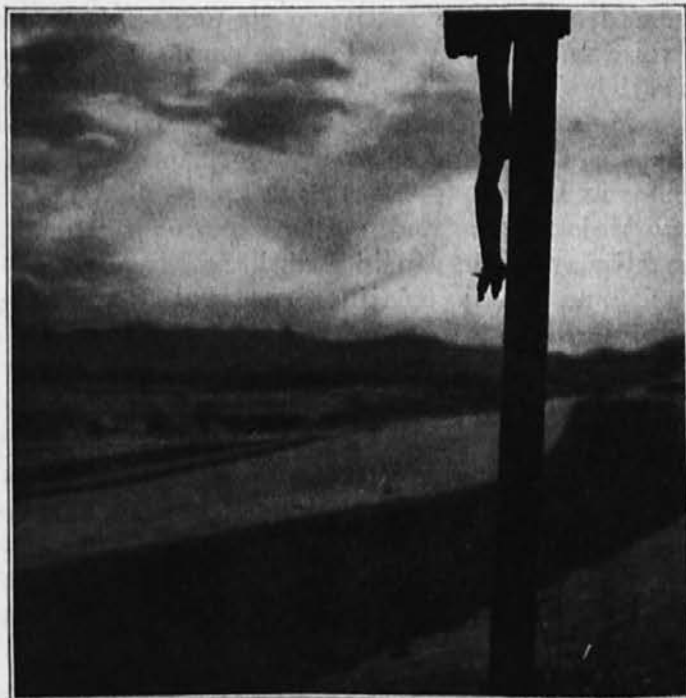
² Sveženj — štirideset kosov.

Toda kakor so bili veliki kakšenkrat dobički naših kupcev, Nemci so imeli vedno znatnejše dobičke. Naši so trgovali vsak sam zase, in dasi so si segali v roke, da bodo držali to ali ono blago po taki in taki ceni, so se ti dogovori skrivaj večkrat kršili. Nemci pa so delali kakor eden, iznevera dani besedi je bila pri njih nečuvena stvar.

Med gručami trgovskih pomočnikov in kupcev, ki so prinašali in razmotavali blago, so se gnetle in prodajale zijala ženske in otroci. Veliko se je sprehajalo tudi drugih ljudi različnega poklica. Med njimi so postopali tudi naši znanci, ki so zjutraj popivali na Ščokinovem dvorišču. Pri njem so popivali samo izbrani korenjaki, načelujoči ljudje; zdaj so se sprehajali in vsak izmed njih je imel okoli sebe po dvajset, a tudi po trideset čvrstih, mladih fantov s šapkami, pomaknjemimi na uho; po večini so imeli drzne in nesramne obraze. Nekateri so se majali, objemši se po trije ali štirje drug drugega okrog vratu, kričé prepevali pesmi in se zadevali v mimoidoče.

Djakon in Ščenok, ki nista imela podrejenih s seboj, sta pohajala skupaj sama; oba sta bila močno opita, toda držala sta se trdno. Djakon pa še nekako posebno ravno, radi česar je bil videti še večji in odurnejši.

Ko je Djakon opazil nekega postarnega kupca, ki je stal s hrbtom obrnjen proti njemu, se je, ne da bi bil izpremenil mračno lice, vzel na prste, otrese se Ščenka z roko in se, hodeč kakor žerjav, začel tihotapiti h kupcu. Ta je bil sklonjen nad sodom in ves zatopljen je bil v računanje po



Zorane njive. (Fot. Fr. Krašovec.)

rovašu, ki je ležal na njem. Djakon se je, mahedraje z vsem telesom, brez šuma približal h kupcu, dvignil nad njegovo glavo tamburin in treščil z njim ob podstavljeno pest leve roke. Boben je počil kakor top. Kupec je zastokal, se zvrnil z glavo na sod, ozrl, zagledal zverinsko spako Djakona in zdajci skočil vstran, kakor bi se bil mahoma zadell ob kopje.

»Čestitam, gospod kupec!« je rekel spoštljivo Djakon, snemaje čepico med splošnim smehom množice, ki je brez sape opazovala ta prizor.

»Fej te bodi, grdoba!« je pljuval do smrti preplašeni kupec, »da bi crknil, hudič!«

Djakon je molče vzel od smeha vikajočega in za boke prijemajočega se ščenka pod pazduho in se odpravil z njim dalje.

Po ulicah Pskova je vladalo veselo življenje do poznega večera; trgovski svet je, končavši posle, zaprl skladišča in se porazšel po hišah; polagoma se je porazgubil tudi brez dela pohajajoči narod; v zemeljskih in nebeških domovih so se zasvetile luči, a po temnih ulicah so še dolgo brenkljale balalajke in so se zdaj tu zdaj tam slišale pesmi in kriki pijanih glasov: prostovoljci so nehavalı praznovati poslednje dni.

* * *

Sončece, ki je pogledalo zjutraj z jasnega neba, je zagledalo prebivalstvo Pskova na ulicah: vsi so bili oblečeni v najboljša oblačila in so hiteli k rani maši.

Nemci so poznali navado Pskovičev in prvi hlapec je že od sončnega vzhoda stal pri prapor-nem drogu, ki se je dvigal na steni nemškega dvora nad vrati, in čakal konca maše pri Presveti Trojici.

Maša v nemški cerkvi je minila nekoliko prej; hlapec je poravnal zastavo in jo pripravil, da jo potegne kvišku.

Mojstri so se razkropili po dvoru; zaropotale so ključavnice in zapahi vrat, ki so jih odklepali; cvileč na rjavih tečajih so se vrata na široko odpirala.

Veselo donenje na stotine bronastih jezikov je kakor jata labodov zaplavalo nad mestom; zazvonili so zvonovi pri Presveti Trojici in vse cerkve so povzele praznični klic; raznobarven potok ljudi se je ulil na tej strani reke po griču iz stolnice. Hlapec je potegnil vrv in ob prapor-nem drogu je poplula in zaplapolala v zraku velikan-ska črno-rdeče-žolta zastava: z njenim razvitjem je bil trg otvorjen.

Proti poldnevu je v Pskovu mrgolelo ljudstva kakor v mravljišču.

Po vseh trgovskih dvorih so bila vrata na stežaj odprta, skladišča odklenjena; po trgih in ulicah je stalo in ležalo na kupe blaga — hrastove kadi, kolači voska, sodi medu, loja in brezove smole, vsakovrstna lesena in glinasta posoda, kupi safijana, usnja, kož kožuharic, kovčegi, škornji, konjska oprema, z eno besedo — vse, kar bi le utegnılo biti človeku potrebno.

Okoli vsega tega se je zbiralo kakor čebele na satju vsakovrstno ljudstvo, med njimi so se opazili v suknjičih in klobukih s peresi inozemski gostje — Nemci.

Na vseh concih in krajih so vpili, prepirali se, pogajali za ceno, pókali si v znak sklenjene kupčije v roke; da je kdo človeka slišal, je ta moral kričati. Vladal je neprestano glasen hrum.

Nemški dvor je polnila prav taka množica. Toda pred prodajalnami in v njih so se gnetli le primeroma majhni kupovavci; težki in veljavni Pskoviči so šli naravnost k vojdom ali celó k samemu aldermanu, ki je sedel v svojih prostorih, in so tam iz kupov obrazcev izbirali blago ter se na vse mogoče načine trudili, da bi kaj pribarantali pri Nemcih. Ti so hladnokrvno pušili in v odgovor na razne predloge in trepljanje po plečih samo zmajevali z glavo in tu pa tam zinili: Ne!

Tudi Grunja se je pripravljala, da gre pogledat na trg. Matere ni imela več in zato je šla z njo njena prijateljica Tasja Golovjeva z materjo Aleno Ivanovno. Tenšinu samemu v takih dneh ni bilo do izprehoda: porazstavil je povsod paznike, ki naj bi ostro zasledovali, da se ne bi množica kje izmislila napadati Moskovčane ali celo samega Šujskega.

Sebi je posadnik določil prostor pri večevskem zvonu, ki je visel na trgu na debeli hrastovi gredi, položeni na dveh stebrih.

Okoli poldne je jezdil na nemški dvor Šujski. Sedel je na močnem sivem konju, odetem kakor z dolgo popono z zeleno buharsko preprogo; v sto kitic spletena gosta srebrna konjeva griva je visela skoraj prav do tal. Na glavi je imel Šujski ogromno bojarsko šapko iz soboljevine, oblečen je bil v svetlozelen kaftan in v bele atlasaste hlače, ki so bile potaknjene v škornje, tudi zelene barve.

V sedlu je sedel Šujski po strani in je ponosno gledal na trg.

Pred namestnikom sta kričeč in pokajoč z biči razganjala ljudi dva konjika v rdečih enoredkah. Dvajset ljudi ga je z bleščečimi konicami kopij in z rožljajočimi meči sprevajalo zadaj.

Od srečevavcev so nekateri pozdravljali, nekateri pa so se rajši umeknili, da ne bi prišli

konjem pod kopita. Drugi so srdito pogledovali na slavnostni sprevod, toda slišati ni bilo niti zasmeha niti zasramovanja.

* * *

Na nemškem dvoru je bilo čezdalje več ljudi. Med nakupovavci so se pehali pohajači in zijala. Tukaj so bili Djakon s Ščenkò, le-tega premaganec, ogromni Tjurja, in rusi Andrej, ki je kakor lovski pes s privihanim smrčkom vohljajal zrak.

Sončece se še ni umivalo, ko je Ščokin obvestil svoje najbližje podrejene, naj bodo z zarjo naslednjega dne pripravljeni na pohod.

Njih del se je razšel po mestnem trgu, da zbere svoje ljudi; dva sta stala na mostu čez Veliko, in brž ko sta zagledala sredi ljudskega potoka kakega neobveščenega, sta ga prestregla in mu na uho povedala povelje.

Drugi so nakladali in odpravljali vozove z zalogami k uškujem¹, skritim dve poprišči² niže mesta v gostem vrbovju za ostrim ovinkom reke; čas za to je bil sredi splošnega dirindaja najboljši.

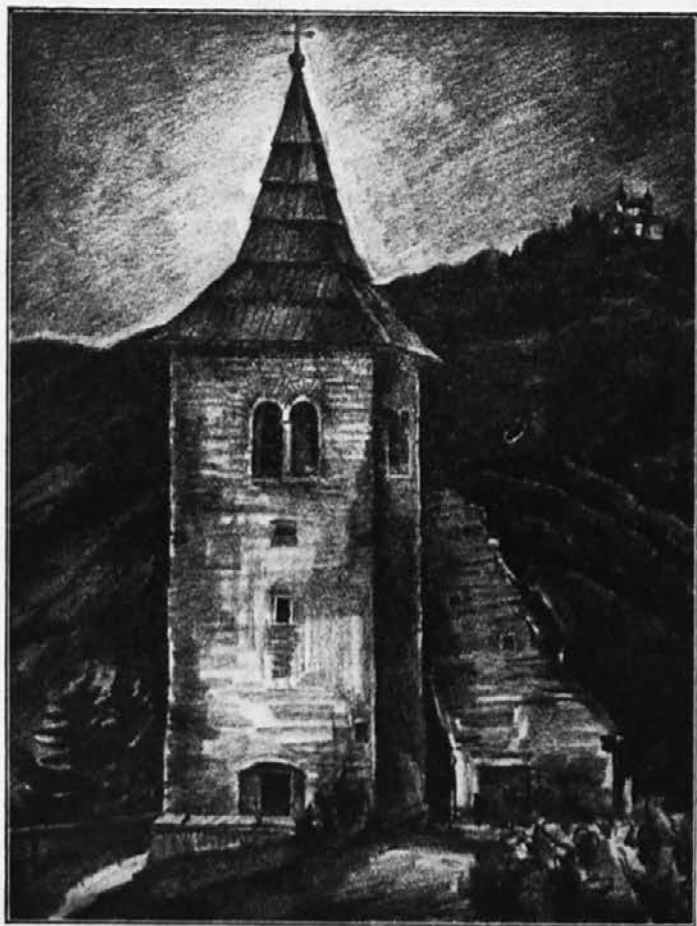
Ščokin sam se je sprehajal pri mestnih vratih in nestrpno čakal, kdaj se pojavi Grunja; v takih dneh ni nihče doma sedel, na nemški trg pa bi ne bila mogla priti, ako bi se hotela ogniti mestnih vrat.

Ščokin je bil odličnega rodu. Njegov oče — zadnji posadnik — je že davno, ko je Vasilij še peš hodil pod mizo, dal življenje v boju z Nemci. Mati mu je umrla pred dvema letoma in Vasilij je ostal čisto sam; imel ni ne bratov ne sester.

Še ko je bila mati živa, je začela v njem kipeti junaškosmela kri; bilo mu je vsega sedemnajst let in že je zaslovel kot boljši rokoborec, še eno leto — in Vasilij je odšel s silovito drznimi uškujniki h Kamnu. Po njegovi zaslugi so se vrnili od tam s čolni, zvrhoma polnimi vsakega blaga; koliko so pripeljali blaga v kosih in čudovitih reči ter žlahtnega kamenja! Daleč, prav do Novgoroda, se je raznesla Ščokinova slava in njegova sreča.

Dasi je bil Vasilij slaven, je mati umela držati fanta na uzdi; toda ko je zatisnila oči za vedno — se je Vasilij razvil in razbrzdal v vsej svoji širini. Na njegovem domu je bilo, kakor bi bil hudča izpuštil; od jutra naprej se je polivalo žganje, ves dan so se trumoma zbirali tovariši, drzni mladi korenjaki; do pozne noči je hrudel ples, so donele pesmi, moteč sosedom spanje.

A kaj samo ta samopašnost — drhal je začela zbadati in žaliti vsakega, kdor ji je prišel pod pijane roke! Že brez tega hrupno zborujoče večje je ne enkrat izpremenila v nasilstvo in prete-



Anton Plestenjak: Ruševine cerkve na Šmarjetni gori.

panje, v hujše nego na Jaroslavovem dvoru v Novgorodu.

Boljši ljudje Pskova so začeli ugibati, kako bi odvrnili to vedno bolj rastoče zlo, toda nič niso ugenili: preprosti narod je bil za Ščokina — samo mignil naj bi — vsak bi bil tepen!

Ugenila pa je Grunja, posadnikova hči.

Opazila je, da Ščokin ne odvrne od nje oči; če v cerkvi stoji — gleda bolj nanjo nego na ikone; če se na ulici srečata — se i sam umakne in druge porine vstran, da bi ji dali prosto pot, in šapko sname, a njemu zagoré oči kakor oglje.

»Pošlji jih iz Pskova!« je rekla očetu. »Naj poplovejo spet h Kamnu, a potem, čez leto, ko se vrnejo, Bog ve, kaj še bo.«

Posadnik se je nasmehnil.

»Kako pa zbereš vse in odpošlješ? Ali naj jih sam javno skličem in vodim?«

»Poprosi Ščokina, Vasilija...« je rekla deklica in se obrnila proč.

»Ščokina?« je posadnik začudeno pogledal hčer. »Mar pa tak predrzen samopašnik sluša? Dokler mu žvenketá v mošnji, se ne gane odtod!«

»Le poskusi, povabi ga. Saj je Pskovič!« je odvrnila Grunja. »Mogoče še zvestega pomočnika najdeš v njem.«

¹ Uškúj — rečna ladja; uškújni — rečni gusar.

² Póprišče — približno 20 vrst; vrsta — 1067 m.

Tenšin se je zamislil in obrnil pogovor drugam. Toda hčerinih besedi ni pozabil in ko je Grunja čez dva, tri dni prišla po nekaj v sobo, je nenadoma zagledala poleg očeta tudi Vasilija.

Grunja bi bila skoraj zavpila: ah!, pa se je vzdržala, se mirno poklonila gostu, ki se je kakor nehote dvignil, in obstala ob strani.

Ščokinov obraz je bil čemerren. Nič kaj niso zalegle lepe besede posadnikove. Ko je vstopila Grunja, se je kar nekam izgubil, kot da ni več vedel, o čem sta govorila.

»Rekla je: še zvestega pomočnika najdeš v njem,« je lokavo pristavil Tenšin. »Vidiš, ta je tvoja porokinja!«

Nastalo je molčanje.

»Ako je bila Agrafera Ivanovna porokinja zame...« je začel Ščokin počasi, loveč po malem sapo, in razjasnil se mu je obraz: »Pa naj bo tako!«

Udaril je z dlanjo po mizi.

»Ukazuj, gospodar, s čim naj ti ustrežem! Vse pskovske kmete odvedem, ako ukažeš.«

Tenšin ga je udaril po rami. »Bravo, fant!« je vzkliknil veselo.

Grunji so se oči radostno zablistale.

Te minute in včerajšnjega razgovora z njo se je Ščokin vedno spominjal, ko je hodil vsako minuto k vratom in od tam pogledoval na Detinec, odkoder se je imela pojaviti Grunja.

Rad bi jo še enkrat videl, preden gre, in se pogovoril z njo — o čem, tudi sam ni vedel; čutil je veselje, od katerega so mu prsi prekipevale; zdelo se mu je, da mu je treba le zamahniti z rokami, pa zleti kakor ptica visoko nad zemljo.

Slednjič se je pokazala Grunja s svojimi spremljeavkami.

V Pskovu ni bilo, kakor v Moskvi, običaja, ki bi zahteval, da ne sme noben znatnejši človek hoditi peš, temveč mora vedno ali jahati ali se voziti v kočiji. Jezdili so Pskoviči pač še, toda kočijo so uporabljali le za na daljno pot, za zamestno mejo.

Grunja je šla v sinjem sarafanu, obšitem z biseri in s srebrnimi portami, z ogrinjalom iz soboljevine na plečih. I soboljček i dolga gosta kita deklice sta bila enake barve; njene velike modre oči, zasenčene s črnimi trepalnicami so opazovale množico, kakor bi nekoga v njej iskale.

Ščokin ji je hitel naproti, toda opazivši, da Grunja ni šla sama, se je ustavil. Jeza se mu je pokazala na obrazu.

Zagledala ga je tudi Grunja in prijazen, nekoliko zmeden smeh, ki je zaigral na njenem kakor jabolčni cvet svežem licu, je namah pregnal

jezo iz Vasilijevega srca; razumel je, koga sta iskala v množici modriša njenih oči in komu je veljal pozdrav smehljaja.

Ko so prišle vstrie njega, je snel čapko in se nizko poklonil Grunji. V odgovor je Grunja pripognila glavo.

Vitka Tasja ga je naglo pogledala s svojimi živimi črnimi očmi, se nagnila h Grunji in o nečem z njo pošepetala.

Njena obilna mati se za pozdrav ni posebno zmenila: skoraj vsi srečevavci so pozdravljali njo in posadnikovo hčer. Tenšini in Golovjevi so bili pri Pskovičih v časti.

Vasilij jih je pustil mimo in dasi se mu ni posrečilo pogovoriti se z njo, je šel vendar, da se vsaj še enkrat nagleda Grunje, počasi za njimi.

(Dalje prihodnjič.)

DALEČ

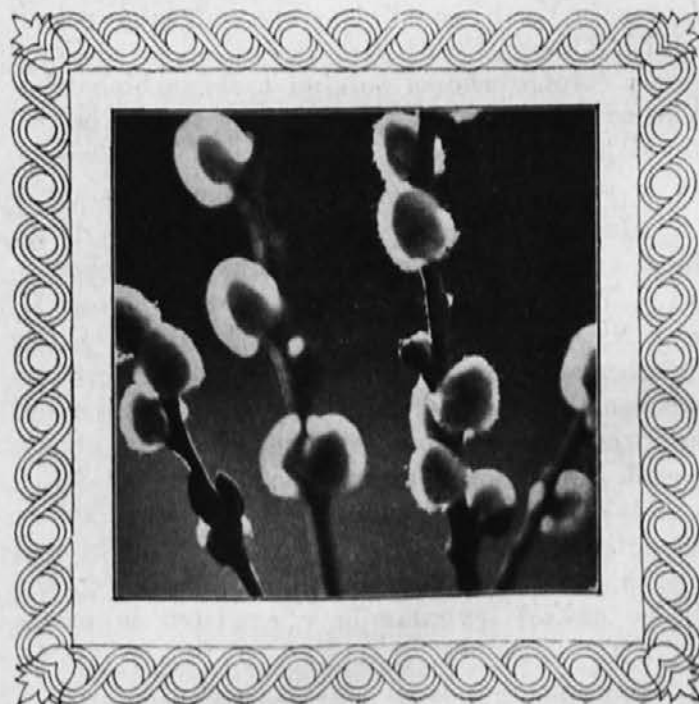
V mègli mesto pod meno.

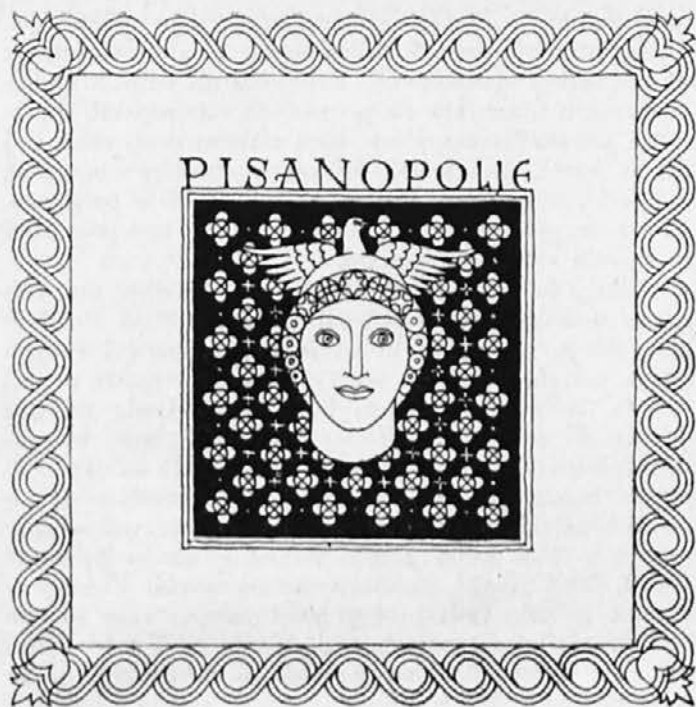
Srce v daljo mi sprašuje:
čuj, kako je zdaj s teboj?

Srce tesne misli mi objemajo,
bridka hrepenenja ga izžemajo.
Sebi bi ubežal rad...
o, kako je daleč k tebi!

Vidim te, kako zapiraš okna...
— Da bi angel tvoj bil z mano! —
V duhu pojdem v višave,
tam se srečam tiho s tabo...

Vilko Novak.





INDIJA — RAJ ŽIVALSTVA

Že dlje časa je Indija vroč kotel. Vrelo je v njem in že smo čakali, kdaj izbruhne. Toda previdnost in državniška modrost Angležev je nevarnost ustavila. Toda zato ne sme prenehati naše zanimanje za to deželo — »bajk«. Oglejmo si jo nekoliko.

Že v starem veku je slovela pri narodih zapadnega sveta kot dežela vseh mogočih bajnih prikazni in pravih, nepojmljivih čudežev. Aleksander Veliki je pripeljal v 4. stoletju pr. Kr. armado makedonskih in grških vojakov v zmagovitem pohodu preko praga Indije. Prodril je čez veletok Indus lep kos poti proti vzhodu. Čudovitosti pa niso našli njegovi ljudje nobenih. Stopali so sicer po neverjetno rodovitni zemlji, vdiral so v države, ki so se jim vladarji ponašali z vprav nadzemskim bogastvom, spopadali so se s četami, ki so imele cele bojne oddelke slonov, kar je bilo za Grke neobičajno — a vse to so bile stvari, ki so se povsem skladale z naravnim redom na svetu. Dasi so mogli tisoči in tisoči grških vojščakov na lastne oči spoznati, da je bila Indija precej taka kakor vse druge orientalske dežele, so vrli junaki vendar, ko so doma pripovedovali svoje doživljaje, to in ono na moč pretiravali. Gre pač za umljivo človeško slabost. Kako so se mučili, da pridejo tja, odkoder baje ni bilo več daleč do konca sveta, pa naj bi potem v domovini kratkomalo priznavali, da niso videli nič izrednega? Tisti, ki so bili doma ostali, so jih na vse načine izpraševali prav radi tega, ker so hoteli nekaj slišati o čudežih. Človeška narava, ki hrepeni po nenavadnih pojavih, je torej za to skrbela, da je Indija v človeški domišljiji še dalje ostala, kar je bila — kos raja, ki premore marsikaj, česar ostali svet nima.

Pa pustimo preteklost! Tudi Indija sedanje dobe je bajna, čudna in skrivnostna, naj si jo gledamo od katerekoli strani. Ali ni, recimo, čudno, kako sodijo mnogi Evropejci o deželi, ki jo poznajo le iz knjige in

atlanta? Preroško napovedujejo Angležem konec gospostva nad Indijo in skoro da natančno vedó za uro, ko se bo to zgodilo. Obenem je pa čudno, da gospodujejo Angleži že dobrih sto let nad indijskim svetom, da so zlomili že toliko uporov domačinov in da je ves ta čas približno 200.000 belokožnih oborožencev popolnoma zadostovalo za vladanje 300 milijonskega prebivalstva v deželi, ki je velika kakor pol Evrope.

Dovolj čudne morajo biti razmere, če je kaj takega mogoče. Bog vedi, koliko se je že pisalo o kastah, o ženitvah otrok in sežiganju vdov, o indskih modrijanih in asketih, o čarovnijah fakirjev in o toliko drugem. Vse skupaj nam služi lahko za dokaz, da življenje v današnji Indiji sicer ni tako pravljíčno kakor v kaki Indiji Koromandiji, da pa hrani ta ogromni kot Orienta še vedno obilo stvari, ki segajo preko naših pojmov.

Indija premore malone vse: največje bogastvo in najhujšo bedo, izobilje in lakoto, vse polno verstev, globoko filozofijo in neverjetno topost, nebroj jezikov in narečij (baje 222), kakih 2300 kast, vse mogoče bolezni, vse mogoče živali, najbolj deževne kraje sveta, pa obsežna ozemlja, kjer bi zaman iskali kapljice vode, tako na primer puščava Tar. Pa koliko je še nadaljnjih nasprotstev! Tudi mišljenje in čustvanje ljudi je neobičajno, polno plemenitosti in globine, obenem polno strastnosti in fanatizma. Iz tega se porajajo čudaška dejanja, včasih prave zablode.

Oglejmo si eno izmed mnogih.

Po indski veri se je Bog pojavil na zemlji v devetih zaporednih inkarnacijah (to se pravi: devetkrat je zaživel kot zemsko bitje v mesu in telesu). Prikazal se je med drugim v obliki ribe, potem v obliki želve. Navsezadnje pa ga je svet zrl kot »buddho«, kar pomeni prebujenca ali razsvetljenca, torej človeka, ki je spoznal neko veliko resnico. Takih buddhov je bilo več. Najbolj je znan tisti kraljevič izpod Himalaje, ki se je v 6. stoletju pr. Kr. vsemu odpovedal, šel v samoto, postal velik modrijan in naposled ustanovil vero, budizem nazvano. Toda religija, ki dandanes gospoduje v Indiji, ni morda ta budizem, temveč mnogo starejši bramanizem, ki je po hudi borbi proti Buddhu veri zmagal, se pa obenem sam močno spremenil. Zlasti se je bramanizem potvoril v mnogoboštvo. Tudi ni enoten, temveč se cepi v veliko ločin. Pa pogledjmo dalje! Če njih vera trdi, da se naseljuje božanstvo prav tako v živalskih kakor v človeških telesih, tedaj pade stena, ki tako razločno, tako neizprosno deli človeštvo od živalstva. Po nazarju indskih vernikov (Hindov) se približuje žival človeku do take mere, da obstoja razlika samo v raznih zunanjih oblikah, ne pa v bistvu. Torej se Hind ne brani misli, da biva v živali duša. Ta duša se po večkratnem telesnem umiranju in ponovnem porajanju polagoma razvija, se počasi vzpenja do popolnosti in se naposled lahko pretvori v človeško dušo. Hind veruje v skoro da neskončno preseljevanje duš, ki se brez prestanka vrši skozi nebroj živalskih in človeških teles.

Tem manj se zavedajo sinovi Indije bistvene meje med človeštvom in živalstvom, ker se po starodavnem svetem izročilu vse indsko ljudstvo deli v nešteto oddelkov in razredov, ki so med seboj strogo ločeni. Tako temeljita je ta ločitev, da posamezniku, dokler živi, ni mogoče prestopiti iz enega stanu v

drugega. Stanove, ki zevajo med njimi taki prepadi, nazivamo kaste — Indija jih je poznala že mnogo stoletij pred Kristusom. Nekateri indske kaste stoje neverjetno nizko, druge veljajo za tem popolnejše in so deležne toliko višjega ugleda (recimo kasta bramminov). Ljudje iz višjih kast prezirajo razne nižje kaste huje, nego omalovažujemo mi živino. Nižji kastniki imajo pač dušo, ki jo čaka še tako obilno očiščenje kakor kako navadno živalsko dušo. V čim višjo kasto se posreči priti posamezni duši po smrti onega bitja, ki je bilo zanjo zemski dom in hram, tem popolnejši je njen napredek. Bramini, ki so iz prve kaste, smejo z veliko gotovostjo pričakovati, da se jim, ko umro, duša združi z vesoljno dušo Brahmo. S tem dosežejo zveličanje, kajti v objemu večnosti ni več preseljevanja.

Smisel za žival je torej Hindom nekaj naravnega. Vera je med njimi ljubezen do živalskega sveta globoko zasidrala. Marsikaj se je v deželi spremenilo, marsikaj dobrega in lepega so ljudje sčasoma pozabili in opustili, živalstvo pa jim je ostalo nekaka svetinja. Tako je prišlo, da so v Indiji ustanavljali živalim zavetišča in bolnice že v času, ko se ljudem drugod na zemlji niti sanjalo ni, da spada kaj takega na božji svet. Baje je Indija poznala take živalske zavode že pred Kristusovim rojstvom. Kar je imela dežela že takrat, prav to ima še danes: polno je v njej tako zvanih »gaushal«, to je bolnišnic in hiralnic za bolne in onemogle krave. Hind krave ne ubije, če mu ne more več služiti, temveč jo odda v gaushalo. Ne pomišlja se plačevati za žival hranarine. Kajpa ni mogoče odrekati vsake vere trditvam onih, ki so že kdaj potovali po Indiji; ti namreč pravijo, da se strežniki ne trudijo preveč, da bi prispevke, ki jih dobivajo za živali, porabljali v pravi namen, temveč gre vedno nekaj v njih lastni žep. Hind ne gleda strežnikom veliko na prste; zadovoljuje se več ali manj s tem, da plačuje; prepričan je, da mu bodo bogovi žrtev, da je le storjena, gotovo v dobro šteli. Ljubezen do živali je torej dostikrat nekaj bolj zunanjega; zadosti je, da vernik ne greši zoper črko staročestitih postav.

Pa bi vendar storili večini Hindov krivico, če bi jim očitali golo zunanost, prazen formalizem. Ne, krava jim je resnično sveta! Hind gre tako daleč, da se ne sramuje istovetiti dveh pojmov, ki ju Evropec loči: krava in mati. Za evropsko čustvovanje je taka zveza neokusna, Hind pa zopet ne razume, kako more biti zemljan z zapada tako brez duše, da ne privoščiti velezaslužni živali tako genljive, nežne človeške vloge. O klanju krav ni niti govora. Že v sivi davnini je zakonodaja to pregreho prepovedala. Hind, ki bi se toliko spozabil, da bi šel in zaklal kravo, bi se družabno onemogočil; izobčili bi ga iz verske skupnosti, pehnili bi ga celó iz rodbine. Prav tako ne gre, da bi pravoverni Hind užival goveje meso. Ta zapoved ga veže tudi tedaj, če potuje po tujini, kjer imajo drugačne navade, recimo po Evropi. Vedno mora Hind kazati do krave nekako viteško spoštovanje. To je kaj smešna dolžnost, bi kdo rekel. Toda Hind vé ceniti, da mu daje krava mleka, sirovega masla, da mu vleče voz in plug, da mu daje s svojimi odpadki gnojila in celo kuriva. S ponosom vam bo zatrjeval, da je to sveta žival. Zato zavlada dostikrat med bramanskimi verniki veliko razburjenje, če morajo gledati, kako mohamedanci — v Indiji živi kakih 70 milijonov

muslimanov — koljejo krave in uživajo njih meso. To razburjenje orientalskih množic se lahko stopnjuje do dejanskih spopadov. O krvolitju ob velikih mohamedanskih praznikih pa po navadi v evropskih dnevnikih nič ne čitamo. Prvič nam itak ni dosti mar, kaj imajo Azijci med seboj, drugič je stara pesem, ki se vsako leto ponavlja, tretjič pa je sporočilo predrago, da bi se splačalo radi nekaj mrličev tam na ulici brzojaviti v daljno Evropo.

Kako se je mogoče Hindom v govejih zadevah zameriti, kaže živo velika vstaja leta 1857/58. Počil je glas, da je municija, ki so jo delili Angleži svojim četam, natrta z govejo mastjo. Do take masti prideš seveda, če govedo ubiješ, kar je za Hinda razloga dovolj, da se zgraža. Hindov pa je bilo med britanskimi četami v Indiji zelo veliko. Imeli so jih cele polke. Lahko je bilo Angliji vabiti domačine v vojaško službo, ko se je marsikateremu izmed njih v vojašnici tako dobro godilo, kakor se mu ne bi doma nikoli. Med Sipahi, kakor so se imenovali ti urojeni vojaki, je bilo tudi precej muslimanov. Tem seveda ni bilo veliko do goveda, vendar je tudi med njimi vzkipela nejevolja. Domišljevali so si namreč, da je mast svinjska. Kako odvrtna pa je svinja za muslimana, tudi za indskega, je krščanskemu Evropeu težko dopovedati. Vstaja je buknila v gornjem delu porečja reke Gangesa, ko nekateri Sipahi niso hoteli sprejeti mastnih patron in jih je zato dal poveljnik zapreti. Tovariši so jih osvobodili in obenem pozvali domače prebivalstvo na samopomoč. Upor se je nagloma razširil po prostranem Hindustanu. Sipahi so se polastili velikega mesta Delhi, kjer so našli ogromne zaloge vojaškega blaga. Povsod so presenečene tujce, tudi žene in otroke, ob nečutenih grozotah ubijali. Bila je sreča za Angleže, da se jim druge pokrajine (Pendžab, pokrajini Madras in Bombay) niso izneverile. Tudi so Angleži ob tej priliki pokazali, da znajo biti tem hladnokrvnejši, čim večja je nevarnost. Preudarno so zbirali svoje sile in z njimi kovali obroč, ki se je začel zoževati okoli vstašev. Boji za mesto Delhi, glavno postojanko uporne Indije, so trajali dolgo in zahtevali nemalo žrtev. Vendar je mesto še v istem letu padlo. Zasedovanje razkropljenih ostankov puntarske armade se je vleklo v naslednje leto. Med tem vojskovanjem so vračali Angleži šilo za ognjilo. Znali so upornike kaznovati na način, ki je celó pri orientalcih zalegel. Ujetnike so privezali na topovska žrela, topove pa nabasali in potem sprožili...

Indska obzirnost in prizanesljivost velja tudi drugim živalim, celo takim, ki se z nadležnostjo ali še hujšimi hibami človeku prav malo prikupujejo. Po deželi hodijo ljudje, ki smatrajo za zelo dobro delo, da pitajo ribe v rekah z rižem. Muh v Indiji ne lovijo in ne ubijajo, komaj toliko, da jih včasih spodijo, ko postanejo presitne. Trebiti muhe z lepljivimi muholovkami — ne, tega pri Hindu ne boste videli! Zdaj se tudi ne bomo čudili, če čujemo o ondotnih smrtnikih, ki dan na dan trosijo na mravljišča moko in drugo, kar gre pridnim pritlikavkam v slast. In tudi temu se ne bomo več čudili, če bomo opazali ljudi, ki gledajo med hojo kakor zamaknjeni na tla — da bi za božjo voljo nobenih črvov, hroščev, mravelj ali bogve kakšne golazni ne pohodili! Tako daleč blodi spoštovanje do živali, da se Hind niti do tega zlepa ne

odloči, da bi ubil strupeno kačo, ki jo vidi prežati kje v stanovanju. Rajši dá poklicati kačjega zaklinjača ter prepušča temu vso skrb, da spravi nevarnega gosta nepoškodovanega nazaj v goščavo.

Gotovo najsmesneje se pa mora vsakomur izmed nas zdeti češčenje opic. Marsikje v Indiji vam stojijo svetišča, ki se v njih kar tare samih opic. Lahko se svobodno sprehajajo, lahko plezajo, kamor jim drago; ljudje pa jim nosijo hrano. Prav velik in sloviti opičji tempelj ima sveto mesto Benares ob znani velereki Ganges. Pred vhodom v svetišče prodajajo branjevci, med njimi celó svečeniki, sadje ter druge dobrrote, ki gredo opicam v slast; verniki pa hrano pridno kupujejo ter jo pokladajo oboževanim štirinožcem.

Če imajo, kakor smo čuli, krave svoje bolnice in hiralnice, kaj bi jih ne imele opice! Po številnih takih opičjih zavodih negujejo in lečijo onemogle živali več ali manj skrbno po starih bramanskih zdravniških pravilih. Bramanska vera uči, da ne prezro bogovi v visokih nebesih nobene dobrrote, ki jo človek izkaže opici; dobra dela take vrste trebijo grehe kar na debelo ter čistijo duše. To je pripravna možnost, da si utira vernik pot do Brahme, do zveličanja.

Babjeverno spoštovanje, ki ga izkazujejo množice opicam, sega s svojimi najglobljimi koreninami v dobo, ko se v Indiji še ni bilo udomačilo bramanstvo. Bila je to pradoba, ko so prebivalci Indije častili opico kot fetiš, to je kot bitje, ki biva v njem božanstvo. Brahmani so češčenje opic, ki se ga je ljudstvo prečvrsto oklepalo, kar lepo sprejeli v svoj verski ustroj.

Obenem pa so nastajale pripovedke, ki skušajo poleg drugega poznim pokolenjem pojasnjevati, s čim si je opičji svet pridobil pravico do tolikega spoštovanja. Približno v dobi, ko so Judom v Palestini vladali svetopisemski kralji, so v Indiji večinoma neznaní pesniki snovali pesmi, ki so se sčasoma združile v dve veliki pesnitvi: v starejšo »Mahabarato« in mlajšo »Ramajano«. Slednja opisuje v bistvu boje, ki so se vršili med domačini in novodošli Indijci za osvojitve dežele. Gre za starodavno snov, ki jo je čez stoletja neki darovit pesnik prelil v umetniško obliko.

Med drugim beremo v Ramajani tole zgodbo:

Bog Brahma je svojega sina Višnu izobčil iz nebes ter ga, spremenjenega v človeško podobo, postavil na zemljo. Novi zemljan je dobil ime Rama. Usoda mu je bila spočetka naklonjena, kajti dobil je za ženo lepo kraljično Sito; s tem je postal prestolonaslednik v eni izmed indskih držav. Toda hudobna mačeha je kralja pregovorila, da je poslal zeta za štirinajst let v pregnanstvo. Sita, ki ni hotela moža pustiti samega v svet, mu je sledila ter je z njim delila vse bridkosti. Po mnogih trdih bojih s pošastmi vseh vrst je dospel Rama daleč na jug, kjer je vladal na otoku Ceylonu hudobni kralj Ravana. Ta je Rami ljubljeno ženo Sito odpeljal. Obupan je šel iskat Rama zaveznikov; in glej, kmalu je srečal opičjega kralja Hanumana, ki je bil takoj pripravljen, da pomaga. Hanuman je ukazal svoji armadi opic, naj se opremi za boj. Potem sta z Ramo vred odkorakala čez koralni most na otok Ceylon, kjer je imel zlobni Ravana ubogo Sito ujeto. Opice, vse divje, so na pohodu rvale drevesa, lomile skale in pustošile deželo. Naposled so izteknile Ravanovo vojsko in vnela se je strahovita bitka. Rama je obležal ranjen na bojišču, a Hanuman mu je pri-

skočil z zdravilnim zeliščem še ob pravem času na pomoč. Nato je okrepčani Rama ubil Ravana s čarobno puščico, ki mu jo je bil posodil uslužni opičji kralj. Po velikem slavlju, ki je trajalo več dni, se je Rama z rešeno Sito neizmerno srečen vrnil v daljno domovino. Tam mu niso delali več nobenih težav. V kratkem je zakraljeval. Dobri opici pa, ki mu je bila osvobodila Sito, je postavil sijajno svetišče. Ni trajalo dolgo, že je vsa Ramova država opice po božje čistila. Ko so druge dežele Indije to videle, so začele med seboj tekmovati, katera se bo čudodelnim opicam s češčenjem bolj prikupila. Od tistega časa se opicam v Indiji dobro godi.

Albin Zalaznik.

BESEDE POPOTNICE

18. Kimelj, kumin.

To rastlino so imenovali Grki kýminon; ime so dobili iz kakega semitskega jezika (arabski kammûn itd.). Rimljani so grško besedo prekrojili v cumînum. Nemci pa latinsko v najstarejši dobi v kumin, pozneje kümin, nazadnje Kümmel. Slovenska oblika kumin je izposojena iz stare, kimelj iz nove visoke nemščine. Razen tega še imamo kum iz kakega alpsko-nemškega narečja.

19. Kotenina ali kontenina.

Laška beseda cotone je dobila pri Slovencih priponko -ina po vzorcu stvarno sorodnih izrazov: platnina, prtenina, črnina, irhovina, tkanina i. dr. Italijani pa so dobili besedo iz arabščine (koton) ter jo oddali tudi Nemcem (Kattun) in drugim narodom.

20. Kositer.

Feničani so imenovali cin z izrazom, ki ni bil dosti različen od arabskega kasdir. Iz Fenicije je beseda prešla v Grčijo: že pri Homerju beremo kassiteros. V latinščini je iz tega postalo cassiterum; to so prevzeli Slovenci (kositer).

21. Krebuljica in trebelje.

Prva oblika ima svoj izvor v srednjevisokonemškem chervulle, ki je izposojen iz latinščine. Latinska beseda pa (caerifolium) je nastala iz grške chairéphyllon s tem, da so Rimljani drugi del (phyllon = list) prevedli, prvega pa prilagodili svojemu jeziku, ki ni imel glasu ch. Prvi del grške besede je morda chaire = zdravo! (To zelišče je kuhinjska začimba.) Okrog Kobarida pravijo krivulja; naslonili so tuji izraz na domači pridevnik kriv. — Trebelje je sicer druga rastlina, izraz pa je istega izvora, samo da so pretvorili kr- v tr-, misleč na glagol trebiti.

22. Kutina.

Ta sad so zvali Grki mala kydônia po nekem kraju na Kreti. To ime se je v latinskih ustih prenašalo v cotonea. Iz tega so stari Nemci že pred XII. stoletjem napravili chutina in ta oblika je prešla v slovenščino. Srbohrvaški izraz gdunja je lahko naravnost iz grškega kydônia.

23. Lenta (= trak pri kakem redu).

V dnevnikih včasih beremo, da je kdo dobil red sv. Jurija ali Jakoba z lento, t. j. s trakom. To besedo so si izposodili novinarji v novejšem času iz polj-

ščine, Poljaki pa iz ruščine, kjer ima lénta še splošni pomen »trak«. Na Rusko je beseda prišla iz grščine: léntion = platno. Upravičena je domneva, da je bil starejši pomen v ruščini »platnen trak«. Grki so dobili izraz iz Italije, iz lat. linteum = platno.

24. Lev.

Grški naziv te zveri, léon (iz lévon) je semitskega ali egiptskega porekla (hebr. lebî, egipt. labu, koptovski laboj). Po latinskem posredovanju (leo) je pripotovala beseda h Germanom: (staro-visokonemški lewo, gotski najbrž liwa) in odtod k Slovanom. I. Koseski in drugi so pisali oroslan; ta naziv so si izposodili Prekmurci od Madžarov, ti pa od Turkov.

25. Levstik ali luštrek.

Ker je ta kuhinjska zel doma v Liguriji, so ji Grki nadel naziv ligystikon. V latinščini se je to prelevilo v levisticum. Nemci so izraz pretvorili na različne načine, da bi mu dali bolj domače lice: staro-vis.-nemški lubistechal, srednje-vis.-nemški lübestecke, liepstuckel, novovisokonemški Liebstöckel, Luststock — očitno so mislili na lieb (Liebe) in Lust, ker jim je bil duh tega zelišča všeč. Slovenci in drugi Slovani so prevzeli nemški izraz in ga po svoje prekrójili (naslonili so ga na ljub, lušt, lev i. dr.).

26. Mandelj.

To besedo smo vzeli iz nemščine, ko so Nemci že govorili Mandel in ne več mandala, kakor se glasi staro-vis.-nemški. V staro nemščino je prišla iz latinščine: amandula (tako piše Plinij). Sprva so imenovali Rimljani ta sad amyndala; to je tujka iz grškega amygdále.

27. Menih.

Grški pridevnik monachós (iz mónos = edin) je pomenil prvotno le »sam, posamezen; samotni«; pri cerkvenih pisateljih šele je postal samostalnik s pomenom »samotar, puščavnik«; pomen »redovnik« pa je še poznejši. V latinščini se je prevzeta beseda mónachus po glasoslovnih zakonih sčasoma pretvorila v monicus; ko so jo prevzeli stari Nemci, so jo izgovarjali munich. Slovani so si besedo prilagodili s tem, da so iz kratkega u naredili polglasnik (ki ga pa pišemo e): menih. V češčini je še polglasnik izpadel: mnich (enozložno).

28. Ocet in jesih.

Beseda ocet, ki ima v drugem zlogu polglasnik, je izposojena iz germansčine, bodisi iz gotskega akeit ali pa iz akit (dasi te oblike s kratkim i ni v jezikovnih virih, je vendar njen nekdanji obstanek verjeten, ker imajo drugi germanski jeziki v drugem zlogu kratek vokal). Germani pa so vzeli besedo iz latinščine: acetum. — Jesih je iz staro-vis.-nemškega ezzich, ki ni mogel nastati naravnost iz latinskega acetum, ampak bržkone iz vzporedne oblike (s prestavljenima soglasnikoma) atêcum; mogoče je pa tudi, da so stari Nemci naredili iz latinskega acetum najprej echiz in potem premestili soglasnika, tako da so dobili ezzich. — Tako ste torej besedi ocet in jesih po različnih potih nastali iz iste latinske besede.

29. Pesa in kajkavski blitva.

Latinski izraz bêta so si izposodili stari Nemci ter ga po glasoslovnih zakonih pretvorili v bieza, na jugu v pieza. V slovenskih ustih je iz tega postalo pesa. — Na Hrvaškem se zove pesa blitva; to je izposojenka iz kakega starega romanskega narečja, v katerem se je zvala pesa bleta ali podobno (najbrž v Dalmaciji). V italijanski besedi (bieta) je i iz l, v furlanski (blede) d iz t, francoska blête označuje zdaj neko drugo rastlino — vse to kaže, da ste se v romanskih jezikih zmešali latinski besedi beta in blitum v novo besedo bleta ali blita.

30. Poper.

Srbohrvaški papar in staroslov. пѣпръ (pipru) nam kažeta, da je imela slovenščina v tej besedi v prvem zlogu prvotno polglasnik. Slovani so si izposodili izraz iz latinščine: piper. V Italijo je prišel iz Grecije (péperi), tjakaj pa iz Indije (pippalí). Srbohrv. biber je naravnost iz osmanskega biber, ta pa iz grščine.

31. Puška in púšica.

Stari Grki so imenovali pušico ali škatlico iz pušpana in pozneje škatlico za zdravila pyxis (od pýxos = pušpan). Ta izraz so prevzeli Rimljani, ki so z besedo pyxis označevali 1. pušico, čeprav železo ali iz pločevine, in 2. železen tolkač v možnarju. Preprosto ljudstvo je pa besedo podomačilo v buxis in buxa. Iz tega so stari Nemci napravili buhsa. To so si izposodili Slovenci v obliki pukša (pozneje puška) in zmanjšano púšica.

32. Šola.

Ta izraz je prišel k nam iz srednje visoke nemščine (schuole), ne pa že iz stare visoke nemščine, ki je imela scuola (izg. skuóla). Stari Nemci so prevzeli besedo preko latinske schola iz grščine, v kateri je pomenil izraz scholé prvotno: brezdelje, prost čas, počitek, potem predavanja, učene razgovore, šele v pozni grščini in v Novi Zavezi šolo.

33. Vajšnica.

Rimljani so stvorili iz besede coxa (= kolk) izraz coximum = blazina za kolk, torej za zložno sedenje. To se je v laščini razvilo v cuscino; v francoščini se je laška beseda pretvorila v cousin. Iz te so stari Nemci naredili kussi(n). Sestavili so jo z besedo wanga (= lice) in stvorili zloženko wangcussi = blazina za pod lice, ki so si jo izposodili Slovenci v obliki vanj(j)kuš = podglavnica. Za označbo prevlake so pa stvorili izraz va(n)jkušn(ica), ki se je s časom okrnil v vajšnica. Od besede coximum je torej preostal samo š (iz x).

34. Ženirati.

Od Jeruzalema do Ljubljane se da zaslediti potovanje te besede. Ge-Hinnom, t. j. dolina H., je prvotno ime kraju, kamor so Jeruzalemti metali mrhovino in trupla hudodelcev. Izza babilonskega izgnanstva pa so Židje tako imenovali kraj, kamor se pošiljajo duše hudobnih ljudi za kazen. V Novi Zavezi beremo ta izraz v pogrčeni obliki géenna v pomenu pekel, v latinskem prevodu pa gehenna. Ko je prešla beseda v staro francoščino (gehene), je zadobila pomen »muka« in »sila«. V novi

francoščini (gêne) pomeni razen tega tudi »stiska, zadrega« in »zastanek, zastajanje«. Francozi so izvedli iz gêne tudi glagol gêner = mučiti, nadlegovati, stiskati, ovirati, spraviti v zadrego; povratni glagol se gêner pomeni siliti se in omejevali se (gmotno). Nemci so si francoski glagol izposodili v 17. stoletju (genieren) v pomenu silo delati, nadležen biti; povratno sich genieren = sramovati se in podobno. V slovenščino se je presadil glagol v istem pomenu, ki ga ima v nemščini.

Iv. Koštiál.

NOVE KNJIGE

Ivan Pregelj: Izbrani spisi. Peti zvezek: Magister Anton. Založila Jugoslovanska knjigarna. V Ljubljani 1950. Vezana knjiga 60 Din, nevezana 45 Din. — V začetku druge polovice 16. stoletja se dogaja ta povest o Bogu vdanem in živo vernem, pa nerodnem in preprostem magistru Antonu, blizu Štanjela na Krasu doma. Pisatelj nas vodi sredi dobe, ko so vstajali vseprek krivi preroki in ko se je začel širiti tudi med nami novi nauk iz Wittemberga, pelje nas s Krasa v Rim, Padovo, v Gornji grad, pa na Dunaj in v Nemčijo, v sam Wittemberg celó, pa prav do Gdanskega. Nastopajo premnogi ljudje vseh stanov in značajev. Še s samim »učenikom Germanije«, Melanchtonom, se snide goreči magister Anton, ki križem sveta išče izgubljeno ovco, zablodelega sorodnika, mladega Pavleta Skalca. Kakor Dobri pastir sam pusti vse in gre za izgubljenim mladeničem. To je prav za prav vsa vsebina povesti, ki je nov člen v vencu Pregljevih del, ki opisujejo in poveljujejo močne moze, zveste služabnike Gospodove. Skoraj nekam premalo je vsebine za tolikšno povest, ki se pa zaradi odličnega popisovanja krajev, oseb in časovnega okolja prav prijetno bere. Po notranji moči to delo drugih Pregljevih, ki so mu močno slična po snovi, zgradbi in načinu podajanja značajev, ne dosega. Boljše je pa v dikciji: manj nejasno in bolj preprosto. Moti pa umetnostna in življenska neobjektivnost, s katero je pisatelj razdelil luč in senco. Vseeno: lepa knjiga, vredna ponovnega branja! — Ne morem pa zamolčati dveh stvari: vezava knjige (vsaj mojega izvoda) je vse prej ko dobra, za vestnost korektorja pa je že naslovna (!) stran kaj slabo spričevalo.

-a

France Seljak: Kamnarjev Jurij. Mohorjeva knjižnica 38. Založila Družba sv. Mohorja. Celje 1931. Str. 227. — »Kamnarjev Jurij« je primorska povest. Tako smo poleg Pregljeve koroške povesti »Umreti nočejo!« dobili še povest o primorskem trpljenju in goriški bolečini. Nehote se nam vsiljuje primerjanje obojih del. A ostanimo samo pri »Kamnarjevem Juriju«. Povest slika kamnarjevega sina Jurija z Nabrežine, kako v težkih duševnih bojih in pretresih raste iz trpkosti mladeniča, ki je preživel vsa leta vojne na fronti, v resnosti in odločnosti moža - gospodarja na lastni zemlji. Seljak nam ni podal Jurija kot Slovence, naslikal nam ga je kot človeka, kot vseplošen, občeveljaven, občečloveški tip povojnega mladega moža, kot zastopnika generacije, ki je mladost izgubila na fronti in je ob vrnitvi domov našla razdrte domove in razkopano zemljo. »Jurij je bil črne dobe nebolgliji sin, do smrti ga bo rahlo skelelo srce.« (Str. 227.) Obenem s to občo tragiko pa Jurij doživlja

še svojo osebno tragiko: narodno tragiko. A prav tu se je Seljak pokazal mojstra. Pri risanju narodnega trpljenja ob Soči in ob morju se nikoli ne razvname v ogorčen protest proti svojim narodnim nasprotnikom. Njih ime se niti enkrat ne imenuje. Tudi jim nikoli — razen malenkostnih, prav slučajnih izjem — ne pusti nastopiti v knjigi (popolnoma nasprotno kot Pregelj!). Tok povesti je vedno miren, dramatičen le pri velikih izjemah, vedno hladen, mrzel in stvaren (v slovstvu imenujejo to »novo stvarnost«). Tako je skozi vso knjigo ohranjena mirna nepristranost in brezstrastnost ter obenem ustvarjeno neko grozeče, preteče ozračje, ki težko leži nad vsem življenjem teh naših ljudi. Nikjer v knjigi ne beremo o nasilstvih nasprotnikov, a vendar čutimo ono moro, ki muči naše ljudi. Ko Jurij bere neko prepovedano slovensko knjigo, pravi o njej pisatelj: v njej je bilo »življenje gledano iz neke daljave, slutnja sveta, ki ga pisatelj ni videl, besede skoraj laž. Povest je bila podobna slabi sliki, o kateri pravi lastnik: Samo grenek nasmeh je moj...« (Stran 175.) Res velja isto za »Kamnarjevega Jurija«, ki je ves gledan iz neke daljave, miren in hladen, nad vsem pa je grenki pisatelj nasmeh. Nastopajočih oseb je malo. Poleg Jurija stoji dekle Danica, ki je prav tako šla skozi vojna leta in ji je v notranjosti ostala trpkost in neki nemir, ki mu ne ve vzroka ne utešitve. Nastopajo še izraziteje Jurijeva mati, Hvalica, nekateri ribiči, fantje, kamnarji. Vsi so tako splošno človeški, pravi ljudje brez zlaganega sija junaštva. A kljub temu, da je Jurij obči, ne samo slovenski tip povojnega človeka, in je Danica tip in so vsi ljudje edino in samo ljudje, so vendar vsi skupaj vendarle pristni Slovenci. To čutimo v njih govorjenju, slutimo njih notranjost, da je taka mogoča edino le, če je slovenska. Slovensko dušo nam odkriva zemlja, na kateri se boré ti ljudje. Slovensko diha Kras in nabrežinski kamnolomi, tu živi naše slovensko, tako malo opevano morje, Devin, Barbana in slovenski ribiči. Ta dih zemlje in morja je pristno slovenski in je zato Seljakovo delo razen občečloveško obenem tudi prav naše, slovensko. — »Koroška, trpi, ker Bog hoče tako!« Tako je končal Pregelj povest koroške bolečine. Do kakšnih osnov prihaja Seljak? »Zvesta sta samo zemlja in morje,« se bere že kmalu v začetku knjige. (Str. 18.) Tudi Jurij dobi po svojem tustu zemljo in mu ni treba v Argentino za kruhom. Ostane na svoji zemlji in, ko jo gleda, pravi pisatelj o Juriju: »To je bila Jurijeva domovina, njegova zemlja, njegov dom. Česa mu manjka do polne sreče? Svobode? Jesen je, pride zima, prišla bo tudi pomlad. Po slednji noči vstane zarja. Ne zadostuje, da ima človek kruh in ljubezen, na svetu so še druge stvari. O, ko ima človek dušo, dušo...! — In četudi pride pomlad in zarja, Jurij je bil črne dobe nebolgliji sin, do smrti ga bo rahlo skelelo srce.« (Str. 227.) — To je prava knjiga primorske bolečine. »To je bridek jok našega trpljenja.« (Str. 175.) Človek prebere knjigo in se žalosten zamisli. In to je dobro znamenje.

S. V.

Dom in svet. Roman Spisal Rabindranath Tagore. Po angleškem besedilu poslovenil Vladimir Levstik. Založila Tiskovna zadruga v Ljubljani. 1930. — Tagore, veliki indijski pesnik in mislec, je svetovno znan, tudi nam Slovincem. (Gradnik je prevlel: »Ptice selivke«, »Rastoči mesec«, »Vrtnar«, »Žetev«, »Žrtveni spevi«; »Povestice« pa Fr. Bevk.) Sedaj imamo v pre-

vodu tudi roman »Dom in svet«. Njegova kratka vsebina bi bila: Nikhil, indijski knez, in Bimala sta naj-srečnejša zakonca. Sandip, Nikhilov prijatelj, je fanatičen agitator za »domovino«. Njegovi govori Bimalo vso prevzamejo. Sandip si osvoji vso njeno dušo. Bimala gre, gnana z nepremagljivo silo, za njim. Dom — domača sreča — se ruši. Bimala celó krade za Sandipa. Ljudske strasti vzplapolajo, muslimani se dvignejo, boji. Sandip zadnji trenotek uide, Nikhila pa ranjenega prinese domov. Takole preprost je zunanji okvir tega romana. Toda duhovno dejanje in delovanje pa je globoko, do potankosti razpleteno, vsi utripi src zajeti, vse strasti podane, borbe, kes, ideje — vsa globina in širina človekove notranjosti je razgrnjena pred nami. In vse to je podano s toliko umetniško preproščino, tako čisto in tako do dna doživeto, da bravec res uživa tisti višek ugodja, ki ga vzbudi edinole resnična umetnina. Idejno je pa roman zasnovan na treh osnovah: Nikhil, knez, (menda Tagore sam) je mož, ki takole modruje: »Mar ni prava dragocenost ljubezni v tem, da tudi nevrednega spet in spet obdarja s svojim lastnim obiljem? Za vrednega je v božjem svetu veliko nagrad, a ljubezen je Bog posebej prihranil nevrednim. — Slehera raba sile je v mojih očeh slabost. Samo šibki se ne upajo biti pravični. — Tisti, ki morajo za vsako ceno kričati in malikovati domovino — ti ljudje razburjenje bolj ljubijo kakor domovino.« Tak je Nikhil. — Sandip pa je nekakšen Nietzschejev nadčlovek. »Biti moramo brutalni, ne da bi oklevali in ne da bi se pomišljali. — O bog skrutitve, pomazili nam prsi z najbolj črnim blatom nizkote! — Tisti, ki znajo z vso dušo želeči in z vsem srcem uživati in ne poznajo ne oklevanja ne pomislekov — tisti so maziljeni izbranci Previdnosti. — Jaz zahtevam vse, kar bi rad imel.« — Med taka dva je zašla Bimala. In Sandip pove: »Moč, ki osvaja ženske, je moč silnih mož, moč, ki si pokorava ves svet.« In Bimala prizna: »Me ženske smo podobne reki: dokler ostanemo med svojimi bregovi, hranimo življenje z vsem, kar imamo; če jih pa poplavimo, tedaj uničujemo z vsem, kar smo.« Ali ni Bimala, ki trpi, ki je pèhana od leve in desne, Indija sama? Naj že je kakorkoli: stoji, da je ta roman branja in pre-mišljevanja vreden, da je odlična umetnina. — Prevod je lep. Samo Levstik bi moral že vedeti, da so prsi, ne prsa, da omara vendarle ni zabrekla (?), marveč nategla, napeta, in da se mu na robežnost ni posrečila, kakor je sicer časih kaj srečen tvorec besedi. — Žal, da teh naših izvrstnih prevajalcev ne zna nihče indijskega jezika. Morda bi se naši slovenščini za prevod posebno prilegal.

F.S.F.

Novi načrt Ljubljane s seznamom ulic. Lični in vseskozi natančni ter najnovejšemu stanju odgovarjajoči načrt stolnega mesta Ljubljane, ki sta ga sestavila M. Černe in M. Tomšič in ki ga je izdal Mestni gradbeni urad, je nedavno izšel v založbi Jugoslovanske knjižarne v Ljubljani. Tisk v petih barvah je vse hvale vredno oskrbela Jugoslovanska tiskarna. S tem delom smo naposled dobili zanesljiv in obenem na višku sodobne kartografske tehnike stoječ načrt našega mesta. Ob hitrem porastu Ljubljane je bil nov načrt nujna potreba za vse, za domačina in za tujca. K načrtu je pravkar izšel seznam ulic, ki ga moramo posebej pohvaliti radi mnogih lepih podatkov, ki jih vsebuje mimo natančne in skrbne navedbe ulic in

krajev. Tako je naposled dobilo naše mesto prvo zbrano pojasnilo imen in označb, ki jih nosijo ulice in kraji v Ljubljani. Le preškoda je, da se niso ob tej priliki popravili grehi, ki so jih razni prekrščevavci ulic že zagrešili! Zakaj je izginila »Kravja dolina«, »Petelinova vas«, »Blatna vas« in drugih premnogo. Velemesta se ne sramujejo svoje zgodovine, ki se razodeva v imenih trgov in ulic, samo Slovenca je sram povedati, da so se tam pred desetletji pasle krave, kjer zdaj plešejo v velikih dvoranah. V seznamu ulic, ki je izšel kot posebna, lična brošura na 24 strah večjega formata, so pojasnila pripisana slehernemu imenu, tako da je iskanje zelo enostavno. Pojasnila se raztezajo tudi na Moste, Vič in Zg. Šiško. Nadalje vsebuje seznam pod posebnimi naslovi točen pregled javnih poslopij in uradov, cerkvá, knjižnic, konzulatov, hotelov, vojaških uradov in vojašnic, denarnih zavodov in zavarovalnic v lastnih poslopijih, šol in dijaških zavodov, bolnic, spomenikov, sportnih in zabavnih organizacij oziroma prostorov, z označbami, kje jih je treba v načrtu poiskati, ter z navedbo ulice in kraja. Cene so sledeče: Sam seznam 5 Din. Načrt v 5 barvah s seznamom 20 Din, načrt nalepljen na karton s seznamom 35 Din, nalepljen na platno v žepni obliki s seznamom 45 Din, na platno s palicami s seznamom 55 Din. Za one, ki so načrt že kupili, pa je sedaj seznam dobiti za 5 Din.

R.C.

P. Mavricij Teraš O. Cap.: Pri studencih zdravja in moči. V Ljubljani 1930. — K verski pogledu mnogo pomaga nabožno, ascetično slovstvo. P. Teraš je izdal svojo drugo ascetično knjigo kot nadaljevanje prve »Za visokim ciljem«. Že naslov druge knjige dokaj jasno govori, o čem obravnava knjiga: o virih in pozitivnih silah nadnaravnega, duhovnega življenja, o milosti, molitvi, premišljevanju, sv. spovedi, sv. obhajilu, izpraševanju vesti itd. Avtor piše stvarno, ne pretirava, daje zdrav ascetičen pouk. Zadeči ob duhovnosti in nadnaravnosti novi stil, ki bi nadnaravnost duši kar najbolj približal in priljubil, je pa seveda silno težka zadeva.

A.

N A Š E S L I K E

Honoré Daumier: Vstaja. Morda je ta slaven francoski umetnik, eden izmed največjih satirikov in karikaturistov 19. stoletja, mislil na prizor ob začetku velike francoske revolucije, ko je pariško ljudstvo zavzelo zloglasno ječo Bastiljo in jo v divjem sovraštvu razdejalo, ko je ustvaril »Vstajo«. Če bi bilo tudi to res, videti tega na naši sliki ni: preveč je brezčasovna in samó človeška, da bi mogel prizor uvrstiti prav v to dobo ali mu odkazati baš oni kraj. Predstavlja skratka trenotek, ko se v ljudstvu speče strasti razplamte in izbruhne vsa nejevolja in zatajevani srd v divjem upor. Tako nekako je ob vseh sličnih prilikah, kadar zavlada ulica, kadar se spremeni sicer mirna množica v hrumeč veletok, ki vse kar zajame, podira, ruši in uničuje. — H. Daumier se je rodil leta 1808 v Marseilleu in je umrl leta 1879. Bil je velik slikar, dasi so ga sodobniki poznali in cenili predvsem kot risarja in grafika, ki je kot karikaturist in satirik kritično motril tedanji svet. Njegovo delo se odlikuje po prirodnosti življenjskosti in odločni resnicoljubnosti. S svojimi jedkimi komentarji malomeščanskega živ-

ljenja je dokazal, da ima smisel za veličino v neznatnem in za mogočnost v vsakdanjih, komaj opaznih pojavih življenja. Kakor je bil Daumier kot slikar izredno odličen v izbiri nežnih barvnih odtenkov, tako je kot risar s skopimi sredstvi umel podati značilnost in svojstvenost predmeta.

Evgen Delacroix: Križarji zavzamejo Carigrad. Na poziv papeža Inocencija III. so mogočni francoski plemiči zbrali leta 1202 veliko križarsko vojsko, ki naj bi zasedla Egipet. Spotoma je križarska vojska za plačilo Benečanom, ki so se obvezali, da jo prepeljejo v Afriko, zasedla Zader v Dalmaciji. Nato so pa križarji krenili proti Carigradu, oblegali mesto, ga zavzeli in leta 1203 posadili na prestol pregnanega cesarja Izaka Angela, ki jih je bil prosil pomoči. Ker pa cesar ni mogel izpolniti danih obljub, se je vnela vnovič vojna in prihodnje leto so križarji Carigrad drugič zavzeli in mesto zapalili in oropali. — Ta prizor kaže naša slika. Pred razkošnim, menda cesarskim dvorcem vrh vzvišine je obstala skupina zmagovitih vitezov na konjih. Oblečeni so v srednjeveška oblačila, šlemi s perjanicami jim pokrivajo glave in praporci v živih barvah plapolajo med njimi. Konj prvega jezdeca je stopil pravkar na dvojne zastave, ki ležita na tleh. Pred njim kleči odličen starec, sam premagani cesar morda, in z živahno kretnjo leve brane mlado žensko, svojo ženo ali hčer, in malega otroka. Vse naokrog leže skupine ranjencev in umirajočih. Prav na levi prihaja iz poslopja svečenik, katerega vojščak sirovo zadržuje. Desno, že na bregu, vidimo prizor uličnega pokolja. Ob jezdecih sta dva zvezana ujetnika. Mogočno mesto, ki se razprostira pod hribom, na več krajih gor. Umetnik je podal ta zadnji trenotek, ko križarski zapovedniki zasedejo še cesarsko palačo. Obup premagancev in njih poslednji napor tvori ostro nasprotje zmagoslavju križarskih veljakov. — E. Delacroix se je rodil leta 1798 blizu Pariza, kjer je leta 1863 umrl. Bil je največji slikar francoske romantične šole, ki je nastopila po akademskem in neživljenskem slikarstvu klasicistov Davidove struje. Delacroix je bil pravi romantik: pozna se to pri izbiri snovi za slike. Ilustriral je prizore iz del Danteja, Shakespeara, Goetheja in Byrona. Vendar pa je te in druge zgodovinske, mitološke in religiozne motive podajal s tako silo in prepričevavnostjo ter s tako sijajno in svežo paletto, da do današnjih dni njegove slike niso izgubile prav nič zanimivosti in lepote. Nasprotno, še danes je tudi sodobnim slikarjem vzor odličnega mojstra barve. Naša slika je iz leta 1840 in visi v pariškem Louvreu.

Rembrandt: Jezus in učenca v Emavsu. Pred leti je objavila Mladika veliko Rembrandtovo oljno sliko, ki obravnava isto snov: kako Učenik blagoslovlja kruh v Emavsu in ga učenca, katera je spremljal po poti iz Jeruzalema v Emavs, spoznata. Morda še bolj učinkovito, kakor na tej oljni sliki, je ta skrivnostni trenotek podan v tej preprosti izjedenki. Z nekaj potezami je podan Kristus in učenca. Odlično je veliki umetnik uporabil luč, ki prihaja od sveče in veže vse troje v eno. — Tudi »Povratek izgubljenega sina« spada med najboljše Rembrandtove grafične liste. Na videz preprosta in enostavna je risba, vendar skriva v sebi obilice življenja in prepričavne resničnosti.

Tone Kralj: Kronanje Marijino. V predzadnji številki smo objavili eno izmed T. Kraljevih slik, s ka-

terimi je okrasil romarsko cerkev na Sv. Višarjah. Današnjo sliko je naslikal Tone Kralj na svod cerkvenega prezbitorija, ki je kljuboval vojnim viharjem in se precéj nepoškodovan rešil razdejanja. Prizor, ki je zgrajen po običajnih vzorih, je krepko, prepričevalno in mogočno podan. Opozarjamo, da je posnetek slike, katero moraš gledati prav za prav od spodaj navzgor z vznak nagnjeno glavo, zato nekoliko perspektivno nepravilen. — Slikarije v višarski cerkvi so najbolj dognano in najbolj zrelo cerkveno delo Toneta Kralja in jih umetnostno izobraženi tujci zaradi bogate iznajdljivosti in žive, iskrene religiozne čustvenosti kar ne morejo prehvaliti. Da je pa ta umetnik danes brez dvoma prvi slovenski religiozni in cerkveni slikar, je razstava nekaterih njegovih slik iz zadnjega časa, ki jo je priredil od 7. do 9. marca v Ljubljani, vnovič jasno izpričala. Tone Kralj zasluži vso moralno in materialno podporo tistih krogov, ki odločajo o cerkveni umetnosti.

ROBINZON

Mož, ki je spisal »Robinzona«. Dne 26. aprila 1931 bo 200 let, odkar je umrl Daniel Defoe (Defó), pisatelj vsej mladini sveta priljubljene knjige »Robinzona«. Rojen je bil Daniel Defoe l. 1660 v Londonu. Vzgojen je bil za protestantovskega duhovnika, pa se je rajši lotil trgovine in je po poslih mnogo potoval. Sprva je imel srečo, nato pa je prišel na kant, a je vse dolgove pošteno odplačeval. Te izkušnje so ga izmodrile. Temeljito se je začel baviti s tem, da je spoznaval ljudi in trgovino, pa se začel živahno zanimati tudi za javni blagor ter pisati o raznih načrtih, kako bi se dvignilo blagostanje v domovini. Tako je vzbudil pozornost pri samem kralju Viljemu III. (1689—1702), da ga je izbral za svojega posredovavca in ga pošiljal z važnimi nalogami po raznih pokrajinah. Svoje in kraljeve politične nasprotnike je pobijal na svoj poseben način: postavil se je popolnoma na njihovo stališče in se delal, kakor da govori po njihovih nazorih ter jih končno strašno osmešil. To jih je tako razburilo, da so ga spravili pred sodišče in je bil obsojen, da je tri dni stal na sramotnem odru (prangarju), nato pa bil vržen v ječo. Pa tudi tu ni miroval. Začel je l. 1704 pisati časopis *The Review* (Pregled) in tako postal oče angleškega časnikarstva; devet let je izhajal ta časopis, ki ga je od začetka do konca po trikrat na teden napisal Defoe popolnoma sam. Ko je prišel iz ječe, je odlično sodeloval tudi pri združitvi Škotske z Anglijo (1706). Bil pa je še enkrat zaprt, zato je pustil ne-hvaležno politiko in se posvetil pisateljevanju. To je bilo povod, da je šele v svojem 60. letu (1719) napisal prelepo povest »Robinson Crusoe« (Robinzon Krusó), ki se je takoj priljubila. Kakor ta se tudi ostale njegove povesti (Vitezovi spomini, Kapitan Singleton, Letopis kužnega leta, Doživljaji Roksane) odlikujejo po taki preprostosti in resničnosti, da ljudje kar niso hoteli verjeti, da bi mogle biti samo povesti, ne pa resnični doživljaji. Robinzona je pa vendarle napisal po resničnih doživljajih škotskega mornarja Aleksandra Selkirka. Ta njegov Robinzon je nešteto krat izšel v vseh jezikih sveta, bil krajsan in daljšan pa tudi oče številnih povesti in povestic — robinzonad.



IZ DUHOVNEGA ŽIV- LJENJA DRUŽINE

Milica Grafenauerjeva

NEKAJ O POKLICU

Vprašanje poklica — resnobno vprašanje. Kakor odgovoriš nanje dejansko — z izbiro —, tako si urediš prihodnost. Koliko skrbi, upanja in bojazni se veže na to vprašanje! Bodisi da svetuješ, bodisi da si sam izbiraš stan — reševal ga boš tem laže, čim svobodnejši si, čim manj je tvojemu mišljenju trdi materializem gospodar. Čim manj odvrtačajo stranski nagibi tvojo pozornost od glavne smeri, tem jasneje in nagljeje boš razbral pravo smer. Čim bolj čisto in vroče žari v naše življenje nesebična, poduhovljena, k najvišjemu cilju usmerjena ljubezen, tem bolj se tope trdote, ki uklepajo dušo v suženjstvo in jo odvrtačajo od najvišjih ciljev. Tem bolj si potem duša osvaja vladno in izloča samoljubne stranske nagibe, ki omahujejo, vabijo sem, mikajo tja, slepe pogled in otežujejo izbiro. Glavno vodilo pri izbiri ni več prijetnost in udobnost, »egiptovski lonci«, niti »korita«. Nič več ne gledaš najprej na gospodarsko korist, na veliko plačilo in majhno delo, na bogastvo, čast in naslove.

Da, veliko plačilo in majhno delo je, žal, ob človeški slabosti, ki vsaka išče lagodnega življenja, eden izmed zelo močnih nagibov. Ti nagibi premotijo mnogo ljudi, da si izbirajo poklic, ki jim je na videz tako mikaven, v resnici pa težak in zanje prav nič prikladen. Danes je izbor tem težji, ker raste brezposelnost od dne do dne. Zato velja danes tem bolj: vsak poklic je lep, v vsakem je človek lahko srečen; in velja še vedno: izvrstnega in popolnega delavca ima vsak rad. Res je, da začetnik danes morda težko dobi delo. Toda dober delavec v vsakem poklicu — je še vedno iskano blago.

Zaradi tega naj ti je pri izbiri poklica pred vsem drugim do tega, da spoznaš, kakšna bi bila o tvoji

prihodnosti božja volja. Spoznavaj jo iz svojih osebnih darov, prednosti in pomanjkljivosti, spretnosti in nespretnosti. Iz teh boš po možnosti najvarneje in najzanesljiveje razbral in doumel, kje bi se razvil človek, kakršen si ti, najpopolneje, deloval najuspešneje, najplodneje, v kateri poklic bi se vrasel tak človek — ti — z vso silo in ljubeznijo — Bogu v slavo, sebi v srečo, v uteho in srečo tudi bližnjemu. Ko si se presodil z razumom, tedaj primerjaš ta glas, glas razuma z glasom srca. Saj se je oglašalo med stvarnim, praktičnim ogledom brez dvoma že tudi notranje nagnjenje za ali proti. Pa tudi temu nagnjenju dobro pogledj v oči. Če izvira iz nevrednih nagibov, se mu upri, če iz malenkostnih, mu tudi ne daj glavne besede. Ako pa temelji to notranje nagnjenje na plemenitih nagibih in ako le teži drugam, kakor pa ti kaže razum, tedaj se ogledj tudi tod za glasom srca. Morebiti se je vendar razum zmotil ali ga morebiti nisi slišal prav. Morebiti bi se tvoja osebnost, tvoji darovi, tvoje prednosti in pomanjkljivosti, tudi po razumu le zlagale s tem, ljubšim poklicem. Seveda najprej bi moral biti ta poklic po tvojih življenjskih prilikah tudi dosegljiv.

VSILJENI POKLIC

Časih izraža božjo voljo v določenem poklicu vprav neizogibna sila razmer. Tak, dodeljeni, nekako vsiljeni poklic je čestokrat komu izprva neljub; zadene ga od kraja kakor sama živa, grenka odpoved. Ta ali oni kmečki sin sanjari n. pr. o »šolah«, pa ga starši ne marajo ali ne morejo dati v šolo, bodisi, da ga potrebujejo doma, da se zanj boje, ali da so prerrevni. Ta ali oni je v mislih in željah duhovnik, pa nima šol, ali ima tako ali drugačno organsko hibo. Ta in tisti misli na zakon, pa se zave, da bi ne ravnal blago, ako bi res vstopil vanj, ker je dedno obremenjen, ker je nalezljivo in neozdravljivo bolan ali ker vse kaže, da bi ne mogel prislužiti družini potrebnega kruha. Nekateri izmed teh ovir so sicer premagljive, ako je nagnjenje prav izredno in volja močna.

Nikoli, v nobenem primeru pa naj nam ne zamre — zlasti v boli ne — lepa, blažilna zavest: Bog ve, komu zamisli življenje težje, komu manj težko, komu naloži več, komu manj; katero življenje brusi v tak, katero v drugačen kristal, koga privija k Sebi tesneje — in kako. Ker Bog to vé, tudi ne pozabi, komu je treba več moči, več milosti. Naša naloga pa je — zvestoba Njemu! Kadar mine najhujši, prvi vroči čas, se umiriš bolj in bolj, iz vztrajnega, zvestega izpolnjevanja stanovskih dolžnosti pa ti morda zrasede celo ljubezen in veselje do vsiljenega stanu.

Svojevoljno pa naj si nikdo nikoli in nikar ne voli stanu, o katerem je uverjen, da ga Bog vanj ne kliče.

LJUBLJENI POKLIC

In že davno prej, preden pride zanje čas izbire, pripravljamo gojence, sinove in hčere, zlasti notranje na to, da bodo volili stan vestno. Iz vsega početka že vzgajamo v njih zdravo, lepo in čisto miselnost o življenju. Če vzgojimo v mladem rodu lepo, zdravo in čisto miselnost o življenju, vračamo človeštvu spoštovanje do življenja in s spoštovanjem veselje do njega in moč zanje. Tako dejansko slavimo Stvarnika.

Za delo, za polno delo v življenju, v poklicu, pa ljubezen in spoštovanje do življenja, do poklica, tudi nujno in zelo potrebujemo.

Vedno in vedno jasneje doživljamo, da se nam snuje življenje odznotraj na ven. Prav toliko so nam drage ure in leta in dnevi, kolikor jih sprejemamo z ljubeznijo in s spoštovanjem, prav tako so težke, kakor nam mrzé, ali jih sovražimo in preziramo. Iz hrepenenja, ljubezni in željá se oblikuje volja, postajajo dejanja.

Kjer skrite misli globoko v notranjosti ne spoštujejo poklica, ali ga celó sovražijo, tam poklicno delo ne dosega viška. Samo močna, Bogu vdana volja obvladuje notranjo nejevoljo nad neljubim poklicem. Često šele po hudih borbah. Izostane pa ves oni silni zanos in zagon, ki snuje sam iz prepolne notranjosti in ki ga vdihata človeku ljubezen in veselje do poklica sama po sebi.

Zanos, spoštovanje in ljubezen do poklica pa razgiblje človekove najvišje sile. Kadar delaš, se z ljubeznijo zamišljaj v delo; storiti ga želi čim bolje. Napor in težave za ljubljeno delo zmoredš zlahka, sčasoma, ko se upoznavaš z njimi z raznih strani, ti postajajo vse težave celó ljube. Tako te uvaja ljub poklic v boljše, lepše življenje. Mirne duše vztrajaš v lepih in veselih dneh kakor v nesrečnih in žalostnih. S toliko ljubeznijo, s tolikim spoštovanjem pa se svojega poklica, zlasti težkega in neprijetnega, ne oklenemo, razen v Bogu — zavoljo Njega. Le misel Nanj nas nagiba, sili in žene, da si upamo pogledati prvim težavam v oči, da potem tipamo dalje in da se učimo in urimo polagoma zapovedovati svojim željam, vladati sebe. Iz Njegove volje le dobi tedaj poklic — zlasti težki — svojo polno, neprikrajšano vsebino, svojo lepoto in globino, da nam more priljubiti tudi trpljenje, odpoved — križ. Božja volja je edina, ki stvarja človeškemu življenju temelj, trden dovolj tudi takrat, kadar pritiska na nas življenje z vso svojo težo.

Življenje pa, ki se razcvita do tolike višine, tako svetniško življenje, se nam razodeva že na tem svetu kot pristna, prekrasna zamisel božja.

PRIPRAVA NA IZBIRO

Ni naša najmanjša naloga, da odpremo ta razgled v življenje gojencem, sinovom in hčeram, preden še vanje — in v poklic — namerijo korak. Da se zavedó že prej, da so dolžnosti, ki jih prinaša to življenje, resnobne, a da morejo biti hkrati tudi čudovito lepe in blagoslovljene. Naj doznajo sami, da kakor je vzhod življenju iz Boga, tako življenje tudi zahaja lepo in srečno le k Bogu nazaj.

(Dalje prihodnjič.)

GOSPODINJA IN POČITEK

Lahko trdimo, da živimo v času, ko se vse vprek zanima in trudi za zdravje in négo telesa. Niti starost niti stan ne dela izjeme. V šolah, v industrijskih in tudi drugih obratih so že uvedli med delom, ki se vrši največ sedé, dvajsetminutni odmor za počitek in zdrave telesne vaje. Pa vendar je še nekdo, ki je prepričan, da zanj ni počitka in da mu ni mogoče paziti na zdravje: to je žena-gospodinja. Toda skrajni čas je, da tudi ona spozna, kako važno je, da si ohrani telo čilo in odporno, kajti le zdravo telo in v njem zdrava duša ji bosta pomagala, da je ne bodo zrušile težke življenske naloge in nadloge.

Pomniti moramo namreč, da gibanje pri opravljanju gospodinskih del ni niti prava niti zdrava telovadba. Tudi njej so potrebne telesne vaje, ki ugodno vplivajo na vse dele telesa. Vendar danes ne bomo govorili o telovadbi, temveč o počitku, ki je delávni gospodinjji še bolj potreben.

Nešteto krat je bilo že dokazano, da delovna zmožnost spočitega človeka mnogo presega zmožnost utrujenega. To se pravi: če smo začeli delo že utrujeni, tedaj smo se utrujali in mučili še kar naprej in delo je slabo in počasi napredovalo. Ako pa smo si med prvim in drugim opravkom privoščili odmor ter se odpočili, tedaj smo zgotovili delo (ker smo bili pač spočiti) z manjšim trudom in v krajšem času. To dejstvo navadno priznavamo, a da bi se po njem tudi ravnali, nam je že odveč. Pred vsem velja ta nežni očitek gospodinjji, ki si ne odmeri in ne dá potrebnega prostega časa. In vendar slišimo vsak dan o nešteti olajšavah in razbremenitvah pri gospodinjstvu, kakor o raznih tehničnih pripomočkih, o delanju sedé itd.

Edini odmor, ki si ga nekatere žene-gospodinje še semtertja privoščijo, je urica spanja po kosilu; ta jim postane tudi nekaj neobhodno potrebnega, če se navadijo nanjo. Seveda je mnogo žená, ki si tega spanja po kosilu ne morejo privoščiti. To so žene, ki poleg gospodinskega dela služijo kruh izven doma.

Važnejši kot enkratni odmor s spanjem po kosilu pa so kratki odmori, ki si jih določimo več v ne predolgi razdobjih. Pri teh pa ne smemo zaspiti, kajti odmor naj ne traja več kot deset minut; a ta čas prebijemo v popolnem miru, da se res odpočijeta duh in telo. Ta način počivanja učinkuje že po nekaj minutah naravnost čudodelno in ga ne moremo dovolj preceniti.

Popolni odpočitek pri teh odmorih dosežemo najlažje takole: Uležemo se ravno na hrbet, na žimnico, preprogo ali koc, če mogoče brez blazine pod glavo. Čisto ravna podlaga je važna, zato so v tem primeru tla boljša kot pa prožen in udoben divan. Roke in noge gladko stegnemo, a ne preveč napeto. Oči zapremo ter dihamo počasi, enakomerno in globoko. Nekateri se pa odpočijejo bolj, če ležijo na desni strani z malo upognjenimi koleni, ki jih potegnejo k sebi. Sobo zagrnamo, da je temna (barvasta zavesa zadostuje). Samo ob sebi umevno pa je, da mora biti v teku tega 5- do 15minutnega odmora v stanovanju popoln mir, ki ga gospodinja z nekoliko odločnosti čisto lahko doseže. Največji nemirneži so seveda otroci, katere pa tudi lahko ukrotimo. Če so še majhni, tedaj si določimo odmore takrat, ko spe; večje, ki že govoré in hodijo, pa s pametno besedo pripravimo do tega, da so mirni, ako jim ne moremo veleli na vrt. Kolikokrat morajo biti tiho in hoditi po prstih, če dela oče pri pisalni mizi! Zakaj bi ne prenesli tudi nekaj na ljubo materinemu počitku? Najbolje je, če jih pritegnemo k počitku in rečemo: »Zdaj bomo ležali prav mirno in tiho deset minut. Nikdo ne sme prekiniti tega odmora!« Otroke bo to še zabavalo in se bodo zadovoljno umirili.

Število teh opisanih kratkih odmorov zavisi od tega, kako občuti gospodinja težko, utrudljivo delo. Najbolje je zanj, da prekine delo za tak kratek čas dvakrat dopoldne (drugi odmor naj bo, če le mogoče, tik pred kosilom, kar je važno zlasti za tiste žene, ki kuhajo same in ki zaradi tega nimajo pravega teka); tak kratek odmor pa je nujno potreben tudi vsako-

krat, kadar se gospodinja čuti močno utrujeno. Po nekaj minutah bo utrujenost minula in povrnila se ji bo prejšnja svežost, posebno če dela to redno. Večinoma se počitek v tej obliki obnese bolje in rodi več uspehov kot pa spanje po kosilu.

Čas do 5 ali 15 minut, ki ga zahtevajo ti kratki odmori za odpočitek, pridobimo igranje, če imamo količjak dobro izdelan delovni načrt. S tem, da se odpočijemo, delamo potem hitreje in nadomestimo to neznatno izgubo časa. S.H.

KUHARICA

Pretlačena ječmenčkova juha.

Stresi v lonec 8 dkg drobnega ječmenčka, mu pri-lij nekoliko vode, ga prevri (še bolje je, če ječmenček prejšnji večer namočiš) in takoj odcedi. Nato ga zalij s kostno ali zelenjavno juho ($1\frac{1}{2}$ l) in ga kuhaj do mehkega. Nato ječmenček z juho vred pretlači skozi cedilko, ga stresi nazaj v lonec, mu prideni 1—2 žlici redkega bledega prežganja, ki si ga razredčila z mrzlo vodo, prideni še žlico pretlačenih paradižnikov in, ko še nekaj minut vre, stresi juho v skledo na ocvrte ali zlate rezine.

Dušena bržola.

Bržolo potolci, prav malo posoli, potresi s poprom in jo v žlici vroče masti z nekaj kosci čebule po obeh straneh rumenkasto zapeci. Nato položi bržolo v kozico, v kateri si zavrela 2 žlici juhe, prideni pol žličice drobnega zrezanega zelenega peteršilja in pol drobnega zrezane sardele. Bržolo pokrij in jo duši v tej omaki še 8—10 minut. Postavi jo z žemelnimi cmokci na mizo.

Žemelnji cmokci.

Mešaj v skledi 3 dkg sirovega masla ali margarina, prideni jajce in mešaj še 10 minut, nato prideni dve v vodi napojeni in ožeti žemlji, prav malo soli, žličico drobnega zrezanega zelenega peteršilja, pol žličice drobnega zrezane in v masti precvrte čebule in pest krušnih drobtin. Ko si vse dobro premešala, pusti, da stoji četrt ure. Nato napravi majhne cmokce (12) in jih kuhaj v zavreli slani vodi 6—8 minut.

Nadevana jajca s sardelno omako.

Štiri jajca skuha v trdo; kuhana olup in podol-goma prereži. Nato vzemi ven rumenjake in jih stresi v skledo, prideni za drobnega jajce sirovega masla, pol drobnega zrezane sardele in četrt stare žemlje, ki si jo poprej namakala v kis (tudi kis, ki so v njem vložene kumare, lahko uporabiš). Vse prav dobro zmešaj in nadevaj s tem mešanjem beljakove skledice; na vrh vsake pa deni kaparo. Postavi kot predjed ali za mrzlo večerjo k mesu na mizo.

Krompirjevi-ocvirkovi slaniki.

(Uporabi ostanek krompirja.)

Deni na desko 10 dkg drobnega sesekljanega mrzlih ocvirkov, 20 dkg moke, 20 dkg nastrganega krompirja, 8 dkg sirovega masla, 1 jajce, $\frac{1}{10}$ l mrzlega mleka, prav malo soli in pol zavitka pecilnega praška (pekina). Iz vsega tega napravi testo, ga razreži v koščke, debele za oreh, ki jih zvaljaj z rokami v okrogle, na 10 do 12 cm dolge paličice, jih pokladaj na pomazano pekačo, pomaži z raztepenim jajcem in potresi z drobnim soljo in kumno. Postavi jih v srednje vročo pečico, da se rumenkasto zapecijo.

Jetrne rezine.

Položi 10 dkg telečjih, kozličevih ali jančkovih jeter za 1—2 uri v mrzlo mleko, jih vzemi iz mleka in jih zreži na kose. Deni v kozo majhno žlico masti in v njej opraži jetra. Ohlajenim jetrom prideni olupljeno v trdo kuhano jajce in 2—3 šalotke ali čebulo. Nato vse skupaj v mesnem stroju zmelji. Posebej pa zmešaj 5 dkg sirovega masla, žličico gorčice, ščep popra in soli, prideni zmleta jetra, čebulo in jajce, vse dobro premešaj in namaži s to pašteto prst debele krušne rezine.

Jajčni narastek za sladkorno bolne, pa tudi za zdrave.

Skuhaj 2 jajci v trdo; kuhani in olupljeni zreži na listke v dobro pomazano ognjevarno skledo, potresi po vrhu 1—2 žlici drobnega zrezane kuhane šunke ali klobase in žličico bohinskega sira, zopet jajca in šunko, čez vse pa polij $\frac{1}{8}$ l mleka, ki si ga razmotala z žlico kisle smetane in jajcem. Postavi v pečico in peci v srednji vročini 20 minut.

Pomarančni omleti.

Mešaj v skledi 10 minut 3 rumenjake, 5 dkg sladkorja in drobnega zrezano lupino pol pomaranče. Nato prideni sneg 3 beljakov in 2 kavini žličici moke; stresi to mešanje v dve dobro pomazani omletni ponvi in razravnaj testo prst na debelo. Nato postavi omlete za četrt ure v srednje vročo pečico, da se rumenkasto zapecijo. Pečene pomaži z mezgo, čez polovico zapogni in postavi s sladkorjem potresene na mizo.

Pomarančna torta.

Mešaj pol ure 10 dkg sirovega masla, 15 dkg sladkorja, 6 rumenjakov, sok in drobnega zrezano lupino polovice pomaranče. Nato prideni sneg 6 beljakov, 6 dkg krušnih drobtin, 8 dkg drobnega zrezanih oluščeni mandeljnov ali lešnikov in 4 dkg moke. Vse skupaj narahlo premešaj in stresi v dobro pomazan in z moko potresen model, postavi v srednje vročo pečico in peci počasi pol ure. Ohlajeno torto prereži čez sredo, da nastaneta dva kolobarja, namaži enega in zopet zloži oba kolobarja skupaj. Po vrhu in ob kraju namaži torto s tem površjem (glazuro): Mešaj četrt ure 25 dkg sladkorne moke, sok majhne pomaranče in žlico ruma. Postavi torto za nekaj časa nad ognjišče, da se površje nekoliko osuši.

Sirovo korenje.

Korenje ostrgaj, ga nastrgaj na krušnem strgalniku, stresi v skledo, nekoliko posoli in polij s smetano, kateri si primešala nekoliko olja in limonovega soka. Vse dobro premešaj in postavi na mizo.

Sirova zelena.

Zeleno olup, jo nakrhljaj, nekoliko posoli, ji pri-lij olja in nekoliko limonovega soka in, če hočeš, potresi z zrezanim drobnjakom.

Karamelovo pecivo.

Mešaj 10 minut 20 dkg sladkorja, 1 jajce in 4 žlice mleka. Posebej deni v kozo 8 dkg sladkorja, ga postavi na ognjišče, da se raztopi in zarumeni. V zarumeneli sladkor vlij $\frac{1}{8}$ l vode in pusti, da vse skupaj prevre. Zavreli sladkor zlij k mešanju, prideni nekoliko drobnega zrezane limonove lupine in vse pogneti na deski s $\frac{1}{2}$ kg moke in $\frac{1}{2}$ dkg jedilne sode v testo. Iz tega testa napravi tri štručke, ki jih zloži na pekačo in peci v srednje vroči pečici. Pečene in nekoliko ohlajene zreži na poševne, mezinec debele rezine.



SMEŠNICE

Nežnočutnost.

Gospod (hišni): »Vaša gospa je gotovo jako rahločutna do živali?!«

Hišna: »O, pa še kako! Še kadar poje, moram psa na dvorišče peljati!«

Kakor se vzame.

»Ali imate kvartanje za pregreho?«

»To je odvisno od tega, ali človek dobi ali izgubi.«

Pravljica.

Bila je neskončno lepa kraljična, ki kljub očeto-
vim prošnjam ni uslišala nobenega snubca, ki jih je
prišlo na dvor ko listja in trave. Kajti bila je ponosna
in samovoljna. Slednjič ji je kraljeva skrb segla v
srce in izjavila je, da je pripravljena vzeti si moža —
pod enim pogojem.

Dva tedna so bučale trobente po celi deželi in po
sosednjih kraljestvih in glasniki so na glas oznanjali:
Kraljična bo tistega, ki bo pri pogledu nanjo
isto mislil kakor ona.

In odpravili so se na pot knezi in grofi in baroni,
vsi vitezi in plemiči, vsi pesniki in pevci iz vseh
dežel, kajti mislili so, da rešitev naloge ni tako težka.
Mnogo pa jih je bilo med njimi, ki so skušali na po-
sebne načine obrniti misli kraljične na določeno stvar.
Ta je ubil po poti leva in pogrnil z njegovo kožo konja,
da bi misel mnogo snubljenega krasotice usmeril na svojo
hrabrost. Drugi se je odel s črnim oklepom in si po-
barval lica z blede barvo, da bi bil videti kar najbolj
zamišljen in bi opozoril kraljično na svoje bogastvo
duha. Tretji je hodil sključen pod težo težkih verig,
misleč, da bo zbudil s tem posebno pozornost in jo
pripravil do misli, kako kopni v njenih sponah.

Čudna tekma se je začela, toda junaki so podlegli
drug za drugim. Znova in znova je kraljična, kadar je
kak snubec izgovoril svoj rek, ki ga je imel za višek
duhovitosti, zmajala s svojo kodrasto glavico in rekla:
»Tega ni sem mislila!«

Kralj je gledal nejevoljno, starešine so bili polni
skrbi in zavrtni snubci so godrnjali.

Kar pride mlad, zal fant, stopi smelo v krog go-
spode, vzdigne glavo pokonci in se ozre kljubovalno



po kraljični. Ko ji pa pogleda v oči, mu šine nenadoma
življenje v vse telo in zmeden od njene miline samo
zammra: »Mislim — če me le ljubiš!«

Za trenotek je zavládala smrtna tišina. Potem pa
je bil čuti šepet kraljične: »Tudi jaz to mislim!«

Nato pa je izbruhnulo splošno veselje, objela sta
se in kralj je dal srečni dvojici zadovoljno svoj bla-
goslov. Zavrtni snubci pa so godrnjali in vzdikali:
»To ni pošteno! Če me le ljubiš! si je mislil. To smo
si mislili mi vsi, ko smo stali pred teboj!«

»Ampak jaz ne!« se je smehljala kraljična.



Brezsrčnost.

»Vi pa gotovo delate prav dobre kupčije s svojo gostilno, ki leži tako pripravno kar zraven pokopališča!«

Krčmar: »Bi že bilo; ampak veste, gospod, ljudje imajo dandanes strašno malo ali pa nič srca — po četrt vina spijó, pa so že potolaženi!«

Skrivnost.

»Ali si že slišal, kako visoko je prišel najin sošolec v službi... ali misliš, da je res taka glávica?«

»Beži, beži! Le prebrisan je tako in se podpiše samo takrat, kadar mu uradniki kaj pametnega napravijo. Kar napravijo neumnega, morajo sami podpisati.«

UGANKE

Urejata Peter Butkovič - Domen in Josip Novak.

Šaljivka.

(Radoslav Š., Veržej.)

Zakaj se pasejo bele ovce poleti po hribih?

Črkovnica.

(Miroljub, Vižmarje.)

i n u j i r t a
z b l t a e v e
e e a m m t g j
k n a v s a n j
s s e n k a e č
e č a r r n e i
j č š t o v m č

Molitveniki.

(France, Središče.)

Naslov molitvenika	Rdeča obreza	Zlata obreza
	Din	
Sv. Pomlad	14:46	20:—
Moj tovariš	10:40	16:30
Kvišku srca	6:20	16:50
Pri Jezusu	11:56	30:—
Strah božji	13:42	19:90
Rajski glasovi	12:83	23:75
Češčena Marija	22:40	41:—
Slava Bogu	5:76	14:25
Kam greš?	16:—	—
Marija Pomočnica	25:54	32:10
Za Jezusom	9:52	26:—
Angelček	12:51	19:45
Reši svojo dušo	5:76	10:75

Iz kemije.

(Vladimir, Dol.)

Kalcij, dušik, kalij, argon, fluor, uran, dušik, telur, kalij, kalij, erbij, žveplo, nikelj, kalij.

Trije slovenski pisatelji.

Rešitve je pošiljati do 20. vsakega meseca na naslov: G. višji šolski nadzornik Josip Novak, Vižmarje, p. št. Vid nad Ljubljano. Tudi vse rokopise za ugank pošiljajte zastavljavci ugank na isti naslov. Lepo risane ugank bomo primerno nagradili.

Rešitev ugank v marčni številki.

Krmilo. Pričneš v sredi s črko C. Nato jemlješ po dve nasprotni črki v notranjem krogu, nato v zunanem in nazadnje v srednjem. Črki j in e pa pridaš na koncu. Dobiš: Cvenk pravico večkrat prevpije.

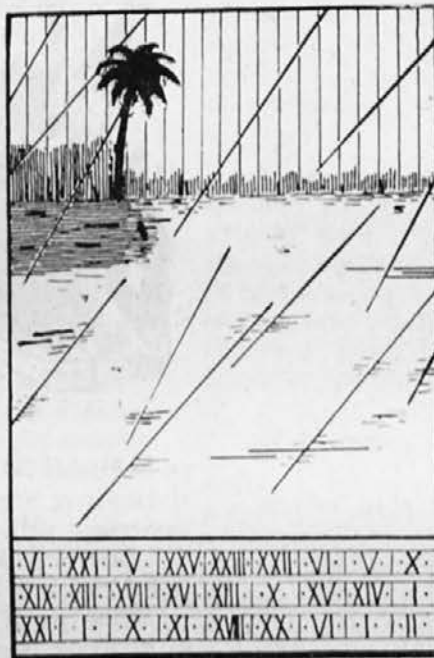
S neg. Najprej vzamemo črko, nad katero je samo 1 snežinka, nato tisto, nad katero sta 2, potem 3, 4, 5, 6, 7; enako v drugi, tretji in četrti vrsti. Dobimo: Pomladni snežiči, žitni tatiči.

Spremenitev. Sliva, plima, priča, pušča, peška.

Palma.

(J. Belé, Ljubljana.)

Za glavno nagrado.



Vremenska uganka za april.

(—ol—, št. Vid.)



Številnica.

(Vladimir, Dol.)

9, 13, 10, 2 — 8, 3 — 12, 1, 10, 4, 7 — 4, 7 — 11, 3, 5, 3 — 8, 7, 13, 6, 10, 4, 7. Ključ: 1, 2, 3, 4 = strmina; 5, 6, 7, 8 = ravnina; 9, 10, 11 = del sobe; 12, 13 = del telesa.

Posetnica.

(—ol—, št. Vid.)

Kastavnic & Knini Zagorje

Kakšno podjetje ima ta tvrdka?

Dopolnilna uganka.

(Kolšek Fr., Orlavas.)

	s	a	
	j	n	
	o	k	
	r	i	
	e	n	
	č	e	
	r	g	
	č	a	
	d	r	
	č	i	

Vstavi črke: an, ca, da, ej, fa, fu, gr, ik, im, je, lo, na, on, ra, ro, sm, va, vo, za v prazne prostore, da dobiš deset besed. V prvi vrsti navzdol čitaš ime pisatelja, v peti vrsti pa njegovo delo.